DESPİNA TOMAZANİ

KONUŞMAYAN SU

EROTİK BİR MASAL

CAN

ROMAN

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN
AHMET YORULMAZ

Can Yayınları: 1641
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 670

To Amilito Nero, Despina Tomazani
© Despina Tomazani/Kastaniotis Editions S.A., Atina, 1984
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 2005

1. basım: Temmuz 2007

Yayına Hazırlayan: Faruk Duman

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Hayriye Kaymaz
Düzelti: Süleyman Asaf Taneri

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Şefik Matbaası

ISBN 978-975-07-0808-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Despina Tomazani
KONUŞMAYAN SU
EROTİK BİR MASAL

ROMAN

Yunanca aslından çeviren
AHMET YORULMAZ

CAN YAYINLARI

Despina Tomazani, Sakız Adası'nda doğdu. Atina'da tiyatro, Stockholm'de sinema, tiyatro, dans ve pantomim öğrenimi gördü. Yunanistan ve Fransa'da birçok önemli oyun ve filmde oynadı. Skouna Tiyatrosu'nu kurduğu Sakız Adası'nda 1986 yılından bu yana tiyatro dersleri veriyor. Bugüne kadar *Konuşmayan Su: Erotik Bir Masal*'ın yanı sıra *Atama*, *Atmasyonlar Kitabı* ve *Dişi Para* adlı romanları ve iki şiir kitabı yayınlandı. Pek çok sinema ve televizyon filminin senaryolarını yazdı.

Ahmet Yorulmaz, Ayvalık'ta doğdu. Ayvalık'ta kurduğu kitabevini otuz üç yıl yönetti. *Ayvalık'ı Gezerken* adlı bir monografisi, *Savaşın Çocukları: Girit'ten Ayvalık'a*, *Kuşaklar* ve *Girit'ten Cunda'ya* adlı romanları, *Ayvalık'tan, Cunda'dan* adlı bir anlatı kitabı, *Kimler Geldi Kimler Geçti Ayvalık'tan* adlı bir portreler kitabı yayınlandı. Aralarında Dido Sotiriyu'nun da bulunduğu pek çok Yunan yazarın yapıtlarını Türkçeye kazandırdı.

Thodori Enişte'ye ve
Elisavi Hala'ya

GEÇİŞ

İkinci belleğimi arıyorum... İlkini, mavi denizi biliyorum. İkincisi.. gemi. Sen ve babam karşılıklı, yüz yüze duruyordunuz. Babam kaldırıp, sol koluna almıştı beni. Sen de ablamı sol koluna almıştın. İkimize de askılı, gül renkli şalvar ve aynı bezden yapılmış şapka giydirmiştin. Yaz olacaktı. Daha sonra bavulu açtığımda elbiseleri içinde bulunca, o seyahatte giymiş olduğumu anımsadım. Geçmişi ne denli karıştırırsam karıştırayım, denizden ve o geziden başka bir şey anımsamıyorum. Sonra yine zaman silindi, paslı kapısından girildiğinde avlusunda bir çam ağacı bulunan o büyük evde kendimi bulana dek... İki balıkçı, kaplumbağayı oradan geçirmişlerdi. Sarıydı, tostoparlak bir kadın gibiydi; ellerinden tutuyorlardı. Motosikletten düşüp de kalçam soyulduğunda, senin o pencerede bağırarak bayıldığını görmüştüm.

Utanmış, öyle bağırdığın için de korkmuştum.

Kız kardeşimle birlikte uyuduğumuz, sizin büyük karyolanıza bitişik, yeşil boyalı tahta karyola o evdeydi. Gece bazen erotik bağırışlarınız, bazen de kavgalarınız uyandırırdı beni. Babamın bir makas alarak seni neden korkuttuğunu, seninse neden bağı-

rıp çağırarak bayıldığını hiç öğrenemedim. Kiremitlerdeki kedileri, ama en çok çinko lavabonun kokusunu anımsıyorum. Kokusu bütün eve yayılan, içindeki pis sularıyla... Evde, yediysek bile, yemek yediğimizi hiç anımsamıyorum. Sonraları, beni adaya gönderdiğinizde, girdiğim her evde lavabonun ve onun çinko havuzunun kokusunu aradım hep. Bulamadım. Çocukluğumu, o kokunun özlemiyle geçirdim.

Kış mevsimlerini, paltomun kolundan anımsıyorum. Öbür oynayan çocukları gördükçe üşür, akan burnumu da koluma silerdim. Vişne renkli sert kumaşın üstünde bıraktığı çizgileri anımsıyorum. Salyangozun geçip giderken bıraktığı çizgilere benzerdi.

Kışlık, pis bir paltom vardı.

Ablamı kıskanırdım. Okula gidiyordu. Benimkinden değişik bir dünyası vardı. Yeni şeylerle doluydu bu dünya; harfler, rakamlar... Her öğlen okuldan döndüğünde, çantasını açar, masanın üstü, kalemler, silgiler, kalemtıraşlar, defterlerle dolardı. Sen ve babam ilgileniyordunuz onunla.

Alfabeyi ve sözcükleri nasıl öğrendiğimi anımsamıyorum.

Dört yaşlarımdayken, birinci sınıf kitabını baştan sona okuduğumu anımsıyorum. Ben de okula gitmek istiyordum.

Haki battaniyeden yapılmış bir bez torbam vardı. Silme süngeri ve özel kalemiyle, siyah plaka dediğimiz, taştan üretilmiş bir yazı tahtam vardı; yazılar gri oluyordu üzerinde. Bir sabah sınıfta buldum kendimi. Babam, bayan öğretmenden beni kabul etmesi ricasında bulunmuştu. Ders başladı. Tahtaya kaldırdığı bazı çocuklar, iri iri, beceriksizce yazılar yazdılar. Hepsini biliyordum. Tüm sorulara yanıt verebilirdim; fakat kimse bana sormuyordu. Aniden

kapı çalındı ve ciddi bir bay içeri girdi. Müfettişti. O da bildiğim şeyleri soruyordu. Öğretmenimin yüz çizgilerinden, sınıfta bulunuşumdan hiç de memnun olmadığı anlaşılıyordu. Sürekli yüzüne bakıyordum, bana bir şey sorar diye, ama o, ben orada yokmuşum gibi davranıyordu. Oysa oradaydım. Her soruda, bana küçük bir top atılıyormuş gibi, yarım kalkış yapıyor ve yakalıyordum. Müfettiş bir an, yanıtlamam için beni işaret etti; öğretmenim çarçabuk bir şeyler söyledi ona ve başka bir çocuğu gösterdi. Zil çalıp ders bittiğinde, fena halde bozulmuştum. Çocuklar koşarak dışarı çıktılar, bense uyuşmuştum. Avluya çıktım; küçük ihtiyacım belirdi. Tuvaletin önünde çocuklar, itiş kakış kuyruktaydı. Bacaklarımı sıkıyor ve bekliyordum. Aralarında konuşuyor, benim normal bir öğrenci olmadığımı söylüyorlardı; bu yüzden benim işemeye hakkım yoktu, bu sırada içeriye girmemiz için de zil çaldı. İçerde bulunan küçük bir kız, çıkmak bilmiyor, dışarıdaki diğer ikisi gülüşüyor, karşılıklı şakalaşıyorlardı. Bacaklarımı hırsla sıkıyor, sıkıyordum. Sıkarak bir sağa, bir sola çaprazlamıştım, ta ki sıcak sular şar şar dökülüp ben de utancımdan bayılana dek... Bu oldu. Bir daha beni okula göndermediler.

Kış geceleri ısınmak için, ayaklarımı ablamın altına, ellerimi de bacaklarımın arasına koyuyordum. O karyolanın baş tarafında, bense ayak tarafında yatıyorduk.

Babam bir gün beni çağırdı ve,

"Düzgün uyu," dedi. "Ablanı rahatsız etme. Ayaklarını onun altına koyuyorsun, rahatsız oluyor. Bir daha şikâyet duymak istemiyorum, tamam mı?"

"Evet," dedim ve ablamın beni gammazladığını öğrenmiş oldum.

Bir öğlen babam, çalıştığı polis müdürlüğünden geldi. Elinde bir gazete kesiği.

"Maniatis Manteas, kız kardeşini öldürdü! Doktora götürdü, dışarı çıktıklarında da... tabancasını çekti ve öldürdü! 'Yapma,' diye bağırıyordu kız kardeşi. 'Yalvarırım yapma.' Baam, baam... kız yere serildi!"

"Baba, neden öldürmüş kız kardeşini?"

"Senin yaptığın gibi, eliyle organını tutuyormuş, bu nedenle öldürmüş. Bir daha elini orada görmeyeyim. Fena şey o, anlıyor musun?"

Geceleri ellerimi de ayaklarımı da nereye koyacağımı bilemiyordum.

Günler geçti, kız kardeş cinayeti unutuldu, bir gece anlaşılan ben de, rahat ettiğim biçimde uyudum. Ertesi gün babamın, ciddi olarak şunları söylediğini duydum:

"Bugün saat birde karakola gel, senin o organını muhakkak keseceğim!"

"Acıyacak mı?" dedim ve nerede olduğunu da bilmediğim organımın bir büyük makas tarafından kesildiğini düşündüm.

"Acımaz, ama bir şeyler yapmam, kesmem gerekiyor."

Karakola gitmek için yola çıktım, yol boyu o dev makası ve babamın keseceği organımı düşündüm. Öğlenleri dinlediğim bazı öykülerden, bazı serserileri toplayıp bodrumda sopadan geçirmeye başladıklarını biliyordum. İyi ki babam polisti de, kendisinin keseceğini düşünüyor ve teselli buluyordum.

Sallana sallana yürüyerek; aşağı yukarı bir buçukta babamın bürosuna çıktım. Dev iki dosya pa-

keti arasında onu çalışır buldum. Kapıda biraz kararsız kaldım, ilerleyemedim. Bir ara başını kaldırdı, böylece beni gördü.

"Ne arıyorsun sen burada? Nerelerde geziyorsun?"

Ağlamaya hazır bir halde,

"Organımı kesmen için geldim," dedim.

"Ha evet, tabii... Gel, bu tarafa gel, dedi bana. Bıçakla keseceğim, bir daha da elin oraya gitmeyecek."

"Acımasını istemiyorum."

"Acımayacak. Bırakmak senin elinde."

Hiç değilse bir parmağımı keseceğini düşledim hemen. Bir yandan da iyiliğime olacaktı; çünkü babam söylüyordu bunu.

Masaya yaklaştım, sağ elimi kâğıtların üstüne koydum.

"Kâğıtlara dayanma. İçlerinde boğulduğumu görmüyor musun? Delireceğim!.. Boğuluyorum diyorum sana!.. Şuraya bak."

Arkasındaki bir dolabı açtı, lebalep kâğıttı. O anda organımı da, cezalanmayı da unuttum; yetişip bütün bu kâğıtları yazamadığından babamın delireceği beni çok heyecanlandırdı. Ona bütün bu işleri, onu delirtmek için, özellikle verdiklerini sanıyordum.

Çaresizlikle sordum:

"Ne yapacaksın?"

"Ne yapacağım, burada oturup devam edeceğim. Git annene, öğleyin gelmeyeceğimi söyle. Dağ gibi kâğıt var. Ya bitireceğim ya da çatlayacağım."

Birden kapıda buldum kendimi, öfkeliydi; acıdım ona.

"Organımı kestin mi baba?"

"Tabii, bıçakla kestim, bir daha yapmaya cesaret edemeyeceksin."

Karakoldan biraz hafiflemiş olarak ayrıldım; benden kaçan bir şeye karşı derin bir kuşkuyla. Ne olduğunu, büyüdüğümde öğrenecektim.

Büyük tersaneyi anımsıyorum. İlk oyunlarımı orada oynadım. Kaldığımız ev, yola bakıyordu. Çam oradaydı, onun altında da büyük dört köşe, demir su sarnıcı... Üstüne çıkıyor, aşağıya atlamada yarışıyorduk. Yarı karanlık bir geçit vardı, ona doğru yürüyorduk. Merdiven, kaldığımız üst kata çıkıyordu. Yalnız değildik ama. Karşıda başkaları kalıyordu. Anımsamıyorum onları. Bizim bir holümüz vardı. Girdiğinde solda mutfak, su deposunun altında çinko havuzlu lavabo, onun yanında da pompalı gaz ocağı... Holün solunu izlediğinde, bir masasıyla yemek odası ve haki battaniyesiyle, ordu malı beyaz boyalı demir bir karyola... Daha içerde yatak odası. İki kişilik, demirden, beyaz bir karyola. Yanında, ablamla birlikte yattığımız yeşil ahşap karyola. Karşıda kahverengi boyalı, birbiri üzerine konmuş, babamın karakoldan getirdiği iki demir dolap. Dolabın üzerinde tek süs, tersine çevrildiğinde karla dolan cam bir top. Holün bittiği yerde ahşap dolabı, kahve rengi bir bavul ve bir divanı bulunan bir oda daha vardı. Buydu evimiz.

Yemek odasında, tek kişilik askeri karyoladan başka, bir pencere de vardı ki, kiremitlere açılıyordu. Kediler geceleri orada kalıyorlardı. Geçidin öte tarafında, sağda, evin öbür kısmı vardı. Girişte, Yunan Rus'u olan Evdokia adlı bir kadın, kızı Barbara, oğlu Pavlo'yla birlikte kalıyordu. Geçit hep gölgeliydi; ama onu geçtiğinde, tersanenin bulunduğu, güneşten şıkır şıkır bir aydınlığa çıkıyordun.

Tersane, gemi pasıyla deniz kerestesi, boya ve

gemi posası kokuyordu. Kuru petrol. Oraya yanaşmış çeşit çeşit tekneler. Kayıklar, vapurlar ve mavnalar mezarlığı. Sağda ahşap saçaklı, karşıda, biraz aşağıda dört kazık üzerine oturtulmuş, tahta bir merdivenle çıkılan, keresteyle yapılmış küçük bir ev vardı. Daha aşağısında benim evim: Olağanüstü büyüklükte, kıpırdayan hiçbir şeyi olmayan paslı bir mavna. Vidalar, dişliler, kasnaklar; tümü zamanla, pas ve tuzdan hareketsizleşmiş. Mavna, bir kadın rahmi gibi açık. Burada ablamla dolanıp duruyorduk.

Merdivenlerden inip çıktığımı anımsıyorum yalnızca. Paslı demire dokunma duygusundan, kokusundan başka bir şey anımsamıyorum. Vaktiyle çok dolaşmış, şimdi hareketsiz duran bu şeyde kayboluyordum; bir gün ablam paslı bir merdivende ayağını çarpıp, kemiği görünecek denli baldırını yardığı, annemizin bize oraya gitmeyi yasak ettiği güne kadar böyleydi bu.

Evimizin bahçesindeki papatyaları anımsıyorum. Hayatımın ilk çiçeği papatyaydı. Çoktu, evin çevresinde bir halı gibiydiler; kokuyordu, kızağın çivilerini, vidalarını sarartıyor, örtüyordu. Yanağımı onlara dayıyor, onları soluyordum. Çok defa, suyun kenarında, mazotlar ve yapı diplerinde karideslerle pavuryalar avlıyordum. Karidesler su içinde çekirge gibi sıçrıyorlardı. Pavuryalar pis taşların altına giriyordu. Bir gün orada, karideslerle oynarken, arkamdan Rusyalı bayan Evdokia'nın oğlu Pavlos geldi. Ayaktaydım; suya, pavuryaların girip saklandıkları paslı demirlere ve tahtalara bakıyordum. Arkamda ayakta durdu. Suya vuran gölgesini ancak ayırt etmiştim. Sonra ayakları üstüne çöktü, beni belimden tuttu. Yakıcı nefesi enseme yapıştı. Kısa ve keskinle-

şen soluğumla ürperdim. Arkamdan gelen nefesinin kokusuna, denizin salamurası karışıyordu. Koku, suyun içinden geliyordu sanki. O anda kollarımdan sıkıca tutuyordu; dönüp yüzüne bakamazdım, fakat bakmayı da istemiyordum. Arkamda, elbisemin bittiği yerde sıcak ve yumuşak bir şey bana değiyordu.

Bir şey oluyordu, bilmediğim gizli bir şey... Büyükler böyle mi kokar? Nefesi haykırış gibi enseme saplandığı anda, böyle düşünüyordum.

Ayağımın ucuyla denize bir taş ittim. Sular bulandı. Pavurya ve karidesler korkuyla gizlendiler. Sonra kum dibe çöktü. Sessizlik. Pavlo'nun nefesi duruldu. Ben ayakta, suyun içinde açılıp kaybolan çemberlere çivilenmiş bakıyordum. Kollarım gevşedi. Kalktı ve gitti. Dönüp bakmadım ona. Islak duvarın üstünde beyaz bir nem gördüğümü anımsıyorum. Yine sonra, aylarca gemi yatağını unuttum ve Pavlo kayboldu.

Balıkçının oğlu Liseo'yu, iri gözlü ve kaşlı fırıncının kızı Arhonto'yu ve Haroula'yı anımsıyorum. Arkadaşlarım bunlardı.

Adada, anneannemde, ailenin öteki kırk fotoğrafı arasında bulunan bir tanesinde, fotoğrafın en ucundayım; özenle hazırlanmış ailenin yanında taranmamış, yarı yüzümü kapatan bir tutam saçla... Ablam temiz, taranmış; erkek kardeşim, annem, babam ve yabansı görünümle uçta ben... Annemin saçımı taraması için durmadığımdan, şamarı yeni yemişim.

Dağın tepesine babamla birlikte çıktık. Eliyle karşıdaki Salamina'yı, Koulouri'yi gösteriyordu.

"Savaş bu denizde oldu, Kserkis[1] burada oturarak savaşan gemileri seyrediyordu."

[1] İ.Ö. 485-465, iki Pers kralından biri. (Ç.N.)

Görkemli Salamina.

Sonra daha uzakları gösterdi ve adadan söz etmeye başladı.

"Ada, dört bir yanı denizle çevrili kara parçasıdır. İşte, ilerdeki o adada doğdun sen," diyordu bana. Benim bir türlü göremediğim adayı o rahatça görebiliyordu. Az sonra anladım ki, ufka bakarak sözle anlatmaya çalıştığı baba evimdi, doğduğum yerdi.

"Baba, evler orada deniz kenarında ıslanmıyorlar mı?"

"Hayır ıslanmıyorlar. İşte, bak, gördün mü?"

"Anneannem nerede? Denizin üstündeki evi görüyorum."

"Hımm, içerde yemek pişiriyordur," diyordu onu görmüşçesine. "Babaannen Marıgo'yu anımsıyor musun?"

"Evet, anımsıyorum..."

Anımsamıyordum ama, babamla bir oluyordum. O biliyordu; bense onun yüzünde görüyordum babaanneyi. Gecekondu barakaları, ayaklarımızın altından dağa tırmanıyordu.

"Hepsi yasadışı," diyordu babam, "bir gecede evlerini dikiyorlar. Ben de bir yere, bir parça toprağa, birkaç taş koymuştum. Biraz aşağıda, gidelim, göstereyim sana."

Tek tük çamı olan çıplak dağdan indik. Binlerce gecekondu.

"İşte, arsa burada..."

Adımlarını büyüterek yürümeye başladı. Tıpkı bizim hısım-akraba ya da evcilik oyunu oynarken, taşlarla evlerimizi çevirmemiz gibi, arsada çepeçevre bazı taşlar sıralanmıştı.

"Bir... iki... üç... dört... on."

Ayaklarını açarak, uzunluğunu ölçüyordu. Sonra enini... bir... iki... üç... beş. Eğilip bir taş alıyor, dikkatle yerine koyuyor, geri geri yürüyerek uzaklaşıyor, mobilya üstündeki çiçeklerle süslenmiş bir vazoyu seyreder gibi bakıyordu.

Arsanın ortasında durmuş, iki odadan söz ediyordu.

"Şuraya kadar bir tane..." Koşuyor, el kol hareketleriyle duvarları dikmeye çalışıyordu. "Geriye kalan şu kısım da öbür oda... Bizi alır değil mi? Sen ne diyorsun? Evimiz hoşuna gitti mi?"

Ben ortada ev görmüyordum, ama babamın büyük bir özlem ve heyecanla arsayı adımlayıp düş kurduğunu görüyordum. Topraktan papatyalar ve küçük zambaklar çıkmıştı.

"Baba, papatyaları toplayayım mı?"

"Tabii toplayabilirsin, bizim onlar!"

Babamla yürümekten hoşlanıyordum; gümüş düğmeli, şeritli üniformasıyla gururlanıyordum. Geçtiğimiz yerlerde selamlıyorlardı onu. Madeni düdüğünü alıyor, yürürken bir marş tutturuyordum.

Annem hamileydi. Doktora bir gidişinde beni de almıştı. Yanımızda annemin bir de arkadaşı vardı. Doktor takılıyordu onlara; bu da müthiş etkiliyordu beni.

Yeğenlerim benden sekiz-on yaş büyüktüler. Birbirinden güzel olmaları, çok ilginç geliyordu bana. Her akşam uyumadan önce onları düşünüyor, hangisini koca olarak seçeceğime karar veremiyordum. Büyüğü mü, ortancayı mı, küçüğü mü... Evlerine gittiğimde, avlularında her zaman büyük bir masaya, salatalar, yemekler konmuş olurdu. Ortada

koca bir tabakta her zaman köfte bulunurdu. Özellikle onların hoşuma gittiği anlaşılınca, beni taklit ederek sorarlardı: Töfteler... Yiyor musun töftelerden? Bana Töfteci Kız, arada bir de, gambu, diye seslenirlerdi... Gambu, güzel bacaklı, anlamına gelirdi... Babamın bir meslektaşı, beni gördüğünde şöyle seslenirdi: Nişanlım! Onu da seviyordum; ama asıl yeğenlerimi seviyordum. Annemin hamileliğinde evlerinde alıkoydular beni; küçüklüğüm nedeniyle evde olmamalıydım. Evde kaldığı için ablamı kıskanıyordum.

Babamın kardeşi, demiryollarında, vagon-lit'de seyahat ediyordu. Bir gün bizi almış, istasyonda bekleyen trenleri göstermişti. Bir düğmeye bastığında kanepe yatak olur dedikleri zaman ağzım açık kalmıştı. O zaman ilk kez duymuştum: Amerika'da bir düğmeye basarsın, sıcak sular akar, bir başka düğmeye basarsın kahveler akar. O vakitler çok inanmıyordum. Yoldan geçen faytonların atları, asfaltta tak-tok, tak-tok sesleri çıkarırlardı. Amerika'daki düğmeleri düşündüğümde, bu nal seslerini yinelerdim.

Vagon-lit'de çalışan amcamın tavrı başkaydı. Sık sık İstanbul ve Paris'e gittiğini söylerdi.

O günlerden tek anımsadığım, sanırım yeğenlerimde kaldığım üç günde, bana oynadıkları bir oyundur: Yukarı bak, aşağı bak, buraya bak, şuraya bak, şimdi de bunu al!.. diyerek yüzüme bir tokat atarlar, hep birlikte gülerlerdi.

Eve geldiğimde yatak odasına girdim, soldaki küçük karyolanın ayak ucunda, demirden bir salıncak vardı. Annem karyoladaydı. Yaklaştım, erkek kardeşimi gördüm, bir kese altın renkli kâğıda sarılı karamela verdim, iki avucumu çırparak, şarkı söy-

leyerek oynamaya başladım: *Küçücük basık burnuyla bana benzeyeni bana bağışlasın!* Annem hâlâ anımsar ve güler. Üç yaşındaydım.

Sonra yine bellekte bir kararma... Sadece vaftizini anımsıyorum. Onca zaman bekledikleri oğlan çocuğunun vaftizi... Tüm akrabalar çağrılıydı. Babaannem Marigo, Pandeli Amca, Elisavi Hala adadan gelmişti. Babamın bütün kardeşleri, aileleri, çocuklarıyla gelmişlerdi. Sekiz kardeşten başka, uzak akrabalar da. Bir fotoğraf var: Sahilde, deniz kenarında tümü sandalyelerde oturuyor; yazdı, çoğu beyaz elbiseliydi, babam üniformasıyla... Beyaz, büyük bir yarımay oluşturuyorlardı.

Annem, ablamla bana aynı beyaz ipekliden giysi dikmişti. Kabarık kollar, etek uçları ve göğüste volan... Giysimle kıvanıyordum. Özellikle, ablamla aramızdaki dayanılmaz üç yaş farkını dengelediğini sanıyordum. Kilisede giysi ve öteki küçük çocuklarla çok meşguldüm. Bir papazla karşılaştığımda, cüppesini kaldırıp, altın kuşçağızı varsa, görmek merakındaydım. Bunu, kutsanmış şaraptan sonra verilen küçük altın kuşla karıştırıyordum.

Öteki çocuklarla deniz kenarına inmiştik; kaydım, mazotla her yanım kapkara oldu! Büyüklere yaklaşmaktan korkuyordum; göreceklerdi belki ve annemin sopasından da korkuyordum. Beni, çocuksuz olan babamın büyük ablası, Elisavi Hala'yla yaşamak üzere adaya gönderme işini, anlaşılan o vaftiz sırasında konuşmaya başladılar. Bu fikir daha çok, annemin beni mazota dalmış bir halde gördüğünde olgunlaşmış olacaktı. Hem sonra, hayat mıydı bu? Erkek kardeşim doğduğundan beri sopa yiyordum hep. Ona dikkat etmeyip yere düştüğünden sopa, yemeğini yemediğinden sopa, işediğinden so-

pa... Tümünün suçlusu bendim. Bir gün annem, ona bakmamı söyleyerek evden çıkıp gittiğinde, kararımı verdim. Ağlıyordu, beşiğinden çıkardım.

"Gel oynayalım şimdi," dedim.

Çamaşır serilmesinde kullanılan uzun bir ip buldum, karyolanın yeşil tahta ayağına onu diktim, iple sara sara bağladım. Küçük ağlamayı kesmiş, beni seyrediyordu.

"Şimdi esirimsin," dedim ona. "Sen ve ben bir ıssız yerde yalnızız. Üç gün, üç gecedir açsın. Soğuk oluyor. Rüzgârın sesini duyuyor musun? Vuuu, vuuu... Ya seni burada aç bırakacağım öleceksin ya da seni ateşe verip yakacağım. Esirimsin, anlıyor musun? Kimse seni kurtaramaz."

Odanın öbür ucuna gittim, bağlı haliyle onu seyrettim. Seviniyordum.

"Ya sen, ya ben," dedim ona. Çok vahşileşmiştim.

Sonra yargılama başladı.

"Niye yemeğini yemiyorsun, ha? Niye hep hasta olup ağlıyorsun? Bana kimsenin aldırdığı yok. Neden işediğinde kimse seni azarlamaz da, ben işediğimde sopa yiyorum? Neden konuşmuyorsun? Söyle: Masumum, de! Konuş! Görüyorsun, seninle oynayamıyorum bile. Beni niye seninle bırakıyorlar hep? Ben dışarı çıkıp öteki çocuklarla oynamak istiyorum, anlıyor musun?"

Ağlamaya hazırdım. O anda kapı açıldı ve annem içeri girdi!

"Sen burada küçüğe ne yapıyorsun, ha? Ben şimdi gösteririm sana!"

Onu çözdü ve beni dövdü.

"Al sana! Al sana!"

O kadar sopa yemiştim ki, her şeyi göze almıştım.

"Akşama babandan da dayak yiyeceksin. Yaramaz kız, göstereceğim sana!"

"Hayır, babama söyleme, bir daha yapmayacağım."

Bir köşeye gidip oturmuş, saatlerce ağlamıştım. Sanırım çocukluğum boyunca, hep ağlamışımdır; her gün, saatlerce.

Ablam hep okuluyla, kız arkadaşlarıyla, onu seven ve sinemaya, tiyatroya götüren bir aileyle meşguldü. Yalnızdım. Kimsenin benimle ilgilendiği yoktu. Anayola çıkıp, oğlan çocuklarıyla oynuyordum. Orada kendimi unutuyor, sanırım eve geç geldiğimden yine sopa yiyordum.

Bazen gece yürüyüşünden döndüğümüzde babam, beni kaldırıp konuşurdu:

"Büyüdüğünde ne olacaksın kızım?"

"Terzi."

"Bravo çocuğum... Yoksul babana da yardım edersin."

Hemen kollarından inerdim.

"Yürüyebilirim baba, yorgun değilim."

Babamın yoksulluğu içimde sıkıntı ve problem olarak yer etti; bir şeyler yapıp ona yardım etmek istiyordum. Adaya gidecek, başka çocuğu olmayan halanla yaşayacaksın; orada güzel güzel yiyeceksin, sana güzel elbiseler alacak, bakacak, yoksul babana da yardım edeceksin, dediklerinde, bunu bir çözüm olarak düşünmeye başladım. Ben fazla geliyordum aileye. Ablam ilk çocuktu, bense beklemekte oldukları oğlan çocuğu bile değildim.

Böylece beni gemiye bindirdiler. İçinde bazı elbise parçaları bulunan bir karton kutu verdiler bana. Nişanlısı olduğum babamın yeğeni, beyaz papatyaları olan sarı bir elbise aldı bana; annem de gül

rengi saten bir kurdele... Adaya giden birine teslim ettiler beni.

Vapurun adı, benimki gibi, Despina'ydı. Eziyet çekmişti, eskiydi. Çok kalabalıktı; askerler, yemek sepetleri, ellerinden tuttukları çocuklarıyla köylü kadınlar... Ambara gittik. Bir yer bulduk ve adını anımsamadığım yol arkadaşım, yere haki bir battaniye serdi. Ayrılış anını anımsamıyorum. Askerlerin bütün gece gitar çalıp, şarkı söylediklerini anımsıyorum: *Ay ya ya Mariya, Mariyam/Mariya, git Faliro'ya gör köpekbalığını, ilk saldırısında daha yapacak seni bir lokma.* Ben de bu şarkıları biliyor, onlarla birlikte söylüyordum: *Bırak saçların karışmış dursun/bırak deli lodosta dalgalansın.*

O akşam şarkılarla mutluydum. Uyumadan önce Liseo'yu, Harula'yı, Arhonto'yu; aceleyle uzaklaşan tramvayın çıkardığı tatam-tatam-tatam, tutum, tutum seslerini; Salamina'yı ve suları, durmuş gemileri anımsıyorum. Tamburiya'yı, Kokkina'yı... Savva durağını, Papadopoulou durağını, gemi yatağını... Tüm bunlar ve babam, adaya benimle birlikte geliyorlardı sanki. Okul tahtasındaki A, B ve ablamdan öğrendiğim Fransızca iki şarkı:

Où vas tu petit soldat?
Je vais à la guerre.
Qu'est-ce que tu apporteras?
Des pommes de terre.[1]

Bir akordeon Komparsita'yı çalıyordu: *Komparsita, yıllar geçmekte.*

Ambarın karanlığında, savaşın tüm kokularını,

[1] Şarkı sözlerinin Türkçesi: *Nereye gidiyorsun küçük asker? / Savaşa gidiyorum. / Ne getireceksin? / Patates.* (Ç.N.)

insanların yaşadıkları tüm tedirginlikleri soluyordum. Çevremdeki bütün insanlar yoksuldu. O vapur yolculuğu hoşuma gitmişti; belki 51 yazına doğru giden ilkyazdı. Şarkı söyleyen insanlarla dolu geceden zevk almıştım. Kimileri uyuyor, kimileri uykusuz kalıyor, seyahat ediyorlardı.

SAKIZ

Şafakta ziller çalındı: Sakız! Sakız'a geldik. Sakız'da inecekler kalksın. Çevreme baktım. Bütün gece şarkı söyleyen askerler uyuyordu. Bana eşlik eden adam, kutuyu aldı, kalktı. Gidiyoruz, dedi. Küçük basamakları tırmanarak, dışarıya, güverteye çıktık. Yanaklarımda denizin tuzunu, seyahat etmiş, çok uzaklardan gelerek yüzüme vurmuş bir rüzgârı anımsıyorum. Vapurun tersine hareket eden ve bizi geçen adanın dağlarını, karanın etrafındaki neşeli suları gördüm. Gül pembesi ve mavi renkler günü doğuruyor ve Sakız, denizin üstünde vapurun ritmiyle kayıyordu. Zengin, güzel kadınların geçerken bıraktıkları gibi, rüzgârla sarhoş edici koyu bir koku geliyordu. Yaseminlerin ve limon çiçeklerinin kaynayan bala ve lokmalara[1] karışan kokusu, limanın dışına kadar vuruyordu.

İlk resim, kasketli, koyu renk giysili adamların elleri ceplerinde, vapuru beklemeleriydi.

Hız kesmiştik. Liman, lokmalarından bal damlayan, koltukaltı gibi açıldı. Yarı baygın bir haldeydim. Denizcilerin sürdüğü bir iskeleden indik. Seya-

[1] Hamurun, ceviz iriliğinde kızgın yağda kızartılıp şerbete konmasıyla yapılan bir tatlı. (Ç.N.)

hatten ve yoğun kokudan başım dönüyordu.

Kimse beni beklemiyordu. Vapuru ve limanı arkamızda bırakarak kentin içine yürüdük. Sağda solda lokma yapan kahvehaneleri geçtik, sola saptık. Bir yola geldik ki, sıra halinde sayısız manav dükkânı vardı. Manavlar yeni yeni geliyorlardı; muşambaları açılınca, dolu kasalarda sebze ve meyveler görülüyordu. Burnum yine kokularla doldu. Orada, su teknesindeki çinko lavaboyu ve gemi yatağının mazotunu, özlemle anımsadım. Öylesine, bir an için... Yol arkadaşım bir şey söyledi, karton kutuyu yere bıraktı, babamın yazısını taşıyan bir zarf verdi ve gitti. Manav dükkânında bir iskemleye oturdum, beklemeye başladım. Okuldan bir şarkıyı anımsadım: *Bir incecik soğan ye Vangeo!*

"Anne niye beni evden çıkardınız," diye sormuştum birkaç yıl önce.

"Biz mi çıkardık? Sen gitmek istedin. Oğlan kardeşini kıskanıyor, yemiyor, mızmızlanıyordun. Halan söyleyince, 'Evet, gitmek istiyorum,' dedin. Küçüklüğünde ne denli kıskanç olduğunu biliyor musun? İki yaşında var yoktun. Ben hamileydim. Bir arkadaşımla hamilelik üzerine konuşuyorduk ve çocuğumu bekliyordum. Bir anda ağlamaya başladın. Nen var çocuğum? Beni kaldırmanı istiyorum. Hamileyim ama, seni kaldırmam doğru değil. Karnımda küçük bir çocuk var. Senden ses yok. Eh, ben de kucağıma aldım seni. Kaldırır kaldırmaz, tüm gücünle bir tekme vurdun ve çocuk gitti! Düşürdüm."

Benden sonra doğacak çocuklarından birini öldürdüğümü, böylece yeni öğrendim. Tabii bunları anımsamıyorum ben. Ne tekmeyi, ne arkadaşına

söylediklerini ve ne de annem beni kaldırmadan önce neden ağlamaya başladığımı da...

Amcamın gelip beni alacağını söylediler. Bir daha benimle ilgilenmediler. *Bir incecik soğan, çatla Vangeo!*

İnsanlar düşünceli, ağır adımlarla manava geliyorlardı. Ellerinde bir alışveriş sepeti, bir file.

"İyi saatler olsun. Nasılsınız?"

"İyiyiz, şükür Tanrı'ya."

"Mathio'dan haberler nasıl? Ne vakit gelecek?"

"Anvers'e demir attılar. İyidir. Ayın onunda Japonya'ya hareket edecekler."

"Selam yazın ona."

"Hoşça kalın."

"Güle güle."

Herkes birbirini tanıyordu. Dükkânları bitişik olanlar, birbirlerine günaydın demiyorlardı.

Biraz sonra kadınlar gelmeye başladı. Çoğu karalar giymişti. Ellerinde rugan, kara bir çanta, kola takılmış, daha büyük bir tanesi de öbür kolda. Hepsinde de altın küpe vardı.

"Hey Mihal, günaydın! İyi pazartesiler, iyi haftalar... Ne haberler var?"

Bir incecik soğan, çatla Vangeo!

"İyi be, iyi diyelim. Siz nasılsınız? Bahçeyi kiraya verdiniz mi?"

"Daha vermedik, yakındır. Koti'nin kızı Markella'yı duydun mu?.. Hani dulun yanı başında oturan topalın... Hani kocası geçen yıl boğulmuştu?"

"A, a, Kontu'nun dulundan söz ediyorsun... E, ne oldu?"

"İşte Markella, Kira Pelagia'nın oğluyla nişanlandı. İyi delikanlıdır, hem de üçüncü kaptandır."

Aldık, aldık, güzel bir kız aldık size/aldınız aldınız kart bir Çingene bize.

"Ne kadar verdiler?"

"Bin altınla bahçeyi... Haydi darısı çocuklarının başına. Bu küçük kız kimin?"

Aldık size, aldık Konstantin altın sikkesi.

"Livadya'dan birinin yakını... Gelip alacaklar. Bugün vapurla geldi... Ne alacaksınız?"

Aldınız aldınız, dipsiz varil aldınız .

"Kiraz çıktı... Gelecek yıla da erişelim inşallah!"

"İki okka patatesle bir okka kadar da domates koy bakalım. Bizimkiler bu yıl duman oldu; tüm emeklerimiz havaya gitti."

"Kiraz kaça?"

"Okkası on frank."

"Yok, yok kalsın... Daha sonra alırız. Ucuzlayınca alacağım."

Erkeklerin sesleri daha yavaş ve şarkı gibi; kadınlarınkiyse baskılı, yüksek tonda, bir ölçüde isterik ve acayip çıkıyordu; ateşin öteye attığı kuru dallar sanki...

Dört köşe, ufak tefek, gri elbiseli, iyi niyetli görünümünde bir adam, ağır adımlarla yaklaştı:

"Günaydın, iyi pazartesiler."

"Gel, hoş geldin. Gözün aydın. Küçük kız burada, bekliyor. İyi pazartesiler, iyi haftalar. Nasılsınız?"

"İyi diyelim... Şükür Tanrı'ya."

Kalktım; bu benim kunduracı amcamdı. Babamın küçük kardeşi.

"Günaydın," dedi bana ve elini uzattı.

Manav Mihal, babamın mektubunu verdi ona.

"Ne iyi. Hep insanlarla mektup gönderiyor size..."

Ne iyi ha. Mektuba bakıyor ve gülüyordu...

"Haydi hoşça kal, Elisavi Hala için de alışveriş edeceğim. Bitirdiğimde geçip seni alacak ve halana götüreceğim. Tamam mı?"

Başımla evet dedim. Beni o gün bekliyorlar mıydı, bilmiyordum.

Sonunda alışverişlerini bitirdi. Karton kutuyu aldık, bahçe dışındaki beyaz alanı geçtik. Alanda, üç ayaklı sehpalar üzerindeki makineleriyle, üç dört seyyar fotoğrafçı vardı. Mavi bir otobüse bindik. Tüm yolcuların çantalarında yiyecekler. Bir durakta indik. Yolu bıraktık, bir tarlayı geçtik. Halamın evi, yoldan aşağı yukarı elli metre uzaktaydı. Evin önünde üç ağaç, biberler ve avlunun bitiminde de bir çam vardı. Kapıda yasemin, çepeçevre saksılarda çiçekler ve fesleğenler. Eve ulaşmak için geçtiğimiz tarlayla, evin avlusunu ayıran bir duvar vardı. Avluya geçit veren yer örülüydü, ama kapısızdı. Küçük bir mutfak, açık kapıya eklenmiş gibiydi. Sağda, olukların indirdiği yağmur sularıyla dolu bir varil... Hangi kapıdan girdiğimizi anımsamıyorum. İçinde şişman bir kadın olan bir odada buldum kendimi. Karton kutuyu görür görmez aldı, açtı ve şunları söyledi:

"Şuraya bak nasıl göndermişler zavallı yoksulu!"

Alındım. Hemen aradım, beyaz papatyalı ipek elbisemle annemin aldığı gül renkli saten kurdeleyi buldum. Gururlanarak,

"Bu şeylerim de var," dedim.

Dışarı çıktı, kümese gitti, elinde bir yumurtayla döndü.

"Gözlerini kapat!"

Kapattım, üstüne sıcak yumurtayı koydu.

"Şimdi yaptılar!" dedi bana.

Yumurtayı haşladı. Beyaz, kokulu bir peksimeti ıslattı, bronz küçük bir kaşıkla bir tabağa koyarak, avluda oturup denize baktığım yere getirdi. Vapur şimdi öbür adaya gidiyor, diye düşünüyordum.

THODORİ ENİŞTE

İnsanlar vardır, gürültüsüz bir
Şekilde yaşamımıza girerler;
Onlar sanki hep oradadırlar da,
Görmek için başımızı çevirip bakmamışızdır.

Thodori Enişte sabahları işe gidiyor, öğlenleri de yakın bir yerde çalışıyorsa şayet, çoğu kez eve geliyordu. Bir süre sonra tekrar gidiyor, güneş batımından sonra dönüyordu. Anımsadığım ilk şey, tarla içinden yaptığı bu geliş gidişlerdi. Omzunda, içinde alet olarak çekici, malası, su terazisi bulunan beyaz torbası. Yürürken bedeninin ağırlığı yoktu sanki. Yazları giydiği haki-beyaz pantolonu ve halamın kışları ördüğü fermuarlı mavi fanilasıyla zayıftı. Başında gri bir kasket. Kemikli zayıf yüzünde, bakımlı gri bir bıyık. Kaşlarının derin çukuruna gömülü, yusyuvarlak, sarıya çalan kahverengi gözler. Alnındaki çizgiler derin ve güzel. Bir yanağında, yıllar ötesinden gelen ve gayet derine gizlenmiş bir iz daha vardı. Sonradan öğrendim ki, bir yanağından girip, öbür yanağından çıkan bir kurşunun iziydi bu.

"Savaşta mı?" diyerek, sırrının üstünü açmakta olan halama sordum.

"Hayır, gece randevusunda! Sevgilisi uğrunda," dedi ve eliyle ağzını örterek güldü. "Tabii, az daha öldürüyorlardı. Bir akşam, gitti duvarı tırmandı, bahçeye atladı; pencereden gözetleyen birisi de bamm! diye patlatıverdi!.. Verilmiş sadakası vardı ki, ölmedi. Kendisi bundan, hiç söz etmedi bana."

"Seni de sevdiği için mi aldı hala?"

"Hayır, beni isteterek aldı. Benim aşk hikâyelerim yoktu. Beni bir yerde görmüş, hoşlanmış. Tombul bir savaş gemisi gibiydim. İstetti, evlendik. Her şeyi öğrenmek istiyorsun."

Filinta dedikleri türden iki tüfeği vardı; mutfak masasının üstünde asılıydı. Bir torba içinde barut, doldurmada kullandığı yüksük, fişekler ve üstüpü bulunuyordu. Saçmalar ve kapsüller bir kutudaydı. Üzeri muşambalı dört köşe küçük masaya koyardı bunları. Tüfeği, namlunun ucundan çektiği, demirden uzun bir sopayla temizlerdi; tüfeği yere dayar, hasırotuyla, üstüpüyle tüm gücünü kullanarak, temizleninceye dek vururdu. Sonra ölçü diye kullandığı yüksüğü alır, tüfeği doldururdu. Küçük saçmalar küçük kuşlar için; daha kalınları ardıç ve çavuşkuşları için. Avlanmak için uzağa gitmezdi. Sabahları etraftaki tarlaların otluklarında, çalılıklarında bir tur atar, ben kalktığımda küçük kuşlardan biri tüfeğinin ucunda asılı, mutlu, geri dönerdi. Avluda hemen temizlerdi onları. Soyar, tuzlar, asma yaprağına sarar, kömür mangalını yakar ve bana pişirirdi kuşları. Sonra yemek masasının bulunduğu öbür odaya gider, ekmek dolabını açar, kestiği iki dilimi yemem için bana verirdi. Ardından işe giderdi.

Akşamları döndüğünde, çoğu kez iş takımlarını koyduğu torbayı açar, evini yapmakta olduğu hanımın ikram ettiği altın renkli varağa sarılı bir tatlıyı

ya da küçük bir çikolatayı bana getirirdi. Yaz sabahları uyandığımda karyolamdan, yemek odasının büyük rafı üstünde, bir tabak içinde temizlenmiş frenkincirleri görürdüm. Sabah toplanmış, buz gibi... Deli olurdum frenkincirlerine. Eve geldiğinde hiç oturmazdı. Gider keçiyi, koyunu sular ya da yerlerini değiştirirdi. Çıra, denizkestanesi ayağı getirirdi halam ateş yakıp, yemek pişirsin diye. Bakkala gider, alışveriş eder ve elleriyle bir şeyler hazırlardı hep.

Bir gün, kiliseden sonra, depo işlevi gören bodruma indi, odunlarla bıçkıyı aldı ve biçmeye başladı. Bir sandığında göz göz çiviler vardı. En incelerini seçerek bana, kemikten yapılmış bebeğim için, korkulukları olan küçük bir karyola yaptı. Böylece tahtadan üretilmiş, dört ayaklı yuvarlak masası, dört sandalyesi, iki koltuğu, bir kanepesi, biri korkuluklu, diğeri arkalıklı dar uzun iki karyolasıyla minyatür bir salona sahip olmuştum. Karyolanın altından, içinde elbiselerim bulunan karton kutuyu aldım, hem kendim, hem kuklalarım için onu ev yaptım. Orada salonu süsledim, bir tahta makarayı da çiçek vazosu gibi içine koydum.

Teleskop merceğinden, küçülmüş olarak, geleceğe dalıyordum. Her şey benim dışımdaydı; uzakta, uzaydaydı sanki. Öğlenleri sırtüstü, gözlerim açık yere uzanıyor, odamın beyaz tavanında gelecek zamanımı arıyordum. Sonradan içine düşeceğim ağlar, tuzaklar ördüğümü bilmiyordum. Şimdi, örümcek ağlarına takılmış sallanırken, kendime eğilip bakıyor, geçmiş yaşamımın derin bir kuyu olduğunu görüyorum.

Thodori eniştemin inişli çıkışlı, çimento ve kireçle, çamur ve kumla pişmiş sert parmaklı ellerine

bakıyordum. Soğuğun yol açtığı derin çatlaklarla, şişmiş artritleriyle sevgiyi oyuncaklarla kuran, sürekli mutluluk dağıtan eller... Günahsız, masum, kutsanmış. Kutsallığı başka nasıl betimleyebilirsin?

MAHALLE

Mutfağın küçük, alçak kapısı hep açıktı. Güneş masaya gelmiyordu. Sürekli, karşıdaki Çubari tepesine vuruyordu. Zirvesinde, kale gibi kocaman bir harabe; toprak düzlükten az aşağıda da sıra halinde, Kaku'nun çok çocuklu kardeşlerinin kaldığı üç toprak ev vardı.

Muşambalı küçük masada, yumurtayla patates yiyerek, karşı tepedeki güneş ışınlarının oynaşmasını izleyerek yıllar geçirdim. O insanların tüm yaşantıları, her yanıyla apaçıktı. Odalar küçük, aileler kalabalıktı; her şeyleri ortadaydı, dışarıdan görülebiliyorlardı. Garibim küçükler, donsuz insancıklar, gidip geliyor, koşturuyor, gülüp ağlıyor, o küçük tepeyi koyun gibi dolduruyorlardı. Anneleri, elmacık kemikleri çıkık, kara Çingene suratlı sıska Afro, yıllarca, karnı burnunda gidip geldi. İkide bir elini ağzına götürerek çocuklarından birini çağırırdı hep. Çocuk nerede olursa olsun, annesini duymaması olanaksızdı; sesi her yerden duyulabiliyordu. Afro, haftada iki üç kez de krize yakalanır, bağırtıları tüm evrende yankılanırdı. Çünkü kocası içiyordu, onu dövüyordu ve üstelik bir sevgilisi vardı. Bunların tümünü görüyordum, ama hiç etkilemiyordu beni; onlara bakar-

ken başka şeyler düşünüyordum. Yerken hep aynı evleri, aynı okaliptüs ağaçlarını, aynı şeyleri seyrettiğimi düşünüyordum. Tek değişen, günün ışığıyla, baştan beri oradaymış gibi olan yakın komşularımızdı.

Dört komşusu olan halam, ikisiyle konuşmuyordu. Nedeni tavuklar ve civcivlerdi. En yakın komşumuz, mahallenin bakkalı Kefalonyalı sarışın adamla evli olan, tatlı güzel Sevastula Teyze'nin, bir kızı, bir oğlu vardı. İppodamia ve Maki diye çağırdıkları Yerasimos... Maki, benim adaya vardığım yıllarda, ortaokulu, halamın deyişiyle bin bir sıkıntıyla bitiriyordu.

Zavallı Sevastula, çocuğu sınavları geçsin diye, neler yapmıyordu ki!.. Öğretmenlere koşmalar, ne vaatler, ne armağanlar... Görüyorsun, kaptanlığa gönderiyor onu. Bir oğlu var, ama ne oğul. Bal gibidir, bal. Boyu posu yerinde, tatlı dilli. Babası sarışın bir bit, su salyangozu gibi soğuk. Sevastula olmasaydı, çocuk yerinde sayacaktı. Ama evladım ona göre yer gök, her şey Maki için. Böyle ana çok yoktur.

Akşamları halam, kendisine bir şey sorulmadıkça konuşmadan oturan Thodori Enişte'm'e anlatıyordu bunları.

"Şuna bak be kızım, sağır sanki. Ağzını açıp bir laf etmiyor. Çevresindeki olaylar onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi... Bugün yardımcın geldi mi?"

"Ne?"

"Yardımcın geldi mi, yoksa bir başına mı işle boğuştun?"

"Geldi işte, neden soruyorsun?"

"On gün kadar daha sürer mi bitirmeniz?"

"On, on iki... Bilmiyoruz henüz. Neden ilgilendiriyor seni?"

"Kaça anlaştınız, yüze mi, elliye mi?"

"Bize elli vereceklerini, sigortayı da ödeyeceklerini söylediler. Şimdi sen neden soruyorsun?"

Enişte rahatsız olur kalkar, elini iş önlüğünün bağlı bulunduğu ince beline koyar, odanın ortasında biraz durur, sonra kararını vererek, yemek odasının kapısını açarak, avluya çıkardı.

"Konuşmuyor kızım, konuşmuyor. Sevastula'ya gidip, birkaç laf edeyim diyorum, gelir misin? Bana bak, akşam ziyaretine gidiyoruz. Gecikeceğiz, duyuyor musun?"

"Güle güle gidin."

Bir hırka alarak evden çıkıyor, öbür eve varmak için tarladan geçiyorduk. Dar bir patika vardı. Yolu çoğu kez, ay aydınlatırdı. Bu geçitten, özellikle aniden sıçrayarak ayaklarım arasına girip yüreğimi hop ettiren kurbağalar nedeniyle, hep korkardım.

"Ohoo! Değse bari! Neden korkuyorsun, kurbağalar kimseyi yemiş değil."

Sevastula Teyze'nin evi büyüktü. O zamana değin, içerdeki odalarına ve salonuna girinceye kadar, aylar geçmişti. Ziyaretler, kışları mutfakta; yazlarıysa dışarıdaki teras ve avluda gerçekleşiyordu.

"Yediniz mi? Rahatsız etmeyelim?"

"Rahat ol yedik. Buyurun."

"Sandalye çıkarma. Vakit geçsin diye biraz oturur, sonra yatmaya gideriz."

"Oturun biraz, daha erken."

"Ne yediniz? Biz, öğlenden kalma iki kaşık nohutun yanına pilav yaptım, biraz da balık vardı, iyi yedik."

"İmambayıldı ve köfte..."

"Geçenlerde ben de pişirdim. Bergu'nun Miçakis'inden almıştım. Artık istemiyorum. İğrendim. İnsan ne pişireceğini bilemiyor."

"Ben de, bir patlıcandan başka bir şey yemedim. Ama bir tepsi tatlı börek yaptım. Otur, sana bir parça çıkarayım, tadına bak."

"İşte, yine ikramlar başladı. Bana bak Sevastula, böyle bir şey yaparsan, kalkıp kaçarım. İkramda bulunasın diye gelmedik buraya. Telaşın ve işlerin yeter sana."

"Bir şey değil... Bir parça."

"Ama ben utanıyorum be kızım, her seferinde ikramda bulunuyorsun."

"Zahmet olsa bari."

"Teşekkür ederim, ama, gereksizdi. Hımm! Çok güzel ve kabarmış da... Zeytinyağıyla mı yaptın?"

"Zeytinyağı, biraz da tereyağı."

"Eline sağlık. Sen hiç üşenmiyor, tatlı yapıyorsun hep."

"E, görüyorsun çocuklar var. Ne yapayım?"

Çok kez uykuya dalardım; o akşam konuşmaları ninni gibi hoşuma giderdi. Bazen gülerler, gülmelerine uyanırdım.

"Hay kızım, hayra çıksın, güldürdün vine beni, sağ olasın!"

Elisavi Hala'nın şişman karnı sarsılıyor, yuvarlak büyük gözlerinden gözyaşları akıyordu. Şaka ve takılmalarında hedef, hep kocalarıydı. Onlarla gülüyorlardı.

"Kavalı kalındır. Korkuluk gibi durur!"

Gözlerimi mutlulukla tekrar kapar, ama uyumazdım.

"Bak uyuyor kızcağız. Ne yapsın, gün boyu aşağı yukarı koşturup duruyor, bitkinleşiyor. Onun için et bağlamıyor. Ne kadar yediği de söylenmez. Önünde bir şey yemiyorum ben. Bu kadar yemeği neresine koyuyor be kızım? Neresine koyuyor!"

"İyidir iyi. Dipdiridir."

"Eti taş gibi, sıkıdır. Baldırlarına çimdik atılamaz. Yo, yo iyidir zavallıcık."

"Şimdi okula da gidecek... İşlerin açılacak Elisavi."

"Ne yapalım? Mecbur. Bunu da atlatacağız. Kızım, şimdiden okumayı söktü bu! Tam şeytan, çok akıllı. Nereden de öğreniyor! Bütün gün şarkı söylüyor. Boyunu aşan şarkılar... Duyuyor musunuz?"

"Bazen duyuyoruz."

"Thalya'ya gideyim diyorum; okul başlamadan saçına perma yaptırayım. Thalya ne kadar alıyor şimdi?"

"Bir yirmilik. Neden, saçları böyle düz, hoşuna gitmiyor mu?"

"Bukle yaptırmak istiyorum... Geçenlerde kilisede Hila'nın kızı Sula'nın buklelerini gördüm, güzeldi."

"Anasını babasını aramıyor mu?"

Sesler alçalıyordu.

"Evet, bazen azarladığımda... Ağlamaya başlar, babama gitmek istiyorum diyerek diklenir. Çatla diyorum, komşular duyacak. O aldırmaz. Ağlar, ağlar... İnsanlar seni öldürdüğümü sanacaklar. Çatla artık."

"Thodori ne diyor?"

"Seviyor kızım o. Benden çok onu seviyor. İşe gitmeden de kahvaltı hazırlar ona. O denli bakar hani! Böyle çocuk seven bir adamı, ilk kez görüyorum. O ne yaparsa yapsın, can baş üstüne. Ama sırtımıza da binmesin diyorum ona. Arada bir tane patlattığımda, adam bana bağırıyor. Geçenlerde, 'Bana bak, küçük çocuğu dövmek için buraya getirdiysen, geldiği yere göndermen daha iyi olur,' dedi ve canımı sıktı."

"Pekiyi, küçük ne diyor?"

"A! Seviyor onu. Hep eniştem, eniştem diyor. Bir şey söyleyemiyorum, hep karşı çıkıyor bana. Öyle de konuşuyor ki... başka türlü. Kızım geçenlerde, Paşalimanı Sineması'nda gördüğü *Dört Basamak*'ın hikâyesini anlattı bize. Benim anlatmamla olmaz, senin dinlemen lazımdı. Film gözümüzün önünde canlandı."

Birkaç gün sonra, kuaförde buldum kendimi. Thalia nın evinin koridorunda. Thalia öteki kadınlardan farklıydı. Birincisi kırmızı rujluydu, Elisavi Hala'nın dediği gibi, allığı ve geniş acayip bir tebessümü vardı. Sarı saçları taralıydı; Rita Hayworth'unkiler gibi rulo ruloydu. Evde bigudi, ilaç ve kolonya karışımı bir koku egemendi.

Birer sandalye verdi. Holün dibinde dar, uzun bir ayna; önünde, üzerinde küçük şişeler, cımbızlar, bigudiler bulunan bir raf vardı. Orada önde, beyaz başı bigudi dolu bir kadın oturuyor, daha genç bir kadın da bekliyordu. Thali hızlı, kararlı, enerjik adımlarla gidip geliyor, işiyle çok ilgileniyordu. Konuşmasında başka bir hava vardı. Pire'ye sık sık gidiyordu. Biraz sonra Sevastula Teyze'nin kız kardeşi Kleopatra geldi.

"Kızım be, oradaki insanlar başka türlü. Hareket... Hareket... Otomobiller... Dışarı çıktığında başın dönüyor. Kadınların nasıl yürüdüğünü gördün mü? Küçük küçük adımlarla, hızlı gidiyorlar. Tiktak, tik-tak, koşuyorlar, koşuyorlar. Be kızım, öyle koşturarak nereye gidiyorlar?"

"Ne sanıyorsun, işleri var. Kadınlar orada bürolarda, mağazalarda çalışıyorlar. Evde oturup Ne yiyeceğiz, ne pişireceğiz bugün, demiyorlar."

"Ben ne vakit gitsem şaşırıyorum. Başım dönü-

yor ve kaybolacağımdan korkuyorum. İyi ki Oreanthi yanımda oluyor da beni tutuyor. Vitrin, vitrin görsün gözlerin. Neler yok ki onlarda!

"Baksana şuna! Götürdükleri estetikçi bir kadın, bu kremi verdi. Suratımı suyla değil, cilt temizleyici bu krem sütle temizlememi söyledi. İşe bak sen. Bir parça pamuk ver de göstereyim sana. Bir damla damlatıyor ve bununla yüzünü ovuyor, kiri ciltten çıkarıyorsun."

Bir parça pamuk aldı ve ovmaya başladı.

"Bak gör! Sabahleyin de yapmıştım, pamuk daha kara olmuştu. Bu denli kir nereden çıkıyor? Cildim yağlıymış... Oralarda neler öğreniyoruz, bu bir şey mi? Oreanthi ayda bir kez gidiyor oraya. Evinde gör, binlerce küçük şişe... Be kızım, nereye koyuyorsun bunları! Kocasıysa, onunla uyum halinde: Sevgili, kremleri aldın mı? Öyle sesleniyor ona: Sevgili. O da aynı şekilde... Ben de diyorum ki bizler Tanrı'nın gerisinde yaşıyoruz."

Kleopatra Teyze mahallenin kasabıyla evliydi. Kırk beş yaşlarında bir adamdı kasap. Mahalleye eti, atla dağıtıyordu. Ata binmiş "Eeettt!" diye bağırırken, ben de onun hep kızgın olduğunu sanırdım. Nasıl da küfrediyor, tehdit ediyordu. Daha biri yanına yaklaşıp konuşmadan, her şeyde kabahat buluyor, yırtınmaya başlıyor, kaba ve çabuk yanıt veriyordu. Karısıyla birlikte ne kilisede ne de bir eğlencede görüyorduk onu. Atının sırtında, yalnız yaşıyordu adeta. Bir gün küçük tepeden aşağı doğru geliyordu; başını eğmiş, uyuyordu ve at, evine götürüyordu onu.

Kleopatra hep yakınırdı. Sinirlendirirdi, döverdi, kötü konuşurdu.

"Normal davranış mıdır bunlar kira-Elisavi? Kadana aşağı, kadana yukarı diyor hep... Onunla evlendiğimden beri, adımı unuttum. Ne yapayım ona? Hayat mı bu? Ya geceleri ettiği bayağı küfürler... Çok kez tuvalete koşturup, kusmak istiyorum."

"Görgüsüz, neylersin... Sabır."

"Her şey batıyor ona. Ne yaparsam yapayım, ters karşılıyor. Bağırmalarını işitmeyeyim diye, vapura atlayıp Pire'ye gidiyorum. Dayanamıyorum artık!"

Sık sık, at üstünde esmer, kıvırcık saçlı bir çocukla görüyordum onu. Çocuğu kucağında tutuyor, gezdiriyordu. Baluris diyorlardı çocuğa. Denize yakın ilerdeki mahallede oturan, Çingene'ye benzeyen yabanıl bir kadının sekiz çocuğundan biriydi.

"En iyi etini Baluri'ye götürür. İşte fileto, işte kıyma, işte biftek Baluri'ye... O yesin. Çocuğu olsaydı böyle davranmazdı. Öylesine tapıyor. Küçük de ona karşı öyle. Atıyla göründüğünde Riri, Riri diye bağırarak koşar ona. Çocuk yapmadık, ama neler oluyor görüyorsun. Her şey batıyor ona."

Thalia permamı yaptı. Bigudiler başımı yakıyor, alüminyumlardan beyaz küller düşüyordu. İlaç kokusu keskindi, ama yine de sabrediyordum. Günlerce perma kokusu burnumda uyuyordum. Halam sabahları saçlarımı, su ve briyantinle örüyordu. Ağrıyordu ama, önünde de duruyordum. İçimde zamanla büyüyen bir süs merakı uyanmıştı. Sonra halam, bakayım diye aynayı veriyordu.

"Ne kadar güzel, görüyor musun?"

Sanırım baba evinde, aynada kendimi hiç görmemiştim.

Eylül geldiğinde halam beni aldı, yazdırmak için okula götürdü. Ben de büyüdüğümün ayırdındaydım artık. Zannederim ailemin evinden ayrılarak,

aynı gün gemiyle seyahate çıktığımda büyümüştüm ben. Benden başka kimsenin yaşamadığı, geride bıraktığım bir dünyayla doluydu başım; saatlerce onunla yalnız kalıyordum. Başka bir yerden geliyordum. Çevremdeki her şey yeniydi. Insanlar, huylar, konuşmalar... Okula gitmek için saate baktığım yoktu. Beyaz, küçük pike yakalı mavi bir önlük diktiler, kahverengi deri bir çanta verdiler. Tahta bır kalem kutusu, yepyeni bir kalem, bir silgi, bir kalemtıraş, bir defter. Önceki akşamdan şiddetli bir heyecan duyuyordum! Okul çantası olağanüstü kokuyordu; kalem parıldıyordu, her şey yeniydi, buruşuksuzdu. Mavi poplin önlük ütülenmiş, küçük holdekı bır askıya asılmıştı; kılıflı bavulun üstünde yepyenı bır çift beyaz kısa çorap ve beyaz pıke yaka vardı. Heyecanlıydım, sabırsızdım. Uyumak istiyordum; gece geçsin, uyanıp giyineyim, gideyim!

Halam mangalı yaktı, çömleğe su koydu, ısıttı. Büyük tekneyi mutfağa getirdi, bir kalıp yeşil sabun verdi.

"Üç kez sabunlanacaksın. İki değil. Ikı kez uğursuzluktur."

Durulanmada kullanacağımız ısıttığı suya def'ne koydu, soydu beni. Sonra bir kova su ve bir toprak maşrapayı teknenin yanına koyarak:

"Yıkan," dedi.

Çamaşırlarım çıkmış, teknenin içinde ayakta yıkanmaya başladım. Dizlerimi ovmam için de, topuklarını ovduğu hafif taşı verdi.

A, evet dizler... Dizlerimin büyük kadınlarınkı gibi, beyaz olmasını isterdim. Benimkilerın koyu ve hep vuruk olmasını anlayamıyordum. Kısacası anımsamıyorum, kaç kez ovabildimse ovdum. Halam bağırmaya başladı:

"Haydi durulan şimdi, yetti artık, derilerin soyulacak!"

"Bitiriyorum.. biraz daha."

O denli çok yıkandım ki, hiçbir zaman o kadar yıkanmamıştım. İyice kurulandım, ütülü temiz iç çamaşırlar, giydim. Ah, ne güzel duyumsuyordum kendimi! Su, sabun ve defne kokuyordum. Karyolama uyumaya giderken:

"Dur dedi halam, yüzüne biraz Tokalon kremi süreyim. Dolaştığın tarlalarda, güneş altında kalmaktan cildin kurumuş."

Ne koku, ne rayiha! Karyolaya uzandım; o kadar mutluydum ki, sabahı bekleyerek tüm gece uykusuz kalmaktan korktum.

Sabahleyin şafakta uyandım. İlerdeki bahçelerden, köpeklerin havlamalarını duyuyordum. Biri başlıyor, ötekileri karşılık veriyorlar; sonra uzağa, çok uzağa yayılıyorlardı. Ben de hep, geceden korktuklarından havladıklarını sanıyor ve ben de korkuyordum. Özellikle üstünde ev bulunmayan, mezarlıklı ve selvili o dağdan korkuyordum. Küçük odanın penceresinden bütünüyle görülebiliyordu, çünkü tam karşısındaydı. Panjurlar sıkı sıkıya kapalıydı. Sola dönüp bakmaya cesaret edemiyordum. Zira kapalı panjurların dışında, birisinin bulunduğuna, iyiden iyiye inanıyordum. Bu nedenle korkup kapatıyorduk. Mahallenin son ölüsü oradaydı. Yaşamımın ilki... Hayatımda ilk gördüğüm ölü, Kleopatra ve Sevastula teyzelerin anneleri Tiverya Teyze'ydi.

Evi, tepenin zirvesindeydi. Kızları, bazen bir istekleri olduğunda gönderirlerdi beni. Eve hiç girmemiştim. Neyse ona götürdüğüm, avluda verirdim. Mutfaktan çıkardı; uzun, zayıf bir kadındı, bir bastonu vardı. Sağ tarafına dayadığı baston, soylu bir gö-

rünüş veriyordu ona. Aynı adadan olmayan, ressam kocasıyla birlikte yaşıyordu. Meyveler, çiçek vazoları ve bazen de bir gemi resmi yapıyordu. Böyle bir tanesini halam, yemek odasındaki masanın üstüne koymuştu. O ise, küçük bir şişle torunu İppodamiyas'ın çeyizine elişleri yapmıştı.

Cenazenin kaldırılacağı gün, evin her yanı açıktı. Öğlene doğru çıktım oraya. Takım elbiseli adamlar avluya dolmuştu. Tümü de erkekti; bazısı sigara içiyordu. Balkon merdiveninin üstünde çocuklar ve gençler oturuyordu, içerden ağlamalar ve kadın sesleri duyuluyordu. Yaklaştığım sırada, başka ve alışılmamış bir ortama girmekte olduğumu duyumsadım. Aşağıdaki adamlar, alçak sesle konuşuyorlardı ya da suskundular; yukarıdaki kadınların ağlayışları da, ruhlarından çıkan bir ses imişçesine, sessizdi.

Bir mıknatıs beni yukarıya çekiyormuş gibi, koyu sessizliğin içinden geçtim.

"İçeri gitme, burada otur."

Öteki çocuklar çekiyordu beni. Ben ses çıkarmadım. Koridorda sandalyelerde oturmakta olan, pudra ve dolaptan çıkarılmış naftalinli elbise kokan kadınlar arasından geçtim, merdiven çıkışındaki sofada durdum. Ortadaki tabutun içinde ölü Tiverya Teyze yatıyordu, rengi sapsarıydı.

İnce ince iğneler, tüm gözeneklerimi deliyordu. Başı doğuya bakıyordu. Ağzının üstünde yasın mor rengi vardı.

"İçeri gel."

İsteklerini yerine getiriyordun. Seni seviyor, seninle kıvanıyordu. Rengimin uçtuğunu, donmaya başladığımı hissettim. Diğer kadınlar bana bakıyordu.

"Öp onu, öp onu!" dediler.

Bazı kadınlar da arkamdan iteliyorlardı. Bir ara, siyah elbiseli, başında mavi naylon bir örtü, elinde de küçücük beyaz mendiliyle halamı görür gibi oldum; eliyle dışarı çıkmamı, gitmemi işaret ediyordu. Fazla düşünmeden yaklaştım, dudaklarımı ölü kadının buz gibi olan alnına değdirdim.

"Aferin ona, iyi yaptı. Ölüyü öpenin korkusu kalmaz, rüyasında da görmez onu."

Karalar giymiş, uzaktan bir akrabama benzeyen bir kadın, ölünün üzerindeki sinekleri kovalıyordu.

Dışarı çıktım, tabutun başında olanlar nedeniyle, öğle sıcağı ve güneş beni çarptı.

O kalabalığın içinden, masal canavarını öldürmüş gibi geçtim. Kocası aşağıdaki avluda yalnız, ceketinin yakasını kaldırmış, gidip geliyordu.

"Garris şehirden taksiyle geldi. Nasıl haber aldı ki?"

"Geçidi kapatacağını, akşam sohbetlerine çevreden dolaşarak gideceğimizi söylemiş. Tarlasını yol yapmışız, tel örgü koyacakmış. Malıdır yapar."

"Tiverya için mi geldi, yoksa bekçilik yapmaya mı?"

Eniştem küsmüştü.

Gece kulaklarımı açmış, evin gürültüsünü duymak istiyordum. Ah, eniştem Thodori biraz erken uyansaydı! Bir an, öbür odada bir gıcırtı ve kalkan bir bedenin sesini ve sonra kapının sessiz gürültüsünü duydum. Enişte donlarıyla, gece karanlığında beyazlaştı. Tabaklığın yanındaki büfede, aşağıda yerde emaye lazımlık vardı. Diz çöktüğünü gördüm, işedi, silkelendi ve kalktı, yemek odasının penceresine kadar gitti, karanlığa baktı, masaya giderek yuvarlak saati aldı, görmeye çalıştı. Karyolama doğru bir göz attı, o an rüyadan uyanmış gibi yaptım.

"Saat kaç?"

"Sabahın beşi. Ortalık henüz aydınlanmadı. Uyu."

Odasına dönmekte oluşunun uyandırdığı düş kırıklığıyla,

"Geç kalma," dedim.

Ne zaman gün doğacak, ortalık aydınlanacak diye, gözlerim odanın ortasına çakılı, öyle kaldım. Az sonra, yemek odasının tüm eşyalarını görmeye başladım. Raftaki kahve ve şeker kutularını, bronz havanı, alttaki camlı dolapta Thodori Enişte'nin tıraş takımı kutusunu. Saatiyle duvara dayalı masayı. Bez kılıflı iki sandalyeyi, tabaklığı, karşısında da lazımlığı. Geceleri yatmaya giderken orada işiyordum, çünkü evin dışında bulunan helaya gitmeye korkuyordum. Hela, evin arka avlusunun ucundaydı. Buharlaşarak havaya yayılmış bir bok kokusu ile doluydu. Ortasında, tahtadan bir delik vardı. Bu yerde, birikmiş bok yığını üstünde kapalı kalma düşüncesi altüst ediyordu beni. İlk kez binbir nazla ve halamın bağırıp çağırmalarıyla gittiğimde, sandığın üstüne çıktım, ayaklarımı açtım, içine ve duvarlara bakıyordum. Kendimi o denli kötü hissediyordum ki, kakalarım çıkmıyordu. Öylesine bakınırken, bir de ne göreyim! Kasanın duvarında, boktan biraz yukarda, timsah büyüklüğünde bir kertenkelenin yürüdüğünü gördüm. Feryat figan dışarı fırladım, halam geldi.

"Ne var? Ödümü patlattın."

"Helada, bok içinde yaşayan bir kertenkele var, üstüme çıkacak."

"Değse bari!"

Halam tamamen içeri girdi, ayağıyla sandığa vurmaya başladı.

"Nerde, nerde? Bir şey görmüyorum. Yok burda kertenkele."

"Kaçırdın onu. Bir daha ben girmem oraya, haberin olsun!"

"Peki nerede sıçacaksın?"

"Burada, tarlada..."

Karnım ağrıyıp da hemen tuvalete gitmem gerektiğimde, korkumdan sapsarı kesiliyordum. Halam önden gidip, kasayı kırarcasına ayağıyla vuruyordu. Ben gittiğimde o dışarda durarak beni bekliyordu. Ben daha kendime gelmeden, kertenkele tekrar kendini gösteriyordu.

"Kertenkele! Timsah!"

İhtiyacımı tarlada gidermeme izin verene kadar, bir hal oldu halam. Hiçbir sıkıntım yoktu orda; her şey misk gibiydi, hafifleyerek şarkı söylüyor, bir taş alarak toprakta küçük tekneler çiziyordum. Sonra halam geliyor, süpürge ve faraşla orayı temizliyordu.

"Faraş dolusu bokunu yedik! Utanmıyorsun!"

Uyuduğum o yerden, halamın yemek pişirdiği ocağı, davlumbazı, mutfağı derinlemesine görüyordum. Hayaletlerin bacadan girdiklerini biliyordum. Bizim bacamız küçüktü ki, hayaletlerin buradan sığıp sığamayacaklarını bilemiyordum. Hem tereddüdüm vardı, ciddi bir hayalet halamın küçük bacasından görünmeyi kabul eder miydi acaba? İlkin sığar mıydı, bunu bilmiyordum. Ya şeytan? Kafamdaki bu sözcükle, dehşete kapıldım. Babam bunda sıkı bir yasaklama getirmişti bize: "Şeytan demen yeter, hemen önünde olur!" der ve ardından haçını yaparak, şunu söylerdi: "Arkamdasın şeytan, önüme geçme. Hazreti İsa galip gelir ve tüm kötülükler yok olur!" Bütün bunlar, anında, gecenin içinde ve kafamda. Artık onu, küçük mutfakta apaçık görüyordum. Ren-

gi yeşildi, ama "Hazreti İsa galip gelir," dediğimden, bana yaklaşmıyordu. Hareketsiz oturmuş, ışıklar solmaya başlayana dek bakıyordu bana. Onun yerinde şimdi kara bir maltız ve halamın makarnayı süzdüğü kevgir bulunuyordu.

Sakınarak kalktım ve yemek odasına attım kendimi. Şosonları tuttum, kokladım. Öyle kolalanmış haliyle, yakayı tutmaya cesaret edemedim. Pencere dışındaki tarla yeşilleniyor ve bademler, sabah uykularında çiçeklendiklerini düşlüyorlar gibi geldi bana. Önümüzdeki Oreanthi'nin evi kapalıydı, terk edilmişti. Karşı tepenin koyu renkli eğrisindeki selviler, seyahat eden gemiler gibi görünüyordu bana. Tahtaya serili pamuk yatağa döndüm. Yatakla pencere arasında, insanın geçebileceği kadar bir boşluk vardı. Elisavi Hala, peşkirin asılı olduğu yere, yanlamasına buradan geçerdi. Sağ duvarda, saz takımlı harem ve kadınlar. Bir sarayın iç kemerleri ve kolonları. İşlemeli yumuşak yastıklara uzanmış dervişler, nargile fokurdatıp, yumuşak yuvarlak göbekleri açıkta oynayan dansözleri, gözleri şehvetle yarı kapalı, sanki zamanın ötesinden izliyorlar. Onlar düşmanlarımızdı; düşünüyor ve anlamaya çalışıyordum; yüzlerindeki kötülük nerelerindeydi de ben bulamıyordum. Sağda, köşede bir kadın uzanmış, eli kalçasında, müthiş gururlu, kendine güvenen bir havada. En güzelleri. O esir değil, diye düşündüm. Saz takımı güneşten solmuştu. Solgun kırmızı resmin, siyah çizgileri grileşmişti. Başımın üstünde, ortasında kırmızı yürek bulunan bir haç çiziliydi, haçın da tepesine resmedilmiş bazı yazılar parlıyordu. Ve bir yazı: "Umut, İnanç, Sevgi." Umut ve sevgi, değişik giysiyle hemen hemen aynı kızdı. Umut yeşil, sevgi gök mavisi. Ortadaki inanç, daha uzundu, sa-

rışın bukleliydi, başında da taç vardı. Giysisi pembeydi; göğsünde de yanmakta olan kırmızı bir yürek...

Sonunda, enişte mle halamın yattıkları güzel odanın kapısı açıldı, ikisi birden yemek odasına geldiler. Halam, sarı satenden askılı bir kombinezon ve içine roz bir korse giymişti. Sağlı sollu bir hareketle sutyenini düzeltti, iri göğüsleri karnından yukarıya kalktı. Küçük musluğa gitti, yıkandı, sonra dikkatle peşkiri almaya geldi.

"Şuna bak, hâlâ uyuyor! Kıpırdamıyor da!"

Üstüme eğildi, nefesimi duymak istedi. Endişelenmesinden hoşlanıyordum; ben nefesimi daha çok tuttukça, endişesi de çoğalıyordu.

"Thodori be, kıpırdamıyor!.."

"Bırak çocuğu... Ölmüş diye mi korkuyorsun!"

"Ben korkarım."

"Oynattın galiba!"

"Çayını koy da uyandırayım."

Aynaya gidip tarağını ıslatarak taranırdı. Her sabah avucuyla onları dalgalandırır, sonra filesini takardı. Onların haberi olmadan gözetleyip bakmaktan hoşlanıyordum.

"Tekrar uyumuş olacak. Oysa beşte uyanmıştı."

Önlük bedenimi sararken, bir başka dünyanın beni örttüğünü sanıyordum. Çay fincanının yanında bir beşlik. "Teneffüste bir simit alırsın," dedi Thodori Enişte ve evden çıktı, işe gitti.

Tarlaları geçtim, yola indim; önümde arkamda başka çocuklar vardı, onları izledim. Bildiğim evler arkamda kaldı; yol topraktı, sapıyor ve öteki mahallelerin içinden geçiyordu. Altı yıl yürüdüğüm bir yoldu; ilk gün çok büyük göründü bana. Evleri ardında bırakarak yukarı doğru tırmanıyor, bir palamutluğa

sapıyor, sonra tarlalar, zeytin ve badem ağaçları içinden ilerliyordu. Ayiu Yeorgiu okulunun görkemli iki binası vardı: Aşağıdaki ve yukardaki. Büyük sınıflar yukarda, küçük sınıflar aşağıda. Ağaçlar arasında kolonlu, taştan neoklasik yapılar. Bu denli güzel bir okula gideceğimden, gururluydum.

Bir süre sonra zil çaldı; çocuklar koşturarak sınıflarının toplandığı yerde sıraya girdiler. Bazı kadın öğretmenler geldi, ayırdı, boy sırasına göre dizdiler bizi. Uzunlar önde, kısalar arkada. Öbürlerinden aşağı yukarı, üç dört sıra arkaya koydular beni. Arkamda bir yığın küçük çocuk vardı. Tüm öğretmenler toplandı; kadınlı-erkekli, ciddiydiler, süslenmişlerdi. Tümü de bana güzel ve önemli görünüyordu. İsa Duası'nı yaptık. Bu duayı kiliseden biliyordum. Sonra bir şarkıya başladılar ki, ben bilmiyordum. En büyük sınıflar bunu söylüyordu ve ben çok duygulanmıştım. Sonra, uzun boylu ciddi bir öğretmen öne çıktı ve yeni yıl ve yurt üstüne konuşmaya başladı. Şu sözcükleri ilk kez orada duymuştum: İlerleme, rahatlama, dikkat, amaçlı olmak... Bir anda gökten gelen bir gürültü, sözlerimi bastırdı, bütün başlar göğe çevrildi, çocuklar tempoyla, "Uçak! Uçak!" diye bağırmaya başladılar. Bunun hiçbir etkisi olmadı bende; orda çivilenmiş, konuşmakta olan öğretmene bakıyordum. Binlerce kez uçak görmüştüm. Yaz öğlenleri pilot arkadaşım Liseo'yla birlikte ormanın üstünde uçuyor, arkamızdan da saldırırcasına koşturuyorlardı. Ben de pilottum, yardımcısıydım, çift oluyorduk. Sonsuz öğlenlerde birlikte, tehlikede oluyorduk. Nasıl çalıştığını biliyordum, nasıl indiğini, yerden nasıl koptuğunu.

"Hanginiz uçağa bindi?"

Sessizliğin içinde sesimi duydum:

"Ben!"

Herkes döndü bana baktı.

"Gel öyleyse, nasıl olduğunu anlat bize!"

İpnotize edilmişçesine, öğretmenlerle sütunlar arasındaki merdivenlerde buldum kendimi. Giderken ne diyeceğimi bilmiyordum.

"Uçakla kiminle uçtun?"

"Babamla," dedim. "Askerdir. Bir gün beni havaalanına aldı. Bir askeri uçağa girdik, Elevsina'ya dek uçtuk."

"Peki nasıldı?"

"Uçak havalandığında evler küçülüyor, sigara kutuları gibi kâğıttan kutucuklara benziyor, insanlar karınca misali küçülüyorlar, yollarsa küçük nehirlere dönüşüyor, denizi ve karayı, her şeyi görüyorsun."

Bunları anlattığım sırada, uçtuğumu anladım; gerçekten uçakla uçtuğuma inanmaya başladım.

"Egaleo Dağı'nın üstünden geçtik, eskiden Kral Kserkis orada oturup Salamina'da savaşan gemileri izliyordu. Babam dedi ki, 'Bu adadır; bir kara parçasıdır, dört yanında deniz vardır. Doğduğun adada da böyledir.' O kadar yüksekteydik ki, her şey bana oyuncak gibi geliyordu. Sonra inmeye başladığımızda yeniden büyümeye başladılar; büyüdükleri ölçüde daha az şey görmeye başladım. Nihayet geldiğimizde, diğer büyük uçakların arasında durduk. Uçak kuş gibi küçük görünür, fakat otobüs kadar büyüktür. Yukarda olanlar da bizi küçük görürler, ama büyüğüz."

Sözlerimi bitirince, korkunç bir şey olduğu sanısına kapıldım. Çocuklar ipnotize edilmiş gibi hareketsizdiler.

"Bravo!" dedi müdür. "Adın ne senin?"

Adımı söyledim, rüyadaymışçasına indim merdivenlerden.

Öğlen paydos ettiğimizde, kalabalık bir öğrenci grubu etrafımı sardı.

"Gel, sana nineleri gösterelim, dediler."

"Gel, tarlalarda oyun oynamaya gidelim..."

Ağır aptal bakışlı, iri yapılı küçük bir kız da vardı.

"Ağni, sen de gel, sen de gel!"

Güle oynaya tarlaları geçtik. Çocuklar düşlenemeyecek derecede gürültü yapıyor, bizleri çekiyorlardı. Ağaçsız, kuru dikenlerle dolu bir tarlaya vardık.

"Nineler burada! diyerek bağırıyor, dikenleri kesiyorlardı. Nineler burada!"

Etrafımda koşmaya, dikenlerle vurmaya ve saçlarımı çekmeye başladılar. Onları kuvvetle geriye itiyordum. Başlangıçta oyun sanmıştım. Ama hepsi bana saldırıp dikenlerle vurmaya başladılar. Bacaklarımdan kanlar akmaya başladı. Hepsi birlikti, bir kısmı aptal bakışlı çocuk Ağni'yi dövüyordu, ama hedefleri bendim.

"Uçağı anlat bize, uçağı anlat bize..."

Bundan sonra yalnızlığım büyüdü. Halama ne olduğunu söyleyemezdim, kesinlikle karşı çıkardı bana. Öteki çocuklara benzemem için, permadan okul önlüğüne değin, mümkün olan her şeyi yapıyordu.

"Herkesin çocuğu bakımlı, temiz geziyor. Sen başka şeysin. Şeytan. Saçların didik didik, ayakların tırmık içinde geliyorsun. Ne yaptığını öğrenmek isterim; güreşiyor musun?"

Bayan öğretmenin ne söyleyeceğini bildiğimden olacak, okulun ilk günleri benim için eğlenceli olu-

yordu. Harfler ve rakamlar beni büyülüyordu. Halamla, un ve suyla hamur tuttuk, dört köşe karton parçaları üzerine hamurdan "A" ve "B" gibi harfler yapıyordum. Böylelikle alfabe, benim için, hamur ve pişmemiş ekmek demek oluyordu. A'yı bozup aynı hamurla B ya da G yapmayı seviyordum. Rakamlarda durum böyle değildi. Renkli ipliklerle, delikli kartonların üstüne işliyordum onları. Her harf arasında boşluk bırakabilmek için, defterin üstüne, sözcüğün biteceği yere, sol tarafına işaret koyuyorduk. Bu, harfin yazılışını, çok zorlaştırıyordu. Bu yüzden de, göz, yazıyla aynı çizgide olsun diye, başımı sıranın üstünde sola yatırarak yazma alışkanlığı edindim. Çok hoşuma giden harfler, bir hareketle yazılabilen harflerdi. En güzel o harflerdi. L özellikle çok hoşuma gidiyordu. Harfleri seslerinden değil, hareket şeklinden biliyordum.

Bizim sınıfta değil, ikinci sınıfta sesi boğuk bir öğretmen vardı. Bazen bizimkiyle değişiyorlar, sınıfa o geliyordu. Harfleri o, bütün göğsüyle söylüyordu. Boynu şişiyor, her tarafı kıpkırmızı oluyordu. Göğüs kafesi inip çıkıyor, ses tüm tellerini dolduruyor ve harfi, gözlerinden doğuruyordu sanki. Görüyordum: Havada sallanıyor, ondan uzaklaştıkça adeta büyüyordu.

Bayan Kiki, bekârdı, öğretmen olarak doğmuştu. Harflerle, sözcüklerle evliydi. Ondan dışa vuran her ses, derininden bir şey alıyor, insanın nefesini kesen bir sıkıntıyla çıkıyordu. Daha Omega harfine gelmeden Bayan Kiki'nin bayılacağını zannediyordum. Çünkü harfler tüm havasını alıyordu. Pek çok akşam evimde onu düşünüyor ve ertesi güne hazırlandığını görüyordum.

Bizim öğretmenimiz Bayan Argiro, hem ondan

büyüktü hem de çağdaştı. O da bekârdı ve ağabeyisiyle yaşıyordu. Alın yazısına teslim olmuş bir bakışı, boynunda da derin çizgiler vardı; yazları oraları terlediğinde, mendiliyle siyah çizgilerini sürekli silerdi. Devamlı giydiği siyah elbise ve siyah çoraplarıyla beni üzüyordu. Sert öğretmendi ve gülmezdi. Okulun dış avlusunda, jimnastik dersinde kimi zaman yaptığımız oyunlarda, daire olduğumuzda elimden tutardı da, tüm bedenimi saran sıcak tatlı bir yumuşaklık ve heyecan duyardım.

Sınıftaki her çocuğun arkasında bir de aile bulunuyordu: Papazın, belediye başkanının, profesörün, doktorun kızı; mobilyacının, müteahhidin, kaptanın oğlu... O toplum içinde benimkilerinin adı geçmezdi. Halamla eniştem kapalı, yalnız insanlardı; ne yöneticilerle ne de öğretmenlerle ilişkileri vardı. Böylece öğretmenlerle, arkamda ailem olmadan, doğrudan doğruya ilişki kurdum. Okul, benim için, bir sığınma yeriydi; Elisavi Hala'nın korkutan gölgesi, her şeyi örtüyordu. Ve günler, su damlaları gibi birbirine benziyordu.

Bir gün, sınıfın tüm sıralarını, boyamak amacıyla dışarı çıkardılar. Hepimizi kız-erkek karışık olarak yere oturttular. Bir an yana döndüm, bir oğlan çocuğu oturuyordu. Birden onu sevdiğimi anladım. Müteahhidin oğluydu, muşambadan kareli bir yağmurluğu, kırmızı galoşları vardı.

"Kalemtıraşın var mı?" dedi bana.

Heyecanla kalemtıraşımı çıkarıp verdim. Hiçbir şey konuşmadan anladım ki, o da beni seviyordu. Sonra, o sevimli çocuk yıllarla birlikte şişmanladı, şişmanladı, artık liseye geldiğimizde yürüyemeyen dev bir balon olmuştu. Ona baktıkça, kalemtıraş olayını anımsayarak hüzünleniyordum.

Bütün çocukların içinde, ötekilerinden farklı bir yüze sahip, sarışın bir çocuk vardı, en okumuş olanımızdı, Alman diye çağırıyorlardı onu. Daha sonra öğrendim ki, Alman bir babadan olmuştu, doğumu ardından annesi ölmüş, savaş bitince de babası ortadan kaybolmuştu. Onunla yıllarca böyle bakışıp durmuştuk.

Dikenlerle kırbaçlanmam, kimselerle konuşmamama neden olmuştu. Sınıfta, ders saatinde bayan öğretmenle konuşuyordum. Teneffüste oyunlarına beni katmamakla intikam alıyorlardı. Böylelikle ön avluda kalıyor, toplanmalarını, oyunlarını gözlemliyordum. Alışılmış seksek ve topal oyunlarını oynuyorlardı.

Bir taşla yere, iki kare çizerdik üst üste, alta iki ayak, yukarıya boyun yerine de bir dört köşe, onun üstüne de baş yerine bir yuvarlak. Başın dışında, sırtımız ona dönük durarak, seçtiğimiz olabildiğince yaygın ve yumuşak bir taşı elimize alırdık. Haçımızı yapıp, düşmesini istediğimiz yere kendimizi koşullandırarak, omzumuz üstünden geriye atardık. Taş istediğimiz yere düştüğünde, bir ayağımız boşlukta, öteki ayağımızla taşı seke seke belli aralıklarla kaydırırdık. Rakibimiz bu uzaklıklarda şayet kazançlı durumdaysa, o uzaklığı geçmemiz, serbest bir kısıma kaydırmamaz gerekir. Bu oyunu izlerken, kesinlikle kimin nerede güçlü, nerede güçsüz olduğunu öğrenirdim. Oyunun kurallarına da çalışma olanağı bulabiliyordum. Bu şekli kendim hazırlar, bir kendim için, bir rakibim için sırayla oynardım. Çoğu kez de gerçekten kimden yana olduğumu unutarak ve mızıkçılık etmeden oyunu ben kaybetmiş olurdum.

Bir gün bayan öğretmen bildiğimiz bir şarkıyı söylememizi istediğinde, kalktım, çok acıklı, anne-

min söylerken ağladığı bir şarkıyı söylemeye başladım. İyon Adaları'nın zelzelelerden tahrip oluşunu dile getiren bir şarkıydı. Bu müthiş etkilemişti öğretmeni. Ertesi gün duadan sonra ve tüm okulun önünde beni çağırarak, şarkıyı söylememi istedi. Gözlerimi kapayarak annem gibi söylemeye baaşladım: "*Azrail, karanlıklar ve üç güzel ada/Cehennem oyununu kurdu harap etti bizi/O, o, o... İthaki, Kefalonia ve ünlü İthaki...*" Şarkı nedeniyle müdür, zelzeleden zarar gören adaları anlattı. Öğleyin eve dönerken, iki küçük gelip konuştular benimle:

"Yine söyle bize o şarkıyı."

Kuşkuyla baktım onlara.

"Dikenlerle bana vuran sizler değil miydiniz?"

"Biz değil, öbürleri. Hem kim ne söyledi biliyor musun? Pulika'dan olan kırmızı kazaklı kız dedi ki 'o pirelidir.' Ve daha başka şeyler de söyledi ki tekrarlamaktan utanıyorum. Oğlan çocuklarıyla gidip kötü şeyler yaptığını söyledi."

Çılgına döndüm.

"Beni ilk gördüğüne göre, nereden tanıyormuş?"

"O seni tanıdığını söyledi. Bir oğlan söylemiş. Annenin tiyatrocu olduğunu söylemiş ona."

"Yalan, benim annem tiyatrocu değil. Hiçbir oğlanla da gitmedim."

"Oğlanlar, onlarla kötü şeyler yaptığını söylüyorlar. Geçenlerde öbür mahallede diyor, evlerin bulunmadığı bir dört yol ağzında, seni görmüşler diyor, kuytu yerlerden geçip bir harabeye girdiğini ve onları çağırmaya başladığını... Onlar gelmeye korkmuşlar, sadece bir oğlan yaklaşmış, senin yanına gelince çırılçıplak, donsuz olduğunu görmüş. Sen, daha da yaklaşmasını işaret etmişsin. O korkmuş, seni hayalete benzeterek "Pireli kız! Pireli kız!" diye bağırarak

kaçmaya başlamış. Öbür çocuklar da onun peşinden koşturup giderlerken, sen çırılçıplak, arkalarından taş atıp durmuşsun..."

Hayretler içinde oturmuş bunları dinliyordum. Hiçbiri gerçek değildi, ama anlatıyordu.

"Bir oğlan çocuğu, istekle evlerine girdiğini ve gece yatağında gizlendiğini söyledi! Bütün gece kötü şeyler yapmışsın ona... Büyüdüğünde seninle evleneceğini söyledi."

Kaybetmiştim kendimi.

"Öteki mahalle neresidir bilmiyorum bile. Halam, akşamları dışarda gezmeye bırakmıyor beni. Ne diyorlarsa kafalarından uyduruyorlar."

Halam, içinde oğlan çocuğu bulunan hiçbir eve yaklaşmama izin vermezdi. Komşumuz Maki'nin bulunduğu dönemde, akşam gezmelerine bile katılmazdım. Thodori Eniştem'le oturup Herkül'ün başarılarını, Musa Peygamber'in hikâyelerini ona okuttururdum, dinlerdim. Her şeyden çok beni etkileyen, Herkül'ün bir dört yol önünde kendini bulması ve aynı anda önüne çıkan, Areti ile Kakia adlı kadınların anlatıldığı bölümdü. Kitaptaki resimlere de bakıyordum. Kadınlar bana aynı görünüyordu; yalnız bir tanesi duvakla, yüzük ve kolyelerle süslenmişti. Bu Kakia idi; öbürü, Areti ise yoksuldu, paçavralar içindeydi, üzgündü.

"...Kakia ona dedi ki: Beni seç Herkül, yaşamın kolay olacak; zenginlikler içinde nimetlerle, eğlencelerle yaşayacak ve her istediğine sahip olacaksın; başkaları senden korkacak. Areti de diyordu ki: Herkül onu dinleme, beni seç; benim yolum yokuşludur, diken doludur (dikenli tarlayı düşünüyordum) acıtır; yoksunluklar, zorluklar çekersin... Canavarlar ve anormal yaratıklarla boğuşacaksın. Ama ben yanın-

da oldukça korkmayacaksın; bu yolun sonunda, büyük mutluluk seni bekleyecek ve tanrıların seçilmiş sevdiği olacaksın. Herkül döndü güzel Kakia'ya, sonra tatlı, yoksul Areti'ye baktı ve zoru seçti, Areti'nin yokuşlu yoluna girmeye karar verdi. On iki büyük başarıyı böyle kazandı."

Çok etkiledi beni o bölüm. Akşam uykudan önce tekrar tekrar düşünüyordum. Özellikle kararsız kaldığı anı... Kakia'ya dönüşünü görür gibi olduğumda: "Hayır! Hayır!..." diye bağırıyordum. Sanki Areti bendim. Herkül'e âşık olduğumu böylelikle anladım. Hera'nın sepet içinde gönderdiği yılanları boğduğunu görmek için, kitabın sayfalarını paralıyordum. Ne kadar mutluydum. Stimfalos Gölü'nün kartallarını, Nemeas'ın arslanını. Beni uyuşmuş hale sokan dokuz başlı Lerna Hidra ejderiydi. Niye artık bu ejderler yok? diye düş kırıklığına uğramış bir halde düşünürdüm. E, bir taneydi, onu da Herkül öldürdü, diyordum. Çünkü onlar birlikte olurlar. Bizim Armeni Irmağı'nda bir Hidramız olsaydı, Herkül insanlarla değil de mademki artık tanrılarla yaşamaktaydı, kim öldürecekti? Tabii yine hüzne kapılıyordum. Bütün bunları yaşayamamam ne acı. Ne zamanlardı onlar! Tabii Theseus da vardı. Kitaptaki resimlerinde Herkül'den daha güzeldi, nasıl diyeyim, daha başarılıydı, daha uygardı. O da güçlüydü, ama onu Theseus'tan daha kısa ve geniş gösteren şişkin pazılar yoktu. O resimlemeler, sanırım sevgilimi Theseus'la Herkül arası biri olarak düşünmeme yarıyordu. Theseus'un uygarlığı, Herkül'ün gücü ve Doğulu gözleriyle komşumuz Maki'nin yüzü... Kafamın içinde hareketli, eksiksizliğe varmak için çabalayan yoğrulan bir tabloydu bu. Her akşam uykudan önce, bu tabloda yığışmak için onu hareketsizleştirmeye gayret ediyor-

dum. Onu var edeyim. Olanaksız. Bir istek gerginliği ve bekleyiş, zamanla içimde güçleniyordu.

Renkler, şekiller boğuşuyor, birbirinin içine giriyor karışıyor, kayboluyor, değişmiş olarak geriye geliyor, daha aydınlık, bir karanlığın içinden ayrılıyor ve çevrede bir şey olmuyor. Belki o dağıtıyor diye nefesimi tutuyordum. donup kalıyordum; ölmüş gibi tıpkı, bir yaşam ve biçim alsın diye. Gerginlik beni felç ediyor, yaklaştığı ölçüde mücadele ediyordum, anlatılmaz bir korku beni perişan ediyordu. Bunun benim alın yazım olacağı korkusu mu, bilemiyordum, en küçük bir yanlış her şeyi bozabilirdi. Sessiz siyah bir fonda şekillendiğini izliyordum. Yüreğim hızla çarpıyordu, o kadar hızlı çarpıyordu ki tabloyu sarsıyordu. Her şeyi yöneten büyülü bir elim varmış gibi, kalbimi durdurmaya çalışıyordum. O sırada tablonun güzelliği beni aşıyor, sonsuz parçalara dağılarak kayboluyordu. Ertesi akşam baştan başlıyordum. Artık ne Theseus vardı, ne Herkül, ne Makis... Ve biliyordum ki, yüzünü bana göstermek istemeyen başka bir şey vardı. Sevgilimin şekliydi o.

Sonra, Musa'yla ve halkıyla ilgili öbür öyküler vardı. Hayallerimde onları sağ elimle itekliyordum. Çok uzaktaydılar, yüzyılların derinliklerinde kaybolmuşlardı. Ama serüvenlerini, savaşlarını ilgiyle izliyordum. Büyük felaketleri, sağanağı onlarla yaşıyordum diyebilirim. Nuh'un gemisinin içinde bir yerdeydim; sellerle kaplı yerde yüzüyordum, ağaç tepelerinin üstünden, gökkuşağı çıkana dek... Zeytindalıyla dönen güvercin belki bendim. Döndüğüm anı gören Nuh'un, gözlerindeki mutluluğu anımsıyorum hâlâ... Hâlâ Musa'yla birlikte yanan çalının önündeyim ve Tanrı'nın gürleyen sesini duyuyorum.

Çocuk yaşlarımda, yıllarca Suriye ve Mısır'da se-

yahat ettim. Firavun'un rüyalarını yorumlaması için onu çağırdığı saatte, bir kolonun arkasında Yusuf'un yanında duruyordum... Böylece sözcükler beni günlerce kuşatırdı. Elisavi Hala'yı şişman bir inek gibi, yanında da Enişte'yi sıska, zayıf görürdüm.

"Kısaltma, açılma, yönlenme, değişiklik," oraya karşılık düşüyordu. Kimi sağa, kimi sola dönüyordu, bazıları da daire oluyor, tamamen yok olmuş yüzlerle aynı sırada bulunuyor, başkaları da çarçabuk durumlarını düzeltiyor, daha başkaları da yanlış cephede çivilenmiş duruyor, sollarına değil düpedüz önlerine bakıyorlardı. Gergin, kollar çaprazlamasına göğüslerine askercikler gibi yapışmış... Bizler onlara bakıyorduk, Bayan Argiro gidip onları döndürüyordu.

Bir sabah teneffüste tuvalete gittim. Avlunun dibindeydi. Tuğlayla örülmüş ve beyaza boyanmıştı. Ortadan bir duvarla ayrılıyordu; yarısı oğlanlar, öteki yarısı kızlar için. İçerde de üç kabine bölünmüşlerdi. Çok da temiz değillerdi. Beyaz duvarda kömürle adım ve altına da ne anlama geldiklerini tam bilmediğim iki sözcük yazılmıştı: "Puti" ve "Vili." Utancımdan kıpkırmızı oldum. Elimle silmeyi denedim, ama beceremedim, üstelik ellerim kapkara oldu. Öğretmene söylemeye cesaret edemedim. Tüm okulun bunları okuyacağı düşüncesi beni ürpertiyordu. Böylelikle öğrendim ki "Puti" benim kuşumdu, "Vili" ise oğlanlarınki. Küçük bir kız da bana, oğlanların tuvaletinde daha beter şeyler yazılı olduğunu söyledi. "Ya halam bunları öğrenirse?" diye utanıyordum.

Bir keresinde Bayan Argiro 'küçük suyunu dökmek için' oraya gitti. Çıkarken bir çocuğu, yukardaki okula, Bay Müdür'ü çağırmaya gönderdi. Sonra

onların, aceleci adımlarla birlikte tuvalete doğru gittiklerini gördüm. Öbür çocuklar da tuvaletin çevresinde gruplar halinde toplanıp beklemeye başladılar. Bazıları aralarında bağırarak kavga ediyorlardı:

"Sen yazdın, ben gördüm seni."

Kısa boylu esmer, kabak tıraşlı, çizgili örgü kazaklı bir çocuk:

"Yooo, nereye yazmışım ben?" diye bağırıyordu. "İlkin ben küçüğüm, bütün sözcükleri yazmasını bilmiyorum. Sen üçüncü sınıfa gidiyorsun, sen yazdın. Öğretmene söyleyeceğim, sopayı yiyeceksin."

"Beni söylersen, geçenlerde dediğin öbür şeyleri de ben söyleyeceğim. Annen öğrenecek ve seni benzetecek."

Uyuşmuştum, nereye saklanacağımı bilmiyordum. Az sonra onların kızlar tuvaletinden çıkıp, erkekler tuvaletine gittiklerini gördüm. Çişini yapmak üzere orada bulunan bir oğlan çocuğu, pantolonu açık, panik halinde dışarıya fırladı. Zil çaldı. Hepimiz sınıflarımıza koştuk. Ben, 'Bayan Argiro'yla birlikte hâlâ tuvalette bulunan müdürü düşünüyordum.

"Ama bu kadar saattir ne yapıyorlar orada? Niye geciktiler?"

Sınıf arı kovanı gibi uğulduyordu. Kimileri sıraların üstünden öbürlerine el kol hareketleri yapıp, bağırıyorlardı. Öğretmen kapıda göründüğünde, avcı görmüş ispinozlar gibi, tüm sesler aniden kesildi.

"Riri buraya gel, Pandeluka sen de," diyerek eliyle işaret etti; kafası tıraşlı oğlan bin bir renge girdi:

"Bayan... Bayan, ben değilim..."

"İçeriye, müdüriyete gidin. Geçin bakayım."

Kızdığı zamanlardaki gibi, sesi burnuna çarpıyordu. İki çocuk, kapıyı tutan elinin altından, başka

bir dünyaya geçermiş gibi geçtiler. Kapı, arkalarından kapandı.

Bir an 'derin' bir sessizlik, ardından boğuk gülmeler, fiskoslar... ve yine arı kovanı uğuldamaya başladı. Zaman geçmek bilmedi benim için. Çocuklar konuşuyor, dönüp bana bakıyorlardı. Eskizimi çıkarmıştım; başımı eğdim, yeşil boya kalemiyle bir de tekne resmi yaptım... *Küçük teknecik bu havada nereye gidiyorsun?* İçine girmek, kaçmak istiyordum. *Salamina boğazlarında, istop etmiş vapurlar arasına yanaşayım.* Çizdiğim tirhandil balıkçı Nikola'nındı. Annemin sık sık söylediği bir ağıt gibi, içimde acıklı bir ses dolaşıyordu: *Sabah sabah hareket etti tüm tirhandiller/ama balıkçı Nikola, balıkçı, görünmedi daha karada, karada.* Kapı aniden yine açıldı. Bekliyordum. Sıramdı. Beni çağırdılar. Müdürün odasında buldum kendimi.

Müdür bana:

"Gel bakalım buraya," dedi. "Bu çocuklar hakkında ne biliyorsun sen?"

Onlara baktım. Her seferinden daha çirkin, daha pis göründüler bana; suçlu ve acayip bir görünümleri vardı.

"Söyle bakalım bana, onlarla arkadaşlık ediyor musun?"

"Hayır bayım."

"Pandeluka, söyle bakalım yine, tuvaletlere o çirkin sözleri niye yazdın?"

Bana bakmadan, fakat müdürün ayakkabılarının ucuna bakarak, şunları söylediğini duydum:

"İşte, geçenlerde beş altı oğlan çocuğu yolda oynarken, bu önümüzden geçti, bana seslendi: Gel, bir şey söyleyeceğim! Gittim ve şunu söyledi: Düğmelerini aç da göster bana Vili'ni."

Kıpkırmızı oldum. Böyle bir yalan karşısında sesim tümüyle yok oldu.

"Ben bu sözcüğü bilmiyorum," diye mırıldandım. "İlk kez duyuyorum."

"A, evet bayım, bir kelime daha söyledi, ama anımsamıyorum... Nasıl söyledi, nasıl söyledi... 'çük' mü, 'Vili' mi yoksa dışarı çıkart mı?"

O konuştukça ben kızarıyor, yer yarılsın da beni yutsun istiyordum.

"Sen de bunları tuvaletlere yazdın."

Masasına gitti, dört köşeli uzun bir cetvel aldı.

"Ellerini aç, iyice ger."

Pat birine, pat öbürüne! Cetvelin şimşek gibi indiğini gördüm.

"Sen de aç!" dedi bana.

Açtım, pat diye bir tane de bana vurdu.

"Pis çocuklar! Bir daha sefere çok kötü cezalandıracağım sizi. Gidin şimdi."

Yaşamak istemiyordum. Ağlayacağım yerde, kızmıştım. Öğretmenlerin içimdeki görkemli dünyası yıkılıyordu. Kendimi yalnız ve umutsuz duyumsuyordum. Müdür, gerçekle yalanı ayırmıyordu. Bunu daha uçakla ilgili hikâyemi anlattığım gün anlamam gerekiyordu.

28 Ekim geldi çattı. Babamın "saygıdeğer ve bakımlı" bir yolcuyla gönderdiği bir mektup, Pandeli Amca aracılığıyla on gün önce elimize geçmişti.

Limana gidip, vapurun hareketinden önce hemşerileriyle sohbet edip, adayla ilgili haberler almak hoşuna gidiyordu. Cebinde daima bir, kimileyin iki tane mektup bulunurdu; biri annesi için, diğeri benim için. Mektupları göndermek için de birini bulurdu hep. Kısacası bir yolcuyla manava gönderirdi

onları. Böylece posta pulundan da kurtuluyordu.

Bu son mektubunda, 28 Ekim için yazdığı bir de şiir vardı. Nasıl ki Bayan Kiki harf seslerine âşıksa, babam da –ve dolayısıyla ben–, yazılış biçimine ve hareketine âşıktı. Hiçbir zaman, ismimin ilki olarak başlayan D harfinin, çetrefilli yazılışını taklit edememişimdir. Tam bir süslemeydi; hiç sonu gelmeyen kıvrımlar ve kuyruklarla yazardı; "ro"sunun ve "mi"sinin balodaki markizler gibi zarafeti vardı; sesli harfleri mürekkeple öyle doldururdu ki, bunlar bir şekilde göksel dolgun bedenlere benzerlerdi. Babam her mektubun altına, ince ince çizgilerle kendi gölgesini çizerdi. Böylesine bir kaligrafiyi ömrümde hiçbir yerde görmedim. Her harfin kendi varlığının anlamı ve yaşamı vardı. Yazım biçimindeki bu akış, bir nefese benziyordu; ruhunun esintisiydi sanki, sağa belli belirsiz bir eğilimi vardı yazısının.

"Sevgili kızımız, cömert Tanrı size sağlık ve ferahlık versin. Sağlıklıyız, size de sağlık dileriz."

Bir keresinde, daha sonraları, gölgeli, böyle güzel yazılı iki mektup gösterdi bana; birini Venizelos'a, diğerini rahmetli Plastiras'a yazmıştı. Çok gururlandığı yanıtlarını da göstermişti. Şiir, ince kâğıda yazılmıştı. "Özgürlük Türküsü." Hemen öğrendim. Bana o denli olağanüstü görünüyordu ki, ondan ayrılamıyordum, onu okul çantama koydum; çünkü ilk kez duyduğum, anlamlarını bilmediğim sözcükler beni büyülüyordu. O kadar çok tekrarlıyordum ki onları, gittikçe daha anlamlı geliyordu bana... "Sertlik, sertlik, evet sertlik demek... sertlik demekti."

Şimdi anımsamaya çalışıyorum, olanaksız. Başımın arkasında, yolunu şaşırmış bir roket gibi gidip gelen yarım kalmış bir cümle var: "Tüm Yunan hal-

kı bugünü kutluyor..." Babamın şiirini unuttum. Ama çevredeki üç ilkokulun önünde, yeşil kürsüye çıktığımı, bu şiiri orada okuduğumu anımsıyorum.

Her kilisenin ya da her kilise bölgesinin kendi okulu da vardı: Ay Yorgi, Ay Marko, Erithiyanis Panaya... Bu okulların öğrencileri bayraklarıyla, trampetleriyle bizim okula ziyarete gelmişlerdi. Beyaz eldivenleri vardı. Göğüslerinde, üzerinde "Hayır, Yaşasın 28 Ekim," yazılı mavi beyaz bir kokart takılıydı. Okul süslenmişti, temizdi ve öğretmenler en güzel giysilerini giymişlerdi. Bayan Argiro, mavi etek, beyaz gömlekliydi, bizler gibiydi yani; Bayan Kiki ise mavi tayyör giymişti, içinden de beyaz gömlek. Kalabalığa, tanımadığım öğretmenlere, öğrencilere bakıyor ve bizim daha iyi olduğumuz sonucuna varıyordum. Kıllı, uzun boylu, esmer bir adam, yabancı okullardan birinin müdürü, kürsüye çıkarak tarihi "Hayır" günü için bir konuşma yaptı. Sonra şiir okumaları başladı. Çocuklar bir bir kürsüye çıkarak okuyorlardı. Bir ara sıram geldi. Bütün atmosfer büyülemişti beni. Yunan kahramanlığı, bayraklar, trampetler, şarkılar, maviler ve beyazlar... Kürsüye çıktım, yüksek sesle babamın şiirini okumaya başladım. Şiir, yaşıma göre uzundu. Kürsüyse boyuma göre yüksekti, başım ancak görünüyordu:

Hellasımız, yurdumuz, devler ülkesi...

Müdürün acayip büyüklükteki ellerini butlarımda duyumsadım.

Doğu'yu ve Batı'yı besleyen sen...

Elleri daha yukarıya çıktı, etek plisemin altın-

dan küçük kıçımı tutuyordu. Başlangıçta, şiiri güzel okuduğumdan, sempatisinden yapıyor sanmıştım. Sözcükler, korkuya kapılmış kuşlar gibi ağzımdan kaçıyordu. Yurtseverlik heyecanı ve kutsal duygulanımlar, başka türde bir kızgınlığa ve heyecana dönüşmüştü. Müdürün parmakları bayağı, açıkça çimdikliyordu beni. Yanaklarım kızarmıştı. Önümüzde bulunan üç okuldan da utanmıyor mu, diye düşünüyordum. Ya öbür müdürler onu görüyorlarsa? Bu şiiri başka türlü düşlemiştim.

Göğüslerim kabarıyor yücelik önünde
Hayır diyerek gürlüyorlar... Hayır geçmeyecek...

Parmakları külotumdan içeri geçmesin diye, kıçlarımı sıkıyordum.

...O kalleş düşman.

Gerçekten kızmıştım. Anlatılmaz bir hayret içindeydim. Müdürün çimdiklerinden kızarmış kalçamla, büyük bir sırla kürsüden indim.

O müdür bir süre sonra müfettiş oldu. Teftiş amacıyla okulu sık sık ziyaret etti.

Amerika'da doğmuş sarışın bir çocuk vardı. Bir gün müfettişin, kabarık deri eldivenlerle, onlarla boks oynadığını gördüm. Sonradan bu çocuk İngilizce öğretmeni oldu. Geliyor, vücudunu sıranın üstünden omuzlarıma dayıyor, "This is a book. Wat is this? This is a book" diyerek, kollarımı çimdikliyordu. Çocuklar sınıfta alay ediyorlardı onunla. Öbür öğretmenlerden başkaydı. Uysal bir tebessümü vardı, dişlerinin tümü altındı, cüssesine karşın sinirli bir biçimde yürürdü. Çocuklar teneffüste onun özel

yaşamını anlatırlardı: Evinin taraçasına çıkarak, külotlu olarak jimnastik yaptığını, sonra külotunu da çıkararak çırılçıplak kaldığını... Komşuların şok olarak, çevredeki kilisenin papazına bu olayı söylediklerini, onun da polise... Polisin Eğitim Bakanlığı'na yazı yazdığını; böylece görevini kaybettiğini, müfettişlikten sıradan İngilizce öğretmenliğine atandığını... "This is a girl. İs this a girl? Yes, this is a girl."

İlk yağmurlar yağdığında, tüm çevre ve tarlalar toprak koktu; tüm evler yıkandı, karşıki tepeler kızardı. Varilin paslı kapağı daha da paslandı, oluklardan yağmur sularıyla birlikte varilin içine bir şarkı akmaya başladı. Küçük mutfak toplandı, Elisavi Hala'nın büyük ve karanlık cüssesi, gidip geliyordu. Mavi fanila robunun üstündeki manşetler, birden bire karardı.

"Aklından zorun mu var? Yemeğini bitir artık, soğuyacak."

Ağaçlardan binlerce damla damlıyordu, evler kapalıydı, kimseler görünmüyordu.

"Haydi, bitir de rahatlayayım. Lavaboda sabahlayacak değilim..."

İki eli belinde, başımda durmuş beni gözetliyordu.

"Nereye bakıyorsun? Yemeğini bitirecek misin? Bak, boşanırcasına yağıyor. Hiçbir yere gidemezsin."

"Sula'nın evine gitmem gerek, beni bekliyor."

"Bu yağmurda seni dışarı bırakacak kadar aklımı kaçırmadım. Kimseyi görüyor musun yolda?"

İnsanların, yağmurda niye dışarı çıkmadıklarını anlayamıyordum – aynı şekilde yazın güneşte de... Yıllarca yağmur yağar ve evde olursam, oyunsuz, yaşamsız beni eve kapayacaktı. Böyle durumlarda ben

kitaplarımı açardım, halam da örgüsünü.

"Öteki zavallıyı, köleyi düşünüyorum. Karda, çamurda çalışıyor. Ne yapalım. Devlet memuru olmadığı için aylık gelmiyor. Çalışmazsa aç kalırız. Zavallı yoksulum. Onu düşünüyorum."

Ben de tersine, halamın dırdırından, baskısından uzakta, dışarda olduğu için kıskanıyordum onu.

Evden çıkmak için, çekmediğim kalmıyordu. Elisavi Hala'nın deyişiyle "evden savuşmak." Fakat yağmur yağdığında, kendimi büsbütün hapsedilmiş gibi hissediyordum. Dışarıda, başka bir evdeyken yağmura yakalanırsam, tersine seviniyordum. Böylelikle, biraz daha oturmak için haklı bir mazeretim oluyordu.

Toprağın zamanla renk değiştirdiğini gördüm. Kuru tarlalar kızardı, yumuşadı ve yeşillenmeye başladı. Elimi yumuşak otun üstünde gezdiriyordum. O kadar şeffaftı ki, ışığı geçiriyordu. Eğilip kokluyor, yanağımı yumuşak bir biçimde yaklaştırıyordum; bu da ürpertiyordu beni. Yağmur durduğunda avluya çıkıyor, Thodori Enişte'nin çapasını arayıp buluyor, tarlada, incir ağaçlı küçük kuyunun yanında çukurlar kazıyordum. Yumuşak kahverengi toprağın kalkışını izlemek, hoşuma gidiyordu. Başlangıçta, solucan çokluğu korkutmuştu beni. Toprağın içinde pembe şişman solucanlar. İğrenmiyor, öldürmüyor, sadece saatler boyu izliyordum. Toprağın içinde topraktan başka ne yiyorlardı? Toprak, solucan dolu diye düşünüyordum. Yuvarlak bir çukur kazıp, içindeki toprağı kürekle boşaltıyordum. Derin bir kuyu açmak istiyordum, ama yoruluyordum. Ertesi gün yağan yağmur onu dolduruyor, üzerine eğilip, gökyüzündeki gölgeme bakıyordum; küçük bir bulut, değişen insan düşüncesi gibi başımın çevresinde dolanı-

yordu. Tarlada çok sayıda çukur kazdım; dolan yağmurla içlerine gökyüzü parçaları ekilmişti sanki.

Ne ekiyorsun? Ne ekiyorsun?..

Gökyüzü parçaları ve insan gölgeleri...

Thodori Enişte, yukarıki tarlayı kazıp bakla ve soğan dikiyordu. İki avucunu ağzına götürüp tükürüyor, sonra kazmayı alıyor, uyumla yumuşak toprağa daldırıyordu. Yanına gidip, kuru sarı baklalardan alıyor, evleğin içinde serpiyordum; o ise toprağın topaklarını kırıyordu. Ertesi gün halam, tavukların arkasından koşturarak, gagalarıyla baklaları kazıp çıkarmalarına engel oluyordu.

"Kışt, kışt, kışt!.. Haykırışları havayı yarıyordu. El kol hareketleri yapıyor, kalın bedeniyle tavukların koştukları yöne doğru, bir sağa bir sola seğirtiyordu. Bak şu afyonlu gibi olan Çavuş, nasıl üzüyor beni!

Çavuş, iki üç aylık bir horozdu, halama göre çok afacandı. Hep çiçeklerin üstüne gider ya da tarlaları geçerek halamın kavgalı olduğu, bir Ermeni ile evli kadının avlusuna dalardı. O evin radyosundan sürekli Türkçe gazeller duyulurdu. Halam ona yetişmek için koşardı.

"Sanki buradan kovalayan vardı onu! Sırf beni üzmek için. Hep oraya gitmek istiyor. Bizim avlu yetmiyor ona sanki, o hep orada! Şimdi gösteririm sana! Gel, gel, gel!... Gel, gel, gel!..."

Çavuş komşunun bir saksısına çıkmış, çalımla halama bakıyordu. Halamın sınırları geçmeyeceğini, duvarların yasak toprakları çevrelediğini biliyordu. Umutsuz halam orada durup onunla konuşuyor, onu korkutmaya çalışıyordu:

"Haydi bakalım, yakalayacağım ben seni! Kanatlarını bir bir yolacağım. Bakalım daha ne kadar beni üzeceksin! Gelecek pazar göstereceğim ben sa-

na! Hoşça kalın çeşmecikler!" Burada öbür tavukları bağıra çığıra kümese koyuyordu. Çavuş'u kaçırdığı oranda öbürlerine patlıyordu.

Kümes iki bölümdü. Biri delikli telle kapatılmış dar ve uzun, diğeri alçak inşa edilmiş küçük bir evdi ve duvarında da yumurtlama rafı vardı. Tavuklar oraya çıkıp yumurtluyorlar, geceleri de orada uyuyorlardı. Gün batımında kümese girerlerken, halam da içeri girerdi. Kalçaları kapıda sıkışırken, yanı başındaki tavuklar korkudan kanat çırparlardı. Onları bir bir yakalayıp yumurta kontrolü yapıyordu. Günde bir kez oluyordu bu. Tavuklar korkmuş bir halde tünüyorlar, halam da elini uzatarak bir bir yakalayıp parmağını gerilerine sokarak, ertesi gün yumurtlayıp yumurtlamayacaklarına bakıyordu. Kimi zaman kümes önünde oynadığımda, onlarla konuştuklarını duyardım:

"Çişli, sen gel bakalım buraya, iki gündür yapmadın. Sadece yiyor ve geziyorsun." Böylece hepsi kontrolden geçiyordu.

"Hala, bıraksana onları, niye işkence ediyorsun?"

"Boşuna yiyorlar mısın. Bunlardan sadece bir tanesi becerikli; her gün aynı saatte gidip oturuyor ve yumurtluyor. Hepsini duman edeceğim. Yenileri de hep horoz çıktı. Bak ama, ne kadar da güzeller, çıtı pıtılar. Karaiskaki'ye bak, gözleri nasıl oynuyor; Botsaris'in de boylu poslu yürüyüşüne diyecek yok hani!"

Halamın horozları nedeniyle, 1821 Yunan İhtilali elebaşılarının isimlerini öğrenmiş oldum.

Kümesten çok defa, kahkahadan kırılmış bir halde çıkardı. Şişko karnı sarsıla sarsıla, gözlerinden yaşlar akardı. Şaşkınlıkla bakardım ona.

"Baksana, bir tane koyverdim, ürperttim onları! Şaşkınlıkla dönüp baktılar bana... Ha! Ha! Ha! Kümesin içinde bu ses de ne, diyorlar!"

Akşamları enişteye de bunları söylüyor, kahkahayı basıyordu: Kah, kah, kah! Ben de dırdırlanıyordum:

"Utanmıyor musun be hala."

"Bir bu eksikti... Osuramayacak mıyız artık! Doktor, 'Gazınız var, gazınız var,' demişti. 'Tanrı'ya şükür doktor, gazdan ve osuruktan başka bir şey yok,' dedim Hatırın için sakınmamız gerektiğini bilmiyorduk. Bilim, bunun sağlık olduğunu söylüyor."

Bu kadar lafı nerede buluyordu? Lafı daha bitirirken, yaylım ateş yemek odasından mutfağa doğru giderken başlar, avluya kadar sürerdi.

Bir akşam, tekrarlanan rekor düzeyinde bir yaylım ateşten sonra enişte:

"Yol motosiklet doldu!" dedi.

Bunu duyan halam, gülmekten bayılacaktı.

"Gerçek şu ki," dedi, "istediğim zaman, istediğim sesi çıkarabilirim. Bazıları dönen bir burkaç gibi. Geçenlerde, 'dış kapıyı yağlamamız gerekiyor,' dedi biri. Kapı gıcırtısı sanmıştı. 'Bendim' dedim ona. 'Bu iğrençlikleri bıraksana!' dedi bana. Ben de bir tane birinci sınıf saldım ona. 'Tanrı'dan korkmaz mısın sen' dedi. Kah, kah, kah! Gülüşüm hayra çıksın. Kızım, mademki geliyor, kabahat benim mi?"

O yıllarda çok yağmur yağardı. Ekim sonunda başlar, bütün kış durmak bilmezdi.

Halam örgüsünün üstünden mırıldanıyordu:

"Kocakarı Ankeru öldü, bugün gömüyorlar. Yağışlar, hatırımız için kırk gün sürecek."

Kalbim sıkışıyordu.

"Niye hala?"

"Gömme sırasında yağmur yağarsa, kırk gün sürer derler."

Gürlemelerden, şimşeklerden, özellikle yıldırımlardan korkardı. Şimşek çaktığında, örgüsünü bir yana bırakır, açık kapının altına fırlardı.

"Hazreti İsa galip gelir, tüm kötülükleri dağıtır, diyerek haçını yapardı. Camdan kaç, bu kapının altına gel. Güçlerin Tanrısı bizi koru."

Onun tapındığını gördükçe, daha çok korkuyordum.

"Geçen yıl yıldırımdan iki kişi öldü."

"Yıldırım nedir hala?"

"Şimşek, ateşten bir kıvılcım çıkartır; bu, ağaçların, insanların, evlerin üstüne düşüp yakar! Yalan söylediğinde de yıldırım düşer, yakar."

Merak sarıyordu beni:

"Peki, kurtuluş çaresi yok mu?"

"Tanrı korusun, böyle bir şey olmasın. Fakat ev yıldırımı çekerse, hepimiz kömür gibi yanarız."

Thodori Enişte evde bulunuyorsa, daha az korkuyordum.

"Ne korkutuyorsun kızcağızı. Yüksek evler, yüksek ağaçlar çeker yıldırımı; bizim böyle bir korkumuz yok."

O zaman, benden ve yerden başka bir şeyin bulunmadığı, ucu bucağı olmayan bir çölde yaşamayı, yağmurun altında yüzükoyun uzanmayı düşünüyordum.

"Çan kulelerine yıldırımı çekip toprağa versin diye, paratonerler koydular."

"Pekiyi çan kuleleri yanmıyor mu? Paratoner nedir enişte?"

"İşte demirden bir sopa, tepesindeki bir mıkna-

tısla yıldırımı çekip, toprağın içine götürüp, zararsız hale getiren bir anten."

Çaresizlikle ben:

"Pahalı mıdır? Ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuza göre, niye bir tane evde yok?" diyordum.

"Böyle şeyleri yalnızca kiliselere koyuyorlar. İkonlardaki azizlere bir şey olmasın diye."

Büyüdüğümde ilk satın alacağım şey, bir paratoner olacak diye düşünüyordum.

Kış başlar başlamaz, bende de yıldırım korkusu başlıyordu. Bu yıl yaşar mıydık, yaşamaz mıydık, kim bilir? Sanırım ailemin evinde böyle bir tehlike yoktu ve düşünüyordum ki, her kış göğüslediğim bu tehlikeden beni haberdar etmeleri gerekirdi.

Gök gürleyip, şimşek çaktığında okulda ya da başka bir evdeysem, korkmuyordum. Ateşten gömlek, halamla yalnız olduğumuzdaydı. Kulaklarını gök gürültüsünün sesine dikerdi.

"Şimşek çaktıktan sonra gök gürlemesi gecikirse kork. Gök gürültüsü yakındaysa, yağmur uzaktadır," derdi.

Pencere kenarında durmama izin vermezdi, yıldırımı çekmeyeyim diye.

Kapalı gri gök aydınlandığında, aydınlık kırmızı çizgiyi Tanrısal bir damar gibi görür, korkuya kapılırdım. Kış, çocukluk yıllarımda sonu gelmez gibiydi ve ben bundan eziyet çekerdim.

Kış geceleri sevgilimin resmiyle meşgul olacağıma, ölümle boğuşuyordum. Düşünüyordum: Hayır, ben hiçbir zaman ölmeyeceğim!... Ne olursa olsun, bir yolunu bulup kurtulacaktım. Bu, içimde net duyduğum bir sesti. Uçakla ve Liseo'yla uçtuğumdan beri, başımıza ne gelirse gelsin, düşman kim olursa

olsun, daima kurtulacak bir yol buluyordum. Tehlike ne denli büyük olursa, o denli yaşadığımı duyumsuyordum. Tehlike yaşamı geriyor, akıl almaz bir güç veriyordu. Ve neler de atlatmamıştık!... Yalnızca canavarlar ve etobur bitkileri olan yabani bir ormanın üstünde seyahat ediyorduk hep. Havada da başka düşman uçakları bizi avlamaya çalışıyorlardı. Çok defa yakıtımız, benzin tükeniyor, ikmal yapmak için yere inmek zorunda kalıyorduk. Erişilmez bir pilot olan Liseos, daima ineceğimiz bir açıklık buluyordu. Şansımızdan Tanrı da hep bizimle oluyordu. Sis vardı, böylelikle düşmandan kaçabiliyorduk. Başka seferlerde de paraşütle uçağı terk etmek zorunda kalıyorduk. Pek çok kez, kendimi yere inmekte olan bir balon gibi bulmuşumdur. Hazır bunları düşündüğüm o gece, paraşütüm bulutların arasından geçerken, gök bir anda bir uçtan bir uca aydınlandı, aynı anda bir gürleme beni sarstı; paraşüt o savuran ses içinde gitti geldi; göğün o patlamasında seyahat ettiğimi anladım; o gürültüde tüm gücümle, "Liseo! Liseo!" diye bağırdım; bağırmamın sesi yoktu, çünkü evren içimde ve çevremde ses veriyordu. O zaman gürleme içinde bağırmanın yararsızlığını anladım ve sustum. Bir başka şey daha korkunç bir izlenim bıraktı bende: Gürlemenin içinden geçerken, o gürlemeyi duymazsın; gürleme ses değildir, göğün heyecanıdır. Her şey kaybolup gider ve bedenimi yoklarken üzülerek düşündüm: Liseo, gürlemede bir başıma seyahat ediyordum. Gürleme derinlerde kaybolup giderken ve her şey yine sakinleşirken, kendime gelmeden önce, daha korkunç bir şeye yaklaşmakta bulunduğumu hissediyordum; öyle bir şey ki, kafamda o türde bir düşünce de yoktu. Şimşeğin içine girdim. Asırlık çabukluğu vardı

şimşeğin; yüreğim bulutlar içinde kaybolan akışkan bir ışık oldu; başka bir ışık tersine yazgısal bir güçle onu çekti, birbirinin içine aktılar ve insanlar Tanrı'nın göğü titreten damarını görüp, saklandılar. Şimşek oldum!... Şimşek oldum!... Mutlulukla, "Hayır, hiçbir zaman ölmeyeceğim!" diyor ve korkmuyordum. Yeryüzündeki insanlar beni görüp bunu öğrendiklerinde, öldüğümü sandılar ve o zamana kadar kimseye yapılmamış en güzel cenaze törenini hazırlamaya koyuldular. Çok renkli çiçeklerle yapılmış binlerce çelenk beni izliyordu; bando hiç duymadığım şarkılar çalıyordu, okulların tümü bayrakları ve trampetleriyle oradaydılar, kentte, sahildeki sinemada oynayan "Beyoğlu Güzeli" gibi ben, tabut içindeydim. Mahalledeki tüm teyzeler, bu görkemli görüntünün karşısında, kendilerini böyle temiz giysileriyle ifade ediyorlardı. Gemilerden dönen Makis, her zamanki gibi güzeldi ve tabutun arkasında yürüyordu, ceketinin yakası kalkıktı, Elisavi Hala, umarsızlık içindeydi: "Zapt edemiyordum onu, zapt edemiyordum... Bir gün başını yiyeceksin, diyordum ona... O aldırmıyordu. Kafasına eseni yapmak istiyordu. Dünyanın öbür çocukları gibi değildi." Töreni alayı son derece büyüktü. Hayır, cenaze törenimde yağmıyordu. Çocukların yıldırımdan korkmadıkları ilkyazda ölmek isterdim... Cenaze törenim hoşuma gitmişti. Her akşam onu hazırlayıp, izliyordum. Töreni!... Bademler çiçek açıp, yağmurlar durana dek, kışın uzun gecelerinde böyle ölüyordum.

Marttan itibaren, bahar daha tam gelmeden ceketimi atıp, ilk ben kısa kolluyu giymek istiyordum. O noktada halayla büyük kavgalar oluyordu. Yazın gelmesinde aceleci oluyordum. Tarlada çiçek açan

bademleri gördüğümde, ceketimin düğmelerini açıyor, çoraplarımı atıyor, güneşin vurduğu arka avluya çıkıyordum. Mahallenin aşağı tarafında bir kunduracı dükkânında çalışan Pandeli Amca da öğlenleri geldiğinde, tekrar işe gitmeden önce, güneşte otururdu. Kasketini çıkarıp dizinin üstüne koyarak havalandırırdı.

"Burada birazcık oturup güneşleneceğim."

Uzunca bir süre dalıp susardı.

Kediler yanına gelip plakaların üzerine uzanırdı. Halam, elinde sürahiyle gelip bizi serinletirdi.

"Temizlikle bulaşık tüketecek beni. Sabah başka, öğlen başka, akşam başka... İçtiği fincanı bile lavaboya getirmez. Yiyip masa üstünde bırakıyor, sonra hadi eyvallah. Hizmetçi toparlayacak."

Vurdumduymazlığımı anlatmak için birtakım el kol hareketleri yapıyordu. "Hizmetçi toparlasın," ya da "hadi eyvallah," gibi sözlerle, sanki başkentten yeni getirilmiş, değişik bir lehçeyle, hareketlerine bir bohem havası vererek... Bu kadın, ki ona göre bu bendim, bütün sinirlerini ayağa kaldırıyordu.

"Kızım be, kime benzediğini bilmek isterdim. Bizim ailemizde böyle davranışlar yok."

Dönüp, güneşin altındaki çıplak kollarıma bakıyor, kan beynine sıçrıyordu.

"Bre oğlum!.." Ansızın gümbürdeyen bir çan sesi gibi, kış güneşinin sıcaklığıyla kendinden geçmiş enişteyi uyandırıyordu. "Hıristiyan gibi bir laf söyle sen de. Kış ortasında, mart ayında, kolları çıplak oturması akıl işi midir? Delirtmek istiyor beni."

"Üşümediğine göre sana ne?"

"Yani doğru buluyorsun. Kunduracı dükkânının önünden böyle kısa kolla geçen küçük bir çocuk gördün mü sen? İnsanlara rezil olacağız."

"Sen de ceketini giy, bağırmasın o da."

"Üşümediğime göre..."

"İnadı görüyor musun oğlum. İstemediğini yapmaktansa, çatlamamı tercih ediyor. Haydi anamıza söyle, derdim yokken, başıma dert aldım."

Pandeli Amca gitmek üzere ayağa kalkardı.

"Otur, gidiyor musun hemen. Bu dışarıdakinin yüzünden sinir hastası oldum. Bugün ne yedin?"

"Rengalı kuru fasulye. Güzeldi."

"Ooo! Bir osuruk sakladın mı bize bari? Duymadım! Kah, kah, kah!... Bakalım akşama ne olursunuz. Patronunun işi var mı?"

"Tabii, çok iş var. Gitti, Paskalya için otuz çift beyaz ayakkabı siparişi aldı."

"Topuksuz mu?"

"Topuklu, topuksuz... Çeşit çeşit."

"Ücretleri sigortaya gösteriyor mu bari? Benimkini, sigortaya bildirmiyorlar, zavallı primleri cebinden ödüyor. Ne yapsın zavallı, gücü varken çalışıyor, iyi geçiniyoruz. Ama gelecekte, yaşlandığımızda ne yapacağız?"

Şaka yollu:

"Eh bu küçük kız büyüyecek, yaşlılığınızda bakacak size," diyordu.

"Zavallı Pandeli, biz bundan beklersek yandık! Tanrı acısın bize."

"Tanrı büyüktür."

"Latomi'den ne haber? İpatiya Teyze ne yapıyor?"

"Onun ne ihtiyacı var ki... Tuzu kuru, emekli maaşını alıyor. Lemoniya'yı evlendireceğini söylüyorlar... Haydi darısı bunun başına."

"Kim söyledi sana? Kiminle evlendirecekler?"

"Özellikle açıklamıyorlar. Dünürleri pazar günü,

otomobille gelmiş. Tüm mahalleli görmüş. Köyden, iyi çocukmuş diyorlar. Liseyi de bitirmiş..."

"Eh olsun, düğününe de gideriz. Lemoniya şimdi kaç yaşında? Yirmi üç mü?"

"Daha yukarı, yirmi beş. Eh, küçüktür daha."

"Haydi, darısı başına Pandeli."

"Anamıza da söyledim, sıra bende, ya bu yıl, ya hiç. Bir karara bakar, yapacağım."

"Otur oturduğun yerde! Pahalılığı görmüyor musun? Nasıl bakacaksın ona? Aldığın gündelik ile mi?"

Gülerek söylediğine kendi de inanmıyordu:

"Ama onun da drahoması olacak!.."

"Drahomaları kaptanlar alıyor. Her yıl da artıyor bu; tarife şimdi bin lira. Taşınmaz mallar hariç."

"Annenle geçinip gidiyorsun. Neyin eksik? Yıkıyor, ütülüyor, pişiriyor. İşine bak, boş ver evliliğe. Şimdi kaç yaşındasın?"

"Kırka yaklaşıyorum! Dedim ya sana, ya bu yıl, ya hiç. Haydi, iyi akşamlar."

"Güle güle git. Anana selam söyle. Fırsat olursa, pazar günü ikindi vakti çıkarım oraya. Ha, baksana Pandeli, balıkçıya rastlarsan, tazeyse bir tane al, parasını ben sana veririm. Ha bak, al şu iki taze yumurtayı. Pek yumurtlamıyorlar oğlum, bu kancık tavuklar."

"Küçük kıza ver bunları, bizde var."

"Gel, şu önlüğüne koy. Sesini çıkarma, ben veriyorum."

Pantolonuna bağlı önlüğünün bir ucunu alarak torbaya çeviriyor, yumurtaları koyup, küçük kapıdan çıkıp gidiyordu. Sonra adımlarını açarak, kollarını omuzlarından sallayarak hızlı bir yürüyüşle gidiyordu.

Halam bir gün bana dedi ki: "Pandeli Amca, herkesin içine giremez. Eksiklidir. Vaftizi sırasında tüm duaları okumadıklarından, gelişemedi zavallı. Evlenecek adam değil."

Çok seviyordum onu. Kendine özgü ince bir alaycılığı vardı. Hayattaki her şey ona matrak geliyordu, hatta kendisi de. "Yaşımız sınırını aşıyor," diyordu şakayla, "Ya bu yıl, ya hiç. Gelini bulduk, şimdi de anasını halletmemiz gerek." Ve hiç evlenemeyeceğini de biliyordu.

O kemikten bebeği alabilmek için çok ağladım. Çok istediğim bir şey için, edinmeden önce çok ağlardım. Onu, bir kitapçı dükkânının vitrininde görmüştüm bir gün. Kolları kalkıktı, sanki beni çağırıyordu, yüzünde de öylesine canlı bir ifade vardı ki, benimle konuştuğunu sanıyordum. Bir avuç büyüklüğündeydi, ten rengiydi, elleri kolları hareketliydi. Tabii fiyatı akıl durdurucuydu. On beş drahmi! Nasıl sahip olabilirdim?

"Hala, şu küçük bebeğe bak!"

"Bebek için değil, kalemtıraş için geldik buraya. Sen paraları eşeklerin sıçtığını sanıyorsun!"

Halam, bir şeyi çok istediğimde hır gür çıkarırdı. Başını çevirip bakmadı bile; bense orada çivilenip kalmış, nasıl bir kalemtıraş alacağını umursamaz olmuştum.

"Gel bak, nasıl bir kalemtıraş istiyorsun. Bu olur mu? Madeni ya da kemikten mi olsun?"

Benden tıs yok. Yaklaştı.

"Bana bak, millete rezil oluyoruz! Sana söylüyorum! Niye surat astın?"

"İstediğin kalemtıraşı alabilirsin... Ben küçük bebeği istiyorum."

"Beni sinir etmen için mi yanıma aldım seni, kabahat bende."

Hep güleç kitapçımız yaklaştı:

"Küçük ne istiyor?"

Halamın yüzü değişti, uygar yüzünü takındı:

"Vitrindeki küçük bebeği gördü, istiyor. Kaça satıyorsunuz?"

"On beş drahmi. Yeni aldık, tektir. Biraz pahalı, ama kollarını bacaklarını oynatabiliyor. Bakın."

Vitrini açıp çıkardı, oturttu onu. Ellerinin durumunu değiştirdi. Ay ne iyi! Her harekette yüz ifadesinin değiştiğini sanıyorsun. Gözüm başka bir şey görmüyordu.

"Zahmet etmeyin, almamız söz konusu değil. Biliyorsunuz çocuklar her gördüğünü ister."

"Ben sadece bebeği istiyorum!..." Gözlerim yaşlarla dolmuştu.

"Bana bak, kes sesini, çünkü ben de bağırmaya başlarsam rezil olacağız."

"Sizin midir? Ömürlü olsun."

"Evet benimdir. Çocuklar üzer insanı, ne yapalım! Kalemtıraş ne ediyor?"

Şimdi artık gözlerimden kalın kalın akıyordu yaşlar. Ne istesem engelliyorlar diye düşünüyor ve o zaman annemi özlüyordum. Onun anlayışlı olacağına inanıyordum.

Mağazanın dışına çıktık. Satın aldıkları artık ilgilendirmiyordu beni.

Mutsuzdum.

Akşam Thodori Enişteme anlatıyordu:

"Sergiye gidiyorsun, kaşla göz arasında yüzlük uçuyor. Anlamazsın bile, yanı başımda da şeytanın biri vardı. Yüreğim çatladı. Neyin nesiydi o bebek?"

"İşte bu, bir damlacık, on beş drahmi. Bankamız

var sanıyor: 'Ben istiyorum...'"

Beni taklit edişi kızdırıyordu, ben de şikâyete başlıyordum:

"Enişte, bu bebek az daha konuşacaktı! Görmen gerekirdi... Babama yazacağım alsın bana."

"Evet, şimdi kurtuldun, diyerek alay ediyordu halam. Onda bir posta pulu alacak güç yok, hep 'zahmet olacak'la mektubunu elden gönderirken, sana bebek alacak. Prrr... Yakala öğrenirsin!"

"Sen kötü ve osurukçunun birisin!"

"Görüyor musun dilli nankörü! Üstünü başını yıkamalara, ütülemelere teşekkürü bu. Bir Çingene çocuğu alsaydık daha iyi olurdu, daha çok acırdı bize. Vay, vay, vay, ne nankörlük!"

"Kes artık, başlamak için fırsat arıyor ve susmak bilmiyorsun. Afro gibisin."

"Şimdi de sen benimle mi uğraşacaksın. Bizi kızdırmak için buraya geldi. Dırdırlanmayı kes, uğursuz. Kesmiyoruz seni burada."

Yatağıma gidip, karanlıkta ağlıyordum. Gözyaşlarım yüzüme akıyor, ağzımı dolduruyordu. Başlangıçta yutuyordum. Tuzluluğu hoşuma gidiyordu. Tüm vücudum titriyor ve gözyaşlarım taşıyordu. Bir kısmı yastığıma akıp ıslatıyor, bir kısmı burnumdaki sümüklere karışıyordu. "Liseo, tersane, anne, baba." Gözyaşları, yılların sözcükleri bedenimize yapışmış kokuyordu. Hep geçmişten söz ediyorlardı. Yutuyor ve şunu söylüyordum: "Konuşmayan suyu içiyorum!"

Sevastula Teyze:

"Çok ağlayanın gözleri güzel olur," diyordu.

Hıçkırıklar biter bitmez, tekneyi düşlemeye başlardım. Kendimi rıhtımda buluyor, sonunda oraya gidiyordum. Yıllardan sonra ben evime dönüyordum.

Ben merdivenleri çıkarken tüm ada bana bakıyordu... Seyahat sürerken uyuyakalıyordum.

Çok zaman geçti. Avuntusuz çok gözyaşı. Kuyunun üstündeki incir ağacının dalına oturmuş, sallanıyor, şarkı söylüyor ve ağlıyordum. Annemin o acıklı Ayvalık şarkılarından birini yakalıyor ve başlıyordum... Çok yıl sürdü bu. Yedi yıl.

"Talihe bak, aynı talih incir ağacına oturmuş! Öldürüyoruz sanki, öyle sanırsın. Bilmek isterdim, bunları evinizde yapabiliyor muydun? Seni getiren vapur batsaydı da rahat etseydik!"

Sonra aniden bana saldırıp saçımdan yakalıyor ve yere yatırıyordu.

"Buraya beni çatlatıp öldürmeye geldin. Feryadı basacağım, mahalleli toplanacak."

Yumruklarını sıkıp iki üç kez hıçkırdı, sonra bir sandalyeye çökerek ağlamaya başladı.

"Dayanamıyorum artık. Dayanamıyorum git, geldiğin yere git. Sen evlat değilsin, öldüreceksin beni. Kalp hastası olacağım."

Onu o halde görünce, duruyordum.

Aynı alanda bulunmamak için başka bir odaya gitmek istiyordum, ama korkuyordum. Kapalı duran odalara girmezdik, oralarda görünmeyenler oturuyordu, hissediyordum. Herhangi bir sefer bir saniyeden fazla kalmam halinde, hava elektrikleniyor, mobilyalar ses çıkarıyor, kendimi kuşatılmış gibi hissediyor, korkuyordum. Doğaüstü güçlerin yuvası halamın salonundaydı ve meydana çıksınlar diye yalnız kalmamı beklerlerdi. Karşıki tepede, Armeni Deresi'nin ötesinde, dul Zinovya'nın evinde oturuyordu o Arap,

"Adamlar onu, gece vakti evinin kapısı önünde, iki katlıdan daha büyük o devasa yapısıyla oturup,

çubuğuyla sigara içtiğini görmüşler.

Zinovya'nın evi, mezarlıktan daha aşağıda, bahçelerin dışındaydı.

Halam:

"Hayaletler hep o bölgede," dedi.

"Peki Zinovya niye orayı bırakıp başka bir eve çıkmıyor?"

"Nereye gitsin zavallı, evidir. Öksüzlerini besleyebilmek için, başkalarının çamaşırlarını yıkıyor. On üç yaşındaki büyük kızını, geçenlerde Mantika'nın oğlu kaçırdı. Başında bir yığın dert. On üç yaşında düğün ister, evlenmek ister. Baba olmayınca bunlar olur. Tüm otlaklar uğuldadı, Arap o zaman çıktı. Kızın çalındığı gece, ellerinde el fenerleriyle kızı aramaya çıkanlar korktular, tepeden apar topar indiler. Yerlerinde olmak istemezdim.

Bir Arap nasıl olur, hiç görmemiştim. Halamsa bunu, görmüş gibi anlattı.

"Katran gibi kara, bedenini geceden ayırt edemezsin, sadece beyaz dişleri parıldar, gözleri patlak ve insanın kanını donduran kocamaaan kırmızı dudaklar... Bırak, konuşmayalım bunları, gece gelmesin bize. Tanrı bizi korusun."

Arap, o zamandan beri her yerde hazır ve nazırdı: tabii halamın küçük salonuna sığmıyordu, fakat kapalı da olsa pencereden sığıyordu. Hayalet her yerden, duvarlardan da geçerdi; bunu biliyordum, çünkü açığa çıkana dek görünmezdir o. Yanıma gelmeyi sevdiği ev, Nine'nin Latomi'deki eviydi. Türk egemenliği sırasında inşa edilmiş, yüksek, eski bir evdi. Bir gemi gibi uzundu, pencereleri küçüktü, bu nedenle de az ışık alıyordu. Nine'nin evi hoşuma gidiyordu, çünkü büyük ve yüksekti. İnip çıkmalarımda yorulmadığım, dönen, ceviz bir merdiveni vardı.

Kemerli dış kapısındaki demirden tokmağı gittiğimde uzun uzun çalardım. Nine ağır duyduğundan, kalkıp açmazdı. Sürgüyü de sürmediğinden, mandalı bastırarak açardım. İçerisi tütsüden dolayı günlük kokardı. Kapının arkasında yarı karanlıkta durarak, Nine'yi dinlerdim.

Seksenden yukarıydı ve Pandeli Amca'yla yaşıyordu. Her gün sabah ayini için, öğleden sonra da, akşam ayini için kiliseye gidiyor, tüm İncilleri ezbere biliyordu. Çocuk pabucu gibi, yan taraflarında, şerit ve küçük bir düğme bulunan siyah, yepyeni bir çift ayakkabısı vardı; onları giyerek giderdi Panaiya'ya. Ben orada, Nine'nin dar, uzun ve karanlık mutfağının eşiğinde ya da merdiven başında beklerken, Arap, merdiveninin üst başında sigara çubuğuyla kendini gösterme fırsatı bulurdu. Memnun ve küstah bir ifadeyle bana: "Buraya tam sığıyorum, ha, ha, ha, ha!" diyordu sanki. Biraz sonra Nine onun arkasından, elinde tütsülük, merdiven başında görünürdü. Merdiven tırabzanını tutarak inerdi. Hızlı ve yavaş söylediğinden duaları anlaşılmazdı; ancak bir cümlenin başındaki hece iç geçirme gibi seslendirilirken öteki sözcükler baş aşağı giderdi.

Nine'nin merdiveni inmesi çok zaman alırdı. Çok kez Arap'ın içinden geçtiğinden habersiz, elinde tütsülük, daha haç işareti yaparken hayalet kaybolurdu.

Sürüdüğü küçük adımlarla karoların üstünden geçer, dış kapıya doğru gelirdi. Açar, dışarı çıkar, tütsüler, tekrar içeri girerdi. Beni görmüyor, duymuyordu. Başka evlerde alışılmamış, alanı ikiye ayıran, vişne rengine boyanmış tahta merdivenden, iki küçük basamak daha çıkardı. Evin içinde, yemek odası işlevini gören parmaklıklı bir tahta balkon... Altın-

da eski püskü kilimler, duvarında, içine ekmeklerin, bardakların konduğu bir gömme dolap vardı; onun yanında küçük bir masa, onun üstünde de topraktan yapılmış, resimli tabakların konduğu tabaklık... Kapının karşısına düşen duvarda, Pandeli Amca'nın dediği gibi "arşivi", Nine'nin fotoğrafhanesi bulunuyordu. Tüm duvar çocuklarından torunlarına, torunlarının çocuklarına, onların karılarına, evliliklerine, vaftizlerine ve nişanlarına ait fotoğraflarla doluydu. Bunlar, duvardaki renkli kâğıdın üstüne, küçük çivilerle tutturulmuşlardı. Fotoğraflarda yılların sinek pislikleri doluydu; ne ki Nine hiç oturmazdı burada. Yemek pişirmiyorsa küllü suyla çamaşır yıkardı; çamaşır yıkamıyorsa yerleri siler ya da tel gibi ince beş şişle çoraplar örerdi; bunların hiçbirini yapmadığında ise kiliseye giderdi. Kâğıt parçalarıyla takvime yönelir, günü işaretler ve yüksek sesle okurdu: "Kutsal şehit aziz Haralambous." Ve haçını yapardı. Bu açılımdan sonra mutfağın karanlığında kaybolurdu.

"Ahhh o kedi!" diyerek feryadı basardı. "Pist, pist, pist! Allah belanı versin. Tanrım affet beni. Bre Türk! Mutfağa girdi, balıklarıma dokundu. Bre hilekâr, bre inançsız! Burdan, dışarı dışarı! Kafanı kıracağım senin!"

Bağırtıları duyduktan sonra kapının gölgesinden çıkarak, beni görüp duyması için çalardım.

"Kim o?"

"Nine benim!" diye bağırırdım duyması için.

"Duymuyorum kızım. Lemonia sen misin? Bu yandan gel, ışıkta göreyim seni."

Çıkıyordum.

"A, sen misin... Kızım kedi aldattı gene beni. Dışarda ne bıraksam gidip zarar veriyor. İçimden bir tane vurup yerde bırakmak geliyor. Tanrım affet.

Lanet olasıca günaha sokuyor yine beni. O Pandeli gelecektir; ben de ona okuyacağım! Kedi varken neden istavrit alıp getiriyor bana. Otur kızım, bakalım ne yemek pişireceğim şimdi."

Dolaba gidip, içinde tarhana bulunan beyaz bir torba çıkarırdı.

"İrini Teyzen yaptı bunu. Kalanlardan bir domates getir bana, bir çorba yapalım da içelim. İkide yumurtam var. Saat kaç, on mu? Pandeli on iki de yemeğe gelecek. Bu merdiven de yedi beni kızım, ben inip çıkana dek öğlen oldu. Babandan yeni bir haber var mı?"

İçeriye mutfağa gidip, yemek pişirmek için ateş yakardı. Pandeli Amca'nın atölyesi oradaydı. Gözleri bulunan küçük bir sandık, kundura tamirciliğinin tüm malzemesiyle doluydu. Dikmek için sicim, sicim için mum. Kavisli iğneler, falçatalar, törpüler, çekiçler, çiviler ve mıhlar, vernikler, fırçalar, incelemeye bayıldığım bir yığın acayip malzeme. Ama bunlardan en hoşuma gideni çivileri, törpüleri kaldıran mıknatıstı.

Nine küçümendi. Gri siyah uzun fistanlar giyerdi hep. Saçları beyazdı, sıkı sıkıya örülmüş, topuz yapardı ensesinde. Karnının üstündeki memeleri ancak belli oluyordu Gri bir önlük takardı, örgü örerken kullandığı bir saç tokası göğsünün üstünde bulunurdu. Yüzü ay gibi yuvarlaktı, bembeyaz teni ince ve yumuşaktı.

"Nine bırak yanağını tutayım. Ne kadar da yumuşak!"

"Yıllar çocuğum, yıllar. Türk yönetimi sırasında, 1868'de doğdum. On altı yaşımdayken okulda öğretmendim, aylık olarak beş kuruş ve on para alıyordum; o zaman sağlam paraydı bu. On sekiz yaşımda

ayrıldım o işten, ama para vermediler. O zamanki yönetim tabii. Vezinli olmayan İncil'in tamamını bilirim. Tümünü anlar ve yanlışsız yazarım. O zaman iyi öğrenmiştim yazıyı. Gördüğün bütün kadın komşular öğrencimdi."

"Ama onlar da büyük Nine."

"E, on altı yaşımda olduğumu söylüyorum sana. İpatiya Teyze, küçük kız kardeşim Arsakio'da öğrenim gördü, kırk beş yıl öğretmenlik yaptı. Şimdi iyi bir emekli maaşı var."

Gidip Ahdi Atik'i[1] getiriyordu.

"Pazar günü, gerçek İncil günüdür. Bu, hilesiz, hurdasız, yanlışsız bir İncil demektir. Okulda daha sonra, bunları öğreneceksin. Okuyup yazmayı seviyorsun ama, değil mi?"

Başımı sallardım.

"Bravo çocuğum, çünkü okuryazar olmayan, adımını nereye attığını bilmeyen köre benzer. İyi saatte olsun, Pandelim gibi. Gitti, istavrit balıkları aldı bana. Kör müsün, dedim ona, görmüyor musun... Babası açıkgözdü, okuma yazmaya yatkındı. Bu ise, ne yapsın, aptal ve zavallı. Dünya adamı değil. Dualar... hepsini okumadılar ona, bir de evlenmek istiyor. Tanrı yolunu aydınlatsın çocuğum, senin de hepimizin de... Halanı üzdüğünü öğrendim. Niye dinlemezsin? Niye çocuğum? İyi ve açıkgöz bir kız olduğun belli. Ama uslu da olmalısın."

"Ama hep bağırıyor bana Nine. Hep azarlıyor."

"E, azarlarken seni, söz dinle. Büyüklerini say çocuğum. Pandeli de öyle, sinirlendiriyor, ben de bağırıyor, sonra da pişman oluyorum. Hep aynı şeyler."

"Türkler nasıldı Nine? Korkmuyor muydun onlardan?"

---

[1] Tevrat. (YN)

"Korkuyordum ama, bana bir zararları olmuyordu. Kurtuluş'ta, 12'de gittiler. Sekiz doğum yaptım çocuğum, hepsi de yaşıyor. Tanrıya şükür. Pandelim Birinci Dünya Savaşı'nda doğdu. Zorlu, ama sağlam yıllardı. İnsanlar daha iyiydi... Sofrayı çıkar da serip hazırlayalım."

Merdivenin altında, bir çivide asılıydı sofra. Tahta zeminin üstüne koyar, çepeçevre bağdaş kurar yerdik.

"Bak onu nasıl kızdırıyorum," diyordu Pandeli Amca. "Gelecek pazar gelini getireyim diyorum... Ya bu yıl, ya hiç, kararlıyım."

"Böyle saçmalıklar dinleyemem. Mariyori'nin her şeyi tam, bir feracesi eksik!.."

"Söyle ona: 'Nineciğim niye evlenmesin ama.' Bakalım ne diyecek sana."

"Yumurtalarının üstünde iyi oturuyor. Otursun oturduğu yerde. Yaşam güç, mücadele gerekiyor. Kadınların günümüzde istekleri oluyor. Getirdiğin mandalinler ekşi, kim kakaladı yine sana?"

"Para vermedim ki. Topuk taktığım Mitsakim verdi onları."

"Peki yaptığın iş, iş değil miydi ki para alasın?"

"İyi, dırdırlanma. Gelecek sefere söylerim ona 'Evdeki patron itiraz ediyor,' derim. Hata ettim."

Mutfağa gidiyor, iş sandığını ve bir pabuç yakalıyor, kunduracı dükkânına gidiş saatine dek çalışıyordu.

Mutfağın tabanı yoktu. Çiğnenmiş, düzeltilmiş topraktı zemin; alttaki Latomiou kayaları görünüyordu. Nine'nin tavukları o kayalar arasında yumurtluyordu. Dipteki bir kapıdan dışarı, evin arkasına çıkılıyordu. Sağda karanlık bir kuyu vardı; tam üstünde de hela bulunuyordu. Her gidişimde bu tahta san-

dıklı Türk helasının üzerine çıkıp eğilir, bokumun bir kattan alt kata gidişini izlerdim. Pattt sesiyle yerine vardığını anlardım! Benden çıkıp gidenin, izlediği yol ve süre merak konusuydu benim için. Vardı! diyerek rahat bir nefes alırdım. Okuryazarlıkta da bugün aynı duygular içindeyim. Merkez postanelerine atıyorum, bir yerden öbür yere gidiyor.

KİLİSE

Halam ve ben pazarları kiliseye giderdik. Çevredeki insanları orada tanıdım. Her pazar aynı yerde dururlardı, herkes kendi sandalyesinde. Hayır, başka zengin mahallelerde olduğu gibi, sandalyelerini satın almazlardı. Ama kendi aralarında birbirlerinin yerini bilirlerdi; yazısız bir anlaşmaya uyuyorlardı sanki. Elisavi Hala'nın yeri solda, öndeydi; papaza yakın, solda ilahi okuyanın arkasında. Zamanla kilisenin o kısmını evim gibi algılamaya başladım. Bir yortuda, her pazar gelmeyen yeni Hıristiyanlar sandalyeleri doldurunca, evimizde misafirler var sanıyordum. Karalar giymiş küçümen, yaşlı kadınlardı; ne kadar erken gidersek gidelim, onlar orada olurlardı. Tüm dikkatlerini verirlerdi hep. Ayini izlerler, duygusal yerlerde haçlarını yaparlar, bazı yerlerde de başlarını eğerler, kimi zaman da karoların üstüne diz çökerek tapınırlardı. Halam, şişman ve ağır olduğundan diz çökemezdi. Başını eğerken, yuvarlak büyük gözleriyle çevreyi tarar, kimin gelip, kimin gelmediğine; kadınlarla, nişanlanmaya, evlenmeye hazır kızların giydiklerine bile bakardı. Eğilmemi fırsat sayar, ayağıyla beni dürterek "Düzgün otur, insanlar sana bakıyor," "Elini cebinden çıkar, aşağıda

tut," "Ayaklarını çapraz tutma! Baloda oynayacak değilsin," gibi buyruklar verirdi.

Kilise hoşuma gidiyordu. Özellikle bu denli süslü, altın ışıklı ve resimli olması. Orada içerde, her şey parıldıyordu. Her şey evlerimizden farklıydı. Ve her şey büyük bir disiplinle yerinde tutuluyordu. Papazın, kapı işlevi gören boşluklarından girip çıktığını izlediğim kutsal kısım, yasaktı. Kimi zaman diz çöküp ellerini havaya kaldırıyor, kimi zaman tüm bedeniyle Kutsal Masa'ya doğru eğiliyor, sonra da kayboluyor, bir şey hazırlıyordu. Gizemli şeylerin olduğu bu yer, mıknatıs gibi çekiyordu beni. Kilise bölgemizin oğlan çocuklarının, iyi giysileriyle, kutsal kısmın kapı boşluğundan kazınmış kafalarıyla uzanıp bize bakmalarını kıskanıyordum. Biraz sonra onları dinsel giysiler içinde, haçlar ve nakışlarla, o kutsal anda altı kanatlı simgeyle çıkmaları, buhurdanlığı beceriksizce taşıyarak düşmeleri ya da diz çökmüş yaşlı bir kadını çiğnemeleri, onların yerinde bulunmayışımı, kilise içinde elimde buhurdanlık arkadan yürüyememem üzüyordu beni. Kimileyin halamın gözünden kaçarak, antik dönem asker kıyafetiyle başını kaldırmış acayip bir yılana basan, bir elinde olağanüstü büyük bir kılıç, öbür elinde bir terazi taşıyan Başmelek Cebrail'le o kutsal yerin basamağında buluyordum kendimi. Elisavi Hala, ruhları onunla aldığını söylerdi. Kutsal yeri oradan izliyordum: Papazın ileri geri yürüyüşlerini, tapınmalarını, tapınmasına ara vererek çocukları azarlamasını ya da kulaklarını çekmesini ki, bıraksalardı içlerinde olurdum ben de.

Kiliseye girdiğimde, mum yakarken acayip altüst oluyordum. Binlerce gözün beni izlediğini sanıyordum. O zaman hareketlerim değişik oluyordu.

Çok dikkat ediyordum; olabildiğince çok ikon öpüyordum, bende doğurdukları altüstlük sürsün diye. Mumlar ve şamdanlar gibi parıldadığımı sanıyordum; günlük kokusuyla karışık ilahilerle beynim karıncalanıyordu. Ayin sırasında kilisede, binlerce şey oluyordu. Oğlanların bulunuşu olağanüstü heyecanlandırıyordu beni. Liseli delikanlılar kutsal yerin sağında duruyorlardı, karşılarında da ben... Onları tanıyor, gözlüyor, seçiyor, baştan aşağı titriyordum. İlahiler acayip anlam kazanıyor, gizli bir anlaşmayla, oğlanın bakışıyla içime akıyor, sevinç doluyordum.

Tenha pazarlarda, ilahicilerin seslerine âşık oluyor, onlarla birlikte ben de okuyordum. Ayin yeri hoşuma gidiyordu; sadece bayramlarda gelen zangoçlar minbere çıkarlardı. Beni zangoçlara çeken şeyin ne olduğunu bilmiyordum, sanıyorum nostaljik sesleriydi. Zangoçların şakıması anında ruhuma giriyordu. Zamanla ve farkına varmadan, ayini dıştan izlemekle, hemen hemen öğrenmiştim. Benim için kilise, yaşamımın ilk tiyatrosuydu. Oradaki ayin, huşu, ışıltılı süslemeler, ışıklar, esrime ve perde arkası... Kutsal yerin soldaki kapısından rahatça girip çıkan, kandil yakıcısı Roda'ya bakıyordum; ayinin önde gelen kişilerdendi. Upuzun, kemikli zayıf, göğüssüz, düzgün olmayan uzun bacaklarıyla, yıpranmış büyük elleriyle, her şeyi denetliyordu. Yanmış mumları söndürüyor, tütsülüklere günlük atıyor, gidip papazla konuşuyor, ayin sonunda anılacakların adları yazılı küçük kâğıdı veriyordu. Genel olarak her şeye bakıyordu, kilise onun eviydi. Büyük şamdanları o parlatıyor, kilisenin renkli yer karolarını, bağış kutusunu, ciddi koyu renkli elbiseleriyle kilise kurulunun durduğu yeri o silip parlatıyordu. Ayinin sonuna doğru, önde kuruldan üç kişi, Roda arkalarında, müminlerin at-

tıkları paraların ses verdiği bronz tepsiler gelirdi. Kulaklarımız bu sese alışıktı; bu seslerle atılan paranın miktarını anlardık. Bazı bazı da renkli kâğıt paralar olurdu. Bunlar hemen herkesin merakını çekerdi.

"Yüzlüğü kim attı?"

"Karaya basan Niamonitis. Hele Sotiras (Kurtarıcı) Panayırı'nı gör... Orada, altın lira bile atan zenginler oluyordu. Kurul üyesi baylar, onları bağış kutusunda karşılardı. Bu onurlandırıcı yere, çok para ödemişlerdi. Ama panayırlarda iki pay ekmekle susam helvası ve üzüm alırlardı."

Kimi zaman dırdırlanırdı halam:

"Kiliseye gidiyorsun, sen amin deyinceye kadar onluğun uçup gidiyor! Bırak artık bağışları, çıldırttılar bizi. Körler için bağış, zelzelezedeler için, haksız yere acı çekenler için, şimdi de Roda, elinde tepsi geliyor. Zangoç için diyor. Ne yapayım, utanıyorum. Üç beş derken, onluk gidiyor. Allahsız bunlar. Soygun Hıristiyanım soygun bu!"

"Ben niye kiliseye gelmiyorum, bu yüzden. Kaç para atacağını gözetliyorlar. Attığın paraya göre de tebessüm ediyorlar. Tahammül edemiyorum onlara artık."

"Ben insanlardan utanıyorum. Yalnızca paskalya ve bayramda kiliseye geliyorsun, nesin, Türk müsün be oğlum?"

"Hiçbir şey değilim. Böyle Hıristiyan olacağıma, Türk olmayı tercih ederim."

"Ölümden korkar mısın?"

"More ben ölüp rahata ereyim de, varsın köpekler çekiştirsin ölümü... Ben ölü olacağımdan umurumda değil!"

"Şuna bak be kızım, ne kadar dinsiz ve katı...

Eh, Tanrı'dan korkmuyor. Bense ölümü ve günahları düşünüyorum..."

"Her pazar verdiğin onlukla onları satın aldığını mı sanıyorsun?" diyen enişte gülüyordu, fakat içinden kırıktı.

"Köpekler ölümü çekiştirse de, ben ölü olacağımdan umurumda değil." Thodori Enişte için ölüm, oldu bittidir.

"Beni gömecekleri toprak altındaki geceleri düşünüyorum da, uyuyamaz oluyorum. Aklım gidiyor!"

"Nereden çıkarıyorsun duyup hissedeceğini... Hiçbir şey hissetmeyeceksin. Sandalyenin ayağını göstererek: Kuru bir odun al, göm onu. Bir şey hisseder mi? Hissetmez. Biz de öyle olacağız. Kısacası, neden korkuyorsun?"

"Canlı olduğumdan, ölmüş gibi ölümü düşünemem. Canlıyken ölümü düşünüyor ve acı çekiyorum. Benim kafam ölümü almıyor, çok düşünürsem aklımı kaçırırım. Konuştuğumuz şeye bak! Ne oldu bu akşam bize!"

Enişte'nin o duygusuzluğu korkutuyordu beni. Ona bu konuda bir şey sormaya cüret edemiyordum. Tereddütlerim vardı.

"Ben ölüp rahat edeyim..."

Thodori Enişte, tebessümünü anımsıyorum. Daha uysal, daha mutlu ölü hiç görmedim. Yüzün capcanlıydı. Cenaze gününde evde müthiş bir dinginlik vardı ve hala sakin ve sessizdi, gerçek karınmış gibi.

"Ölmeden önce elimi öptü ve dedi ki: 'Hakkını helal et.' O kutsal adam elimi öptü. Güzel adamım, sen gidiyorsun ve ben yalnız kalıyorum."

Bir tebessümle bıraktın bizi. Ölüm korkutmuyordu seni, biliyorum.

"Söyle bana enişte, yaşamın ölüme katlanması

gibi, ölüm de yaşama katlanıyor mu? Evet, ne diyorsun, azarlıyor musun beni? "İşine bak, karışma ötesine," "Her şeyin zamanı vardır," "Hayatın düşünmemize gereksinimi vardır, ölümün değil" mi diyorsun?"

Sana söylediğim bu kadarcık şey, bana işkence oluyor.

İçimde ikindi oldu, sakin bir saat... Kuyunun üzerinde görüyorum seni, ellerin karnında, dua eder gibi. Yaşadığın tepelerin ardında batan güneşi seyret. Yalnızlığında konuşmaksızın. O saatte geldim seni buldum, kaçmakta olduğumdan acı çektiğini biliyordum, ki kaçmıştım artık.

"Enişte nen var?"

Dönüp baktın bana. Beni çok sevdiğinden ağlıyordun.

Batmakta bulunan güneşi seyretmeye devam ettin, konuşmadın benimle...

Yaz öğlenlerinde, masal yerine yaşamını anlattırıyordum sana. Birinci Dünya Savaşı'nda Gelibolu'da savaştığını söyledin bana. Sormuştum sana:

"Kimseyi öldürdün mü enişte?"

"Nasıl bilebilirim? Ateş, diyorlar sana, elindeki tüfekle ateş ediyorsun. Kurşunun nereye gittiğini bilmiyorsun ki... Savaş budur. Gounari'nin emri geldi o vakit: "Eve, yurda dönün." General Plastiras atın üzerinde. Fevkaladeydi, kurşunu yüzükten geçirirdi. Kumanya kurtarılmıştı, yorgunduk. Öbür köye yürüyerek gitmek sekiz saat. Ne olduğunu tam bilmiyorduk. Nereye diyorlarsa, oraya gidiyorduk. Bir gün haber geldi. İzmir'in felaketi... Kaç kaçabildiğine. Akşamları dışarda uyuyorduk. Giderken,

köyleri ateşe veriyorduk, Türkler bulmasın diye. İnsanlar terk etmişlerdi oraları. Bir sefer yabandomuzu avına gittik. Üç kişiydik, geniş bir vadiye inmiştik, geçer diye pusuya yattık. Üç saat geçmiş, hiçbir şey olmamıştı. Kuş bile uçmuyordu. Gitmeye hazırlanırken, dalların kıpırdadığını gördük. Tüfekler hazır, üçümüz de bam, bam, bam! Alaşağı ettik. Olağanüstü büyüklükte bir yaban domuzuydu. Yüklendik ve sel yatağını çıkmaya başladık. Konakladığımız yere vardık, alay komutanına götürdük. Onu aldı, bize de üç gün oda hapsi ve hela nöbeti verdi, ordunun mermilerini harcadığımızdan! Gece nöbetlerimde, bir ayak sesi duyduğumda yukarı fırlar "Hey kimsin?" diye sorardım. Karşıdan gelenin doğru yanıt vermesi gerekirdi. Savaşta kendi gölgemizden bile korkuyorduk."

Aynı hikâyeyi tekrar tekrar anlatman hoşuma gidiyordu. Tabloları daha net görüyordum.

"Arjantin seyahatini anlat yine bana."

"Yukarı tarlada evi kapalı duran kızkardeşim Hrisanthi, Arjantin'de evlendi. Arjantin Güney Amerika'dadır. Biz burada kışı yaşarken, orada yaz yaşanıyor. On beş yıldan sonra bizi görmeye geldiğinde, on iki yaşındaki yeğenimi bize bıraktı. Çocukcağız üç ay kaldı burada. Günün birinde bir mektup aldık, Kosti'yi vapurla Arjantin'e götürmemi istediler. Transatlantikle. İçine girdiğinde kaybolurdun. Atlantik Okyanusu'nda kırk gün süren bir yolculuk. Gökyüzüyle denizden başka bir şey göremezdin. Gitmek istemiyordum ama, ne yapayım, aldım bindik vapura. Çok kalabalıktı, çeşit çeşit insan vardı. Pire'den hareket ettikten üç gün sonra, Fransa'nın bir limanı olan Marsilya'ya demir attık. İnsanlar yürümek için dışarı çıktı. Kosti, Marsilya'yı görmek iste-

di. Bir damla yabancı dil bilmiyordum ben. Her neyse, vapurun iskelesinden indik, bir sahil yolunda yürümeye başladık. Kosti, her vitrinin önünde durup seyrediyordu; bir şu yana gittik, bir bu yana... Vapurdan uzaklaştık. Bir alana vardık, günlerden pazardı, flarmoni orkestraları çıkmış, konserler veriyorlardı. Çok kalabalık toplanmıştı. Dinlemek için durduk. Dönüp baktım ki, Kosti kayıplara karışmıştı. Etrafıma bakındım, hiçbir yerde yoktu. Öfff be, dedim, başımıza gelene bak. Küçüğü kaybetmiştim. Alanı çepeçevre dolaştım, yoktu. Ve nereye gidip, nerede bulacaktım. Yürüyüp geldiğimiz yolu gerisin geriye taradım yoktu. Vitrinleri olan bir başka yola girdim, orada da yoktu. Büyük bir saate baktım, vapur yarım saate kadar hareket ediyordu. Korkuya kapıldım. Çocuğu şurda aradım, burda aradım, yer yarılmış içine girmişti sanki. Elimi ağzıma götürerek tüm gücümle bağırmaya başladım: Kostiii!.. Hey Kostiii!.. Yabancılar dönüp, bana bakıyorlardı. Bir Fransız polisi geldi, ne olduğunu sordu. Haydi vapurun Arjantin'e hareket etmek üzere bulunduğunu, yeğenimi kaybettiğimi gel de anlat! O konuşurken bıraktım, vapura doğru koşmaya başladım. Liman denizci doluydu. Her türlü insan vardı. Ya birisi almışsa çocuğu... Ona salimen götürmem için biletimi ödemiş olan kızkardeşime ne cevap verecektim! Bundan daha büyük bir korku yaşamadım hayatımda. Yaşamak istemiyordum artık. Karşıdan vapuru gördüm, merdivenlerini kaldırıyorlardı. Aşağıda bir yığın insan mendil sallıyor, kimileri de ağlıyordu. Ben de onların arasında durup, kalkmakta bulunan vapura bakmaya başladım. Hüngür hüngür ağlamak geliyordu içimden. Derken birisi eteğimi çekiştirerek "Dayı!.. Dayı!.." diye seslendi. Dönüp baktım, Kosti önümde duruyor-

du. Onu omuzlarından yakaladığım gibi, kalkmakta bulunan merdivene attım. Ben de merdivende asılı kaldım. Durun be!.. Durun!.. diye bağırırken, orada merdivende, elimi kaldırarak bir tane patlattım ona. "Kötü çocuk, bir daha kaybolmayasın!" dedim. Ağlamaya başladı ve: "Kaybolmuştun, ben de seni arıyordum!" dedi. Haydi bakalım, çık çıkabilirsen işin içinden. Denizciler bizi gördü ve merdiveni yavaş yavaş kaldırdılar. Kosti öğürüyor, bense öfkeden deliye dönmüştüm. Haydi gözlerini kapa da, dinlenelim biraz. Hep aynı şeyler, aynı şeyler... bıkmadın mı?"

Gözlerimi kapıyor, sizinle Arjantin'e seyahat ediyordum o dev transatlantikle.

ARTEMİS

Bir yaz öğleniydi. Dışarıya avluya çıkmış, bademağacında bir cırcırböceği yakalamaya çalışıyordum. Zayıf, kısa saçlı bir kız çocuğu geldi, ben daha davranmadan dala çıktı. Cırcırböceği avucundaydı.

"Bunu mu istiyordun? Al..." dedi bana. "Neredensin, Pire'den mi?"

Sesinde, kuru bir oğlan çocuğu tonu vardı.

Gözlerimi ondan ayırmadan,

"Şimdi buralıyım," dedim.

"Kira Elisavi neyin oluyor, annen midir?"

"Hayır, çocuğu olarak aldı beni, evlat edindi. Anne demiyorum ki ona. Adın ne senin?"

"Artemis. Burdan aşağıda oturuyorum. Dere üstündeki tarlanın alt yanındaki evde. Bir gün eve gel de oynayalım."

"İyi, halam bırakırsa. Annen seni dışarıya bırakıyor mu?"

"Nereye istersem giderim. Bisiklete binmeyi biliyor musun?"

"Hayır."

"Ben kardeşimin bisikletini alıp, istediğim yere gidiyorum. Seni gezdirmemi ister misin?"

"Hayır, halam bırakmaz beni."

"İyi, hoşça kal şimdi. Anneme bakkaldan bir şeyler alacağım."

Ellerini cebine koydu, bir şarkıyı ıslıkla çalmaya başladı.

O gittikten sonra, ıslık çalayım dedim. Olmadı. Hava bir ses vermeden ağzımdan çıkmaya başladı.

"Saatlerden beri tavuğun kıçı gibi ağzını büzüp duruyorsun, neden?"

"Cırcırböceğini yakalayan o küçük kız gibi ıslık çalmak istiyorum. Artemis gibi..."

"Arkadaşlarına bak, arkadaşlarına! Hangi şeytanın kovuğundan çıktı geldi! Erkek gibi kız o! Serserinin sesini duydun mu? Artemis'le sık sık görüşmeni istemiyorum. Hatırım için, tamam mı!"

O beni azarlarken, küçük kız elinde bir torba şekerle geçti yine. Küçük mutfağın önünden geçti.

"Ne aldın annene?"

"Şeker."

"Niye öğle vakti çıkıyorsun? Uyumaz mısın sen? Annen azarlamaz mı seni?"

"Uykum yoksa, uyumam."

"Bak kızım, benim kızla sık sık görüşmeni istemiyorum. Senden daha küçük, kapıdan çıkmasına izin vermiyorum. Annen engel olmuyor mu sana? Öte mahallelerde, çayırlarda dolaştığını duydum. Bunu kandırayım deme, çok kızarım sonra. Duydun mu?"

"İyi, korkmayın. Hoşça kalın."

"Tam oğlan çocuğu... Şu yürüyüşüne bak. Çocuğum, serseri o, serseri."

Ertesi gün, yine aynı saatte, avlumuzdan geçerken, ıslık çalarak bakkala gidiyordu.

"Yerinde doğru dürüst otur, yoksa başlarım ha!"

"Neden ama?"

"İşte, bu tip arkadaşlıklardan hoşlanmıyorum."

Pencerenin ardından geçip gittiğini görüyor ve benim için geçtiğini anlıyordum.

Pazar güneşliydi. Küçük kapıdan dışarı çıktım. Komşu kadınlar da çıktı, güneş vuran Angeliki Teyze'nin kapı eşiğine oturdular. Artemis'in annesini orada tanıdım. Güleç, iyi kalpli bir kadındı. Kardeşleri ve kocası Amerika'da yaşıyorlardı; o ise iki çocuğuyla burada... Bir oğlan çocuğu ve Artemis.

"Oğlun olağanüstü iyi. Kilisede gördüm de bugün, hoşuma gitti çocuk."

"O tıpkı babam. Kızımsa babasına benziyor."

"Eziyetleri, eziyetleri var mı sana? Bende bir kız var, zapt edemiyorum onu. Ne desem karşı çıkıyor bana."

"Evet ama, sen de aşırı gidiyorsun. Küçük kızı rahat bırak biraz. Hep içerde, ne yapsın zavallı. Biraz da dışarı çıkmak ister."

Az sonra Artemis göründü uzaktan.

"İşte benimki de... Ara ki bulasın! Mikrafendi'nin bahçesinden geliyordur. Küçük kızı Andromahi'ye tutkun. Sabahtan akşama kadar orada oluyor, her isteğini de yıldırım hızıyla yerine getiriyor."

"Gel bakalım, buradayız."

Artemis yanında kendisinden iki üç yaş küçük bir kız çocuğuyla geldi, ben de katıldım, biraz ötedeki tarlalarda başımızda bir kâhya olmadan oynadık. Taşlarla herkes kendi evini ayırdı. Ardından onları süslemek için, renkli tabak parçaları topladık. Bunlardan ve günlük konuşmalardan çabuk usandık: "Ne pişiriyorsun bugün? Kocan nerde çalışıyor?" Bu ve benzeri şeyler... Bir aile olmaya karar verdik.

"Ben erkeğim," dedi Artemis. Beni göstererek "sen karımsın, sen de çocuğumuz."

Oyun evin içinde ben ve çocukla başlıyordu. Son-

ra baba, Artemis, işten yemek yemeğe geliyordu. Bir çocuğumuz olduğu fikri egemendi bizde. Çocuğumuz rolünü oynayan küçüğe sürekli olarak, "Bizim konuşacaklarımız var. Sen git, oyna arkadaşlarınla. Dilediğin elbiseyi giy, istediğini alman için de al sana para," diyorduk.

Küçük biraz öteye gidiyor, iki dakika sonra dönüyordu.

"Oynadım. Geç oldu artık, eve geldim."

"Hayır hayır, git oyna. Seni biz çağıracağız."

"Ama okul için hazırlayacağım ödevler var."

"Yarın pazar, okul yok."

Küçük düş kırıklığıyla tarlalarda aşağı yukarı dolaşıyordu, üşengeçti. Zaman zaman bakışlarını bize yönelttiğinde, "Hayır daha değil. Daha uzağa git, ağacın arkasına git..." diye bağırıyorduk.

"Ben büyüdüğümde erkek olup, Andromahi'yle evleneceğim."

"O da istiyor mu seni?"

"Seviştiğimize göre... Ben aşk evliliği yapacağım."

"Peki nasıl erkek olacaksın," dedim ona.

"Çok istersen olursun. Ameliyatlar da var..."

Kesin inanmış ve acılı bir biçimde söylüyordu.

Artemis öteki çocuklardan farklıydı. Böylece düşlerini itiraf etmeye başladı bana.

"Ailesinin istememesi durumunda kaçırırım onu."

"Ama senden daha büyük o."

"Ne önemi var, yaş değil yürek önemli." Üzgündü.

Küçük kız bizden on beş metre ötede dolanıyor, gittikçe de yaklaşıyordu.

"Çişim var, geleyim mi anne?"

Annelik duygularım uyanıyor, çağırıyordum.

"Gel çocuğum, gel!"

O evin girişi olan taşlar arasından girer girmez, oyunu bozuyorduk. Hava tamamen değişiyordu.

Kadınlar güneşte konuşuyor, gülüşüyorlardı. Onlara yaklaşırken, sırrımızı anlamasınlar diye, yüz ifademizi değiştiriyorduk.

Bütün gece Tanrı'ya, mucizesini gösterip, Artemis'in sabahleyin oğlan çocuğu olarak uyanması için dua ettim.

Her şeyi Tanrı'dan istemeyi öğrendim. Hepsinden çok da, halamın zulmünden kurtulmam için beni çabuk büyütmesini istiyor ve uykumda beni evimize, ailemin yanına götürüp onları göstermesini rica ediyordum; çünkü bana, çok uzaktaymışlar gibi geliyordu. Daha sonra yağız delikanlı, koca yürekli Tarzan'ı okurken yine uykumda beni Tarzan'a, ormana, Çita'ya götürmesi için yalvarıyordum, ama korktuğum yılanı görmemeliydim.

Halam beni, sabah akşam dua etmeye mecbur ediyordu. Karyolamın ayakucunda ayakta duruyor, güneşe, doğuya doğru tövbe ediyordum. Çok kez unutuyor ya da üşeniyordum ki, halam zorla kaldırıyordu beni. Bu sorunu temelli olarak çözmek için, her duadan sonra bana ödemede bulunması için Tanrı'yı işe katmayı, düşündü. Bir gün duamı yaparken, usul usul yanımdan geçtiğini ve bir binliği ayaklarıma attığını fark ettim. Önümde bir binlik! Tövbemden sonra binliği önümde buldum.

"Hala, bir binlik!"

Ben bunu söyleyinceye kadar, bir binliğin daha düştüğünü gördüm.

"Gördün mü Tanrı, duanı yaptığın için gönderdi

sana. Onları ver de bir kumbarada saklayalım. Gördün mü, Tanrı'ya teşekkür et."

İnanmak hoşuma gidiyordu. Bir süre sonra, sabah akşam duaları için saate bakmıyordum artık. Ödülü bekleyiş büyük bir hazdı. Böylece dualarımı binliklerle hesaplamaya başladım; tabii bu, sadece Halamla benim bildiğim, itiraf edilemeyecek bir sırdı.

Dualarım sırasında, Tanrı'yla konuşurken kendimi kaybediyor, birden yalnız kaldığımı hissediyordum. Düşüncelerim beni korkutuyor, heyecanla Tanrı'ya soruyordum: Başka çocuklarda da böyle şeyler oluyor muydu, yoksa bana, öbür insanlardan ayıran özel bir şey mi oluyordu? Bir korku duygusu, güçlü bir huzursuzluk ve güvensizlikti bu; fakat kendimi tutamıyordum. Düşüncelerim gemsiz bir at gibi başıboş gidiyor, bense duraklıyor ve titriyordum... Tanrım, öteki çocuklarda da aynı düşünceler, aynı korkular ve aynı yalnızlık var mıdır?

Okula gitmeden önce, uzun süre merakla, huzursuzlukla aynaya bakıyordum. Çok defa kendimi büyük buluyordum. Çikletlerden topladığım Hollywood artistlerinin fotoğraflarındaki ifadenin aynısını buluyordum yüzümde. Kimi zaman birine, kimi zaman ötekine benziyordum. Saçlarına bakıyor, tarakla aynı biçimde taranıyordum. Saçımda gül renkli o fiyongla, halamın yanda direnerek yaptığı örgüleri hiçbir vakit istemiyordum. Hiçbir yıldız böyle taranmıyordu. Her seferinde tarağını ıslatmak için lavabonun yanı başında tarardı, bense çivi üstünde duruyordum sanki.

"Kıpırdama, sinirlerim altüst, ayırdığımı bozdun."

"Ayrılmasın, belirsiz olmasını istiyorum!" diyordum sinirlenerek.

"Belirsiz, belirsiz, belirsiz! Tiyatro kadınları gibi. Öbür çocuklardan ayrılıyor, saçların karmakarışık geliyorsun."

"Acıtıyorsun! Örgülerden hoşlanmıyorum."

Aynaya gidiyor, biçimimi buluncaya kadar bir hal oluyordum. İstediğim şekli verene dek, tarakla onun verdiği formu, her şeyi değiştiriyordum.

"Yiyeceksin aynayı! Öbür çocuklar da sabah akşam ayna karşısında mıdırlar, bilmek isterdim! Şeytan aynanın içindedir, kim ona bakarsa delirir..."

Ben bildiğimi yapardım. Kavga eder dururduk. Sabahları sık sık ağlayarak ve bağırtılarla kaçardım evden.

"Merak etme, Matmazel Argiro'ya bildireceğim senin bu hallerini. Bakalım bu yaptıklarından hoşlanacak mı?"

"Bunu yaparsan bir daha okula gitmem. Kaçacağım. Bunu yapmayacağına yemin et..."

"İyi, iyi, git... bakarız."

Böyle bir sabah okula geldim. Daha yolda ağlamaları, bağırmaları unutup, yolun dönemecindeki büyük palamutun meyvelerini topladım, kibrit çöpleri takarak, insanlar, eşekler yapacaktım onlarla.

İki teneffüsten sonra, üçüncü el sanatları saatindeydi. Palamut meyvelerini çıkarmış, birine, kibrit çöplerinden kol ve ayaklarını takmaya başlamıştım. O derece dalmıştım ki, palamutçuğun içine kibrit çöplerini tepip insana benzetirken acıyor mu acaba diye de düşünüyordum. Öteki çocuklar başka şeyler yapıyorlardı. Yanı başımdaki kız çocuğu beş küçük çivinin tutturulmuş olduğu bir makarayla, bir yumak yün getirmişti. Yünü bir firketeyle çivilerin üstünden geçirip, alttan örülmüş kırmızı silindirik fitil gibi çekiyordu. Kimi çocuklar da kürsüdeki

siklâmenli çiçek vazosunun resmini yapıyordu.

Matmazel Argiro'nun sert sesi, ortalığı kapladı, dikkatleri dağıttı.

"Bir dakika, hepiniz durun!"

Herkes başını çevirip ona bakarken, o sağ yanına eğilerek sol cebinden katlı bir kâğıt parçası çıkarıyordu. Kâğıdı açtı, gözlüklerini taktı, okumaya başladı:

"*Sevgili Matmazel Argiro,*

Bana yardım etmenizi rica edeceğim, çünkü ben artık dayanamıyorum. Öğrenciniz (adımla soyadımı duyuyorum...) *okula gelmeden önce, aynanın önünde bir saat eğleniyor. Çok defa nasihat edeyim, azarlayayım dedim ama, nafile! Zaman geçtikçe, ayna önünde eğlenmesi artıyor. Taramamdan hiçbir zaman memnun olmuyor, o derece canımı sıkıyor ki, tansiyonum yükseliyor. Geçenlerde tansiyonumu ölçen doktor, iki şişe passifloren vermişti. Bu nedenle, bu mektubu öteki çocukların da önünde okumanızı rica edeceğim. Belki akıllanır da değişir. Başka çarem yok. Teşekkür ederim. Elisavi*"

"Yaklaş bakayım, yaklaş..."

Boğucu bir hava içinde ilerledim.

"Demek okula gelmeden önce, her sabah saatlerce aynaya bakıp duruyorsun."

"Hayır bayan, saçlarımı düzeltiyorum. Yüzüme, kendime bakmıyorum."

"Biliyorsun, aynaya çok bakmak günahtır."

Anlayışla başımı salladım.

"Acıttığından örgüleri gevşetiyorum," diye mırıldandım.

Matmazel Argiro kalkmış, bana yaklaşmıştı.

"Ben sökeyim, acıması diner bari!"

Onları kavradığı gibi, beni son sıralara kadar ileri geri salladı.

"Ceza olarak bir hafta burada, yalnız oturacaksın. Halan bir daha şikâyette bulunursa, sınıftan atacağım seni, yaramaz kız!"

Yeşil sıra acayip büyük ve eskiydi. O sırayı öbürlerine oranla soğuk ve katı buluyordum; sınıfın o kısmı soyutlanmış ve soğuktu. Üzerine eğildim, üzerine kazınmış tarihleri bilinçsiz, okumaya başladım. "21 Nisan 1939"... O gün yağmur yağıyormuş gibi geldi bana. Gözyaşlarım üstüne düşüyor, sonra kazınmış tarihlerin üstünden yuvarlanıyorlardı. Aynı sırada öğrencilerin isimleri, bayraklar, kayıklar ve evler... Benden uzakta, çok uzakta birisi kapıyı çalıyordu.

"Buyrun... Girin."

Başımı kaldırıp bakmadım. Hiçbir şey beni ilgilendirmiyordu.

"Bay..." Öğretmenin şaşkın bir sesle babamın adını söylediğini duydum. Başımı kaldırdım, açık kapıda beyaz üniforması ve koltuklarının altından geçen beyaz kordonlarıyla babamı gördüm.

"Yalandır, yalandır!" diye bağırıyor ve inanamıyordum. Tam bu saatte, böyle aniden niye gelmişti? Şarkı söyleyip oynadığım başka bir saatte gelemez miydi!

O gözleriyle beni ararken, aynı anda da soruyordu:

"Nerede benim sevgili kızım? Geçerken uğradım, bugün onu alabilir miyim?"

Öğretmenin kararsız kaldığını gördüm."

"İşte şurda, diyerek başıyla gösterdi beni."

"Ne yazık ki, cezalı olduğu bir saatte geldiniz. Gel yavrum, babana gel!"

Büyülenmiş gibi kalktım. Derinden derine bir mucize olduğu kanısındaydım. Yanına gittim ve elinden tuttum. Sakin bir sesle:

"Gidelim baba," dedim.

"Derslerinde çok iyi olduğunu bildiğimden kıvanıyordum, ama evde halasını üzdüğünden haberim yoktu."

"Ne oluyor kızım, neye ağlıyorsun yavrum?"

"Hiçbir şey... Gidelim diyorum."

Öğretmen, üzüldüğü belli, kalktı sırama gidip eşyalarımı, insancıklarımı toplayıp hepsini torbama doldurdu, getirdi verdi.

Matmazel Argiro'yla birlikte dışarı çıktık. Babam onu, az öteye götürüp bir şeyler söyledi. Ben ilk basamakları inmiştim bile, vakit kaybetmeden uzaklaşmaya bakıyordum. Mucizelere inandığım gündü o gün.

Kıvrımlı küçük toprak yoldan birlikte inerken mutluydum, kederliydim, kızgın ve umutluydum.

"Yanına al beni baba! Buradan kaçmak istiyorum. Eve dönmek isitiyorum."

"Nereye geleceksin kızım, Pire'nin Atina'nın bunaltıcı sıcaklarına, cehennemine mi! Bir gazeteyi aç bak, anlayacaksın. Otomobiller bir yığın insanı çiğneyip öldürüyor her gün. Tanrı korusun. Hayatımız tam bir cehennem!"

"Ben yanınızda olmak istiyorum. Halam anlamıyor beni, hep azarlıyor, dövüyor."

"Evet, sinirlidir biraz. Sen de biraz dikkat et. Bu temiz havada büyüyüp güzelleştin, şuna bak! Ablana yetiştin sen."

"Maraki'yi, annemi, arkadaşlarımı özledim... Nasıllar?"

"İyidirler. Annenden ve kardeşlerinden öpücük-

ler var sana. Adada olduğundan seni kıskanıyorlar. Yazın gelip seni görecekleri zamanı gözlüyorlar."

"Annem gelecek mi, annem?"

"Onun başı vapurla hoş değil kızım. Başı dönüyor, midesi bulanıyor. Ama okullar kapanır kapanmaz kardeşlerini babaanneye göndereceğim."

"Birkaç gün kalacak mısın baba?"

"Ne yazık ki akşama Midilli'den gelecek vapurla dönmek zorundayım. Koruma görevlisi olarak geldim."

"Koruma görevlisi ne demek?"

"Ay Strati Adası'na iki tutuklu getirdik, bir diğerini de Midilli'den alacağız."

"Kaçar diye korkmaz mısın?"

"Silah var bizde. Biz silahlıyız. Hem onlar cani değil ki... Siyasi tutuklu onlar. Kültürlü insanlardır. Ben istedim bu görevi, fırsattan yararlanıp seni görmek için. İki meslektaşım daha var. İşi düzene soktum, onları teslim edecekler, akşama da gemide buluşacağız."

"Siyasi tutuklu ne demek baba?"

"Onlar hükümet, Papagos yanlısı değiller yavrum. Sanki ben hükümet yanlısı mıyım? Bu nedenle yükseltmiyorlar beni. Ben Plastiras'tan yanayım. Büyük adam o, yiğittir. Issız bir ada olan Ay Strati'ye sürüyorlar adamları. Bırak çocuğum, acıklı şeyler bunlar. Dayın Sokrat da tel örgülerin arkasında, bakalım onu nasıl kurtaracağım."

Dayımı tel örgülere tırmanmış, ceketini yırtılmasın diye kurtarmaya çalışır bir halde görüyordum.

"Bunlar yaşamın zorlukları çocuğum, büyüdüğünde anlarsın."

"Babamla yürürken gururlanıyordum. Benim

için en mükemmel ve en iyi o idi. Çok hafif ve hızlıydı adımları, ona yetişebilmek için bayağı koşturuyordum yanında."

"Öğretmenin beni görünce utandı doğrusu! Sana bir daha vurmamasını söyledim, bir daha yapmayacağına güvence verdi. 'Çok yazık, onu ilk kez azarladığım anda geldiniz,' dedi bana."

Gümüş renkli düğmelerine, siyah kravatına, ceketine bakmaya doyamıyordum. Elini tutarken, tuttum öptüm. "Isır, ısır," diyerek şaka yapıyor, avucunun kenarını ısırmam için dişlerimin arasına sokuyordu. "Daha kuvvetli, daha kuvvetli ısır, acımıyor." Isırıyor sonra da avucundaki diş izlerime bakıyordum. Dönüş yolunda böyle oynayıp durduk hep.

"Yemeği bizimle mi yiyeceksin baba?"

"Evet, tabii. Sonra seni alıp babaannene götüreceğim."

"Baba bana bir iyilik yap da seninle vapura geleyim. Yine yakından görmek istiyorum vapuru. Alacak mısın beni?"

"Tamam. Geri dönüşün için halanla anlaşırım. Öğretmen, okuma yazmada çok başarılı olduğunu söyledi, kutladı beni. Okuryazarlıkta bellek, büyük bir niteliktir çocuğum. Belleği güçlü kafa, kale gibidir. Ben bellek yeteneğimle öğrendiğimi anımsıyorum. Eski Yunanca'daki özdeyişleri bile bilirim. Güzellik sadece kalıpta olmamalı kızım, ruhta da gerekli. Kilisede meleklere bak, ne kadar güzeldirler. Arınmış bedenler. Onlara benzemeye bak kızım. Ve ne yaparsan yap, ilkin Tanrı için, sonra başkaları için... Ne denli yükseklere erişirsen eriş, alçakgönüllü olmaya bak; çünkü insanoğlu Tanrı'nın bilgeliğiyle yüceliğini küçücük beynine sığdıramaz. Bu, kumda küçücük bir çukur kazan çocuğun, avuçlarıyla oraya son-

suz okyanusu sığdırmaya çalışmasına banzer. Bu mantıkla kavrama benzetişini Heraklit, Aristoteles için yapmıştı. İkisi de filozoftu, ne ki birinde Tanrı'nın verdiği incelik vardı, ötekinde yoktu."

Tarlada kazdığım, yağmur sularının gökle doldurduğu çukurlar hatırıma geldi. Okyanus, küçük bir çukura sığmaz belki, ama güneş ve gök sığar. Okyanus yükseklere, çok yükseklere çıksaydı, okyanus yeryüzünün üstünde gezseydi, gözlerimiz gibi küçük bir çukura sığabilecekti. Göz, yağmur suyudur... gökyüzünden ışık yağdı... ışık ruh gibi üşüdü... Elisavi Hala'nın gözü: ilk yağmurlardan bulanık çukur! Bu nedenle ruhlar, donmuş ışık olan beyaz elbiseler giyerler.

Bu bildiklerimden bir tanesini bile söylemeye cesaret edemiyordum.

"Ruh, ruh nedir baba?"

"Ruh, maneviyattır."

Bu sözcük hoşuma gidiyordu, çünkü Yunanca söyleyişle şişeyi anımsatıyordu bana.

"Yani buz mu?"

"Küstah olma çocuğum, dinlemesini öğren. Bu, hava demektir. Elle tutamayıp, duyumsayamadığımız bir şey... Beş duyuyu biliyorsun: Görmek, duymak, dokunmak, koku almak, tat almak..."

"O vakit ruhu nasıl bilebiliriz?"

"Ruh göğe çıkar, beden toprağa girer. 'İnan, ama araştırma,' dedi İsa. 'İnancın seni kurtarır,' Büyük bilim adamları Pasternak, Fleming inançlıydılar. Böyle şeylerin insanın aklına hayaline sığmayacağını bilirlerdi bunlar."

"Akla hayale sığmaz," deyişi de büyüledi beni.

"Dikkat et, bana öyle geliyor ki karşıt ruhtasın biraz."

"Ne demek bu baba?"

"İşte, sana ne derlerse tersini söylüyorsun."

Utancımdan kızardım. Ne kadar şey öğretiyordu bana babam...

"Kızım güzellik geçicidir... (Bu da başka bir sözcük!) Her şey boş. Boş, nafile, her şey boş! Bunlar, büyük adamların söylediği anlamlı özdeyişlerdir. Yavaş yavaş öğreneceksin. Büyüdüğünde yalnızca cinsel bir nesne olmamaya bak çocuğum."

Bütün bu sözcükleri nerden biliyordu babam?

"Nesne, kap çanak demek. Erkeklerin çoğu kadını cinsellik çanağı gibi kullanırlar... Tutkuları doyuma ulaştığında terk ederler, unuturlar onu. 'Doyum', yani tatmin..."

Okula döndüğümde ne yapıp yapıp, babamın o acayip sözcüklerini bir yerlerde kullanmak istiyordum. "Çok tatmin olmuş olarak ayrıldık," demek yerine, "Çok doyuma ulaşarak ayrıldık," diye yazıyordum.

"Eski Yunanlar, büyük emanetler bırakmışlardır bize. Daha sonra öğreneceksin bunları. Uygarlığın ışık kaynağıyız biz. Şimdi iç savaşta birbirimizi öldürmemize bakma sen. Görüyorsun tartışmacıyız. Bunun karşıtı birlikteliktir, yani aklın birliğidir. Tartışılan yerde savaş olur çocuğum. Yukarlarda bunu bilirler, hemen 'böl ve yönet'i uygulamaya sokarlar. Pazarları kiliseye gidiyor musun?"

"Gidiyorum."

Böylece eve, sonra da babaannenin evine kadar olan yol, tablolar, özdeyişler ve gösterilerle dolmuştu. Ve ortadan kayboldu...

O derece mutluydum ki, babamın gümüş renkli madeni düdüğünü almış, bir marş çalarak oynayıp zıplıyor, komşu kadınların pencerelerini açarak, bahçelerin, bostanların arasından babamla benim geçişimi görmelerini istiyordum.

Akşam, babamla birlikte gemiye çıktım. Birinci sınıfın tüm salonlarını gezdirdi babam bana. Bronzlar ne kadar parlatılmıştı! Tahtalar ışıldıyordu! Kırmızı halıya basmaya kıyamıyordum.

"Zenginler burada seyahat ediyor," dedi babam.

Sonra ikinci mevkiye geçirdi beni. Kumaş kaplı koltukları vardı, garsonları iyi giyimliydi de, birinci mevkinin parlaklığı yoktu orada. Üçüncü mevkiye, sonra da güverteye, yukarıya çıktık.

Babam,

"Gel seni kaptanla tanıştırayım, dostumdur," dedi.

Kaybettim kendimi. Yolcuların, küçük pestil ve badem satıcılarının arasından geçerek, bütün merdivenleri tırmandık ve köprüye çıktık. Kaptan giysileri içinde pırıl pırıl bir adam dümen kabinine aldı bizi.

"İşte dümen bu. Gemiyi bununla yönlendiriyor. Gel tut..."

Gördüğüm her şey düşlerimi aşıyordu. Pırıl pırıl parlayan bu büyülü aygıta dokunmaktan korkuyordum; kaptan benim görmem için sağa sola çevirirken heyecandan nefesimi tutuyordum. Kaptan köprüsüne çıktığımı, ellerimle dümeni çevirdiğimi söylesem kim inanırdı bana! Sonra oradan indik, babam görev arkadaşlarını aradı.

"İşte bu küçük kızım," diyerek tanıştırdı beni.

"Nasıl, her şey yolunda gitti mi?"

"Tamamdır. Birlikteyiz..." Yanda arkada, bayağı genç birini işaret etti; tıraşı uzamıştı, yakası katlı, mavi bir kazağı ve mavi pantolonu vardı. Elleri kelepçeliydi. Karışık duygularla dönüp baktım ona. İlki 'Babama kötülük etmeye kalkma', ikincisi, onu öyle kelepçeli görmekten doğan utanç ve acımaydı.

Babam ne düşündüğümü anlamış gibi:

"İçeriye, turistik kısma git," dedi. "Biraz sonra gelirim."

O sırada vapurun düdüğü var gücüyle ötünce, korktum.

"Korkma, hazırlığa başlandığının ilk habercisidir bu. Bu taraftan gel, yavaş yavaş inmemiz gerekiyor."

Vapurdan bazı adamlar, kamarotlar, dar koridorlardan geçerlerken, küçük çanlar çalıyorlardı... "Vapur kalkıyooor!.. Yolcu olmayanlar gemiyi terk etsin!" Sesleri kulağımda matem marşı gibi yankılanıyordu. Bir şey olsaydı da inemeyeyim, vapur beni de alıp götürsün. Gece babamın yanında uyuyayım, ertesi gün de Pire'de uyanayım. O an başka bir şey istemiyordum. Babam, insanlar arasından geçebilmemiz için yol açıyor, ben de arkasında rüyalar görüyordum. Sepetleri ve valizleriyle seyrettiğim yolcuları kıskanıyordum. Bu gece seyahat etme mutluluğuna erişmiş bu insanların, yorgun yüz görüntülerini ise yadırgıyordum.

Vapurun düdüğü yine öttü, sesi vücudumu sarsarak geçti. Şimdi daha uzun ve daha umutsuzdu. Ağlayan ve tehdit eden bir canavar gibiydi. Babamın elini sıktım. Çünkü istemediğim, seçmediğim bir yazgıya bağlıydım. Niye inecektim vapurdan? İyi olduğumuzda zaman niye durmuyor? Öbür elimle de küpeşteyi okşuyordum. Burnum vapur kokusuyla doluydu, ayaklarımın altında denizin ağır ağır sallanışını duyumsuyordum.

Deniz, deniz sana ne yaptılar ki
hep en güzel çocukları seçer
bunca umudu boğarsın limanda...

İskeleleri yukarı çeken halatların düğümlerini çözen denizcileri izlemek için, iskelede kaldım. Erkekler kollarıyla daireler çizerek, kadınlarsa küçük beyaz mendillerini aşağı yukarı sallayarak, "yine gel ve güle güle git," diyorlardı sanki. Erkekler kollarını başlarının üstüne kaldırıp, sağa sola yay gibi de sallıyorlardı. Yolcular ayakta küpeşteye dayanarak aşağıya, yakınları ise gergin boyunlarla yukarı bakıyorlardı. Birisi ikide bir, elini ağzına götürerek bağırıyordu: "Mektubu Kosti'ye vermeyi unutma..." Bir başkası: "Bekleyin, geleceğim!.." "Ne zaman ama?" Vapura daha çok yaklaşıyor ve bağırıyor: "Gelecek ay." Bazen kimi yolcu da, kararan ve gittikçe kaybolmakta bulunan adaya bakarak, dalıp gidiyordu. Akrabalarından biri aşağıdan kuvvetlice, adını söyleyerek bağırınca, silkinip kendine geliyordu: "Zanni, hey Zanni!" Beriki de sesi arayarak, sese doğru, "Evet," diye karşılık veriyordu. "Hemen doktora gitmelisin, duyuyor musun?" Emin değildim, ama gemiye çıkmadan önce, aşağıda bu uyarıları yapmamışlar mıydı! Sanırım bu konuşma ve bağırmaları, ayrılığın heyecanını yenmek ya da birbirlerinin sesini duymak içindi. Babama tebessüm ediyor, benim de bir şeyler söylemem gerektiğini hissediyordum: "Herkese çok çok öpücükler." Güleç yüzlü kepli başını sallıyordu. Gömlek manşetlerindeki gümüş düğmeleri kırarcasına kıvırıyordu.

Vapur iskeleden ayrılmaya başladığında, sesler hızlandıkça hızlandı. Aşağıdakiler daha çok yaklaştı vapura. Vapur düdükleri havayı yırtıyordu. Arka güvertede askerler birbiri üzerine yığılmış, demirlere dek çıkıp sarmış salkımlar gibiydiler. Hepsi birden bir şarkıya başladı ki, yavaş yavaş öbürlerinin bağır-

malarını örtüyordu: "Güzeller güzeli, kokulandırılmış Sakız..." Gemi pruvasıyla sağa dönüyor, arka güvertesi iskeleye yaklaşıyordu. Yolcular etrafı daha iyi görebilmek için arka güverteye koşuşturuyorlardı. Akrabalarını kaybediyorlar, sonra da, "buradayım, buraya bakın," diye bağırıyorlardı. Bazıları da olmayacak yerlere tırmanıyorlardı. Ayrılığın derin ve komik bir duygusallığı vardı. Vapur ayrılıp giderken bir yüzü uzun boylu tutamazsın aklında ve sonra bin insanın içinden onu ayırt edebilmek için gerilir durursun. Küçüldüğünü, diğer kalabalıklar arasına karıştığını görürsün; tümüyle hep yanında bulunduğunu düşlersin. İskelede böyle bir ayrılıktan sonra, kendini düşünmen, kendine gelmen biraz zaman alır.

Kışın akşam alacakaranlığı çökerken, Thodori Enişte mangalı alır, yakmak üzere arka kapıdan tarlaya çıkardı. Avluyla tarlayı ayıran duvarın bir köşesinde denizkestanesi bitkileri vardı; tutuşturmak için bunlardan bir parça alır, birkaç tahta parçası kırar, fırınlardan satın aldığı pirinayı mangala doldurur, üstüne kalın kömürler koyarak tutuşturur, rüzgârlı tarafa getirirdi. Yemek odası penceresinin arkasında durarak, havada uçuşan kıvılcımları izlerdim; havanın içinde hızlı ve sert kaçışıyorlar, bazıları tarla duvarına çarpıyorlar, bazıları da yukarı fırlıyorlardı. Altın kırmızısı çılgın bir kıvılcım yağmurunun arkasında, eniştenin elleri belinde silueti, mangalı içeri getirmek için bunların yatışmasını, ateşin biraz küllenmesini beklerdi. Halam bir parça kalaylı kâğıtla, yarım limonu üstüne kordu. Az sonra limon yavaş yavaş kaynamaya başlar, evin içi limon ve ateş kokardı. Kırmızı tabureyi alır, bacakları açık,

mangalın karşısında otururdu. Ben de başka bir tabureyle onun karşısına geçer, koskoca kaba etlerine, dizlerinin üstüne kadar gelen ve ısınmakta olan sarı ya da pembe donlarını seyrederdim.

"Ne bakıyorsun, bugün değiştirdim, pırıl pırıldır. İçinde de beyaz satenden bir tane giyiyorum. Sen daha düzgün otur, yakındır oran görünsün. Kabalarını yakacaksın, kilisede belli olacak. Az öteye git."

Enişte mangala hiç yaklaşmazdı. Masanın yanındaki iskemlede ayak ayak üstüne atarak oturur, bakkalın defterini açar, veresiyeleri hesaplardı.

"Ne kadar oldu?"

"Yüz elli frank... Yüzünü verdim, ellisi kaldı."

"Bu karaburunlu oraya koşar hep. Şunu yaz, bunu yaz... Haber alırsan tabii... Biraz kelle peyniri getir de, ateşte pişirelim."

O kalkar, peynirle birlikte bir de bıçak getirirdi. Maşayı ızgara yerine kömürlerin üstüne koyarlar, onun da üstüne peynir parçalarını dizerlerdi. Kızaran peynirler, sakız gibi erir, evi misk gibi kokuturdu.

Elektriğimiz yoktu. Bir gaz lambası küçük mutfakta, daha güzel bir tanesi yemek odasında, bir de geceleri işemeye kalkacaklara gece boyunca yanar halde bırakılan, bir idare lambası vardı. Hala, lamba şişesini her gün yıkar, içine soktuğu peşkiri bir çomakla çevirerek kurulardı. Enişte akşamları, ateş işinde olduğu gibi, lambaları da yakardı; camı kırılmasın, gaz kokmasın diye fitil ve alevini ayarlardı. Gider, büfenin sol çekmecesinden sigorta defterini alır, sayfalarını sayardı.

"Müteahhit bir yevmiye bari ekledi mi?"

"Ne eklemesi! Benim ödediklerimi koydu. Bir ay çalışıyorsun, on gününü gösteriyor. İstenilen limite

ulaşabilmem için yüz seksen güne gereksinimim var. Bir servet yani. Görüyor musun, bunca yıl bilmedik, şimdi yetişmeye, tamamlamaya çalışıyoruz. Ölme eşeğim ölme, yonca bitsin de yiyesin!.."

"Yasa ne diyor, yasa? Onları izlemiyor mu?"

"Ne yapsın yasa onlara... Ben seni, şu koşullarla işe alıyorum diyor o. Kabul ediyor musun? Beğenmiyorsan başkasını alırım. İş isteyen çoook. Sigorta primlerini ödememi kabul etmesi bile iyi. Bazı aylar beş on günlük de o ekliyor. Bu gidişle emekli olacağımı düşünemiyorum. Bunca yıllık çalışmayla üstesinden gelemedik."

"Sonunda ne olacağız? Sağlıklı olduğu, çalıştığı sürece yürütüyoruz işi. Yaşlanmaktan korkuyorum ben. Büyüdüğünde göreceğiz, kimi kimsemiz olmadığından, bizimle ilgilenecek misin bakalım?"

"Bayan Pasalou zirai sigortadan emekli oldu. O sigortada memur olan oğlu halletti işi. Bahçeleri var biliyorsun."

"Geçenlerde gidip bir göreyim dedim onu, ürktüm! O ıssız bahçelik yerde, hayvanlarla yapayalnız nasıl yaşıyor! Tanrı acısın ona."

"Dul kaldı, ne yapsın."

"Torunları da var, ama onlar kentte yaşıyor. Ayda bir iki defa gelip görüyorlar, hepsi bu..."

"Komşu elektriği aldı. Lambalı bir biz kaldık. Şimdi kaçadır? Beş yüz mü?"

"Hava biraz açsın, biz de alacağız. Kolaylıktır."

"Okuyorsun ya, elektriği senin için almak istiyor. Pek az ilgilendiriyor bizi. Bunca yıldır, lambaya alışığız biz."

"Okumak için küçük lambayı yatağıma alayım mı?"

"Buraya bak, bir gün yangın çıkaracak, saçlarımı

yolduracaksın bana! Yüzükoyun yatağa uzanarak, başucunda lambayla okuman hoşuma gitmiyor."

"Bırakın okusun. Ben yatmadan söndürürüm."

"Dur da iki tuğla ısıtayım sana, yoksa karyolanda donacaksın."

Tuğlaları mangalda ısıtıp, yünden bir bohçaya sarardı. Ayaklarımı ısıtsın diye karyolama getirirdi. Bir evden ödünç edindiğim, "Quo Vadis, Domine" adlı büyük kitabı elime alır, saatlerce Roma İmparatorluğunu ve Hıristiyanların kovalanmalarını okurdum. Petronius'un intihar şekli müthiş etkiledi beni. Banyosunun içinde cariyeleriyle... Ilık suyun içinde damarlarını açaraktan... Yaşamasını bilen, ölmesini de bilir.

Eniştem geldi, küçük lambayı aldı:

"Haydi, bu kadar yeter bu akşam."

Sıcak tuğlalara değerek, başımı battaniyelerin altına sokup, bedenimden çıkan sıcaklığı soluyordum. Sonra yavaş yavaş Roma İmparatorluğunun mavi beyaz mermerlerine kayıyordum. Kimileyin Petronius'un inançlı sevgilisi, kimileyin gizli tapınaktaki inançlı bir kadın gibi, kimileyin banyonun içindeki Petroniusmuşum gibi şehevi bir intiharla eriyordum.

Böyle büyüdüm. Okşamalardan yoksun. Öbür çocukların annelerine bakar, beni tutmalarını, küçük karınlarına dayanmayı, başımı okşamalarını şiddetle arzu ederdim. Bir gün dayanamadım ve halama, "okşa beni," diyerek kucağına yaslanmak istedim. Yer bulamıyordum. Karnı dizlerine değin ayaklarını örtüyordu. Az daha düşüyordum. Üstünden kalktım, gittim eniştenin dizlerine oturdum. Yüzünü okşayıp, öpüyordum. Kararsızdı. Gülüyor ve kızarıyordu. "Eh yeter artık, yeter..." diyerek yüzünü kaçırmaya çalışı-

yordu. Ben vahşileşmiştim. Dizleri üstünde çatallamasına otururken, haki pantolonunu bacaklarımın arasında hissedince, hoşuma gidiyordu. O kadar hoşuma gitti ki bu, kendimi tamamen unuttum ve üstünde sürtünmeye başladım; ilkin korunarak, sonra kendimden geçercesine. Öyle ya da böyle halam, yorumunu yapıyordu. "Şuna bak, hiç utanmıyor adamdan! Bırak onu be, okşanmak istemiyor o." Enişte yavaşça itti beni. Anladım ki bu oyuna katılmıyordu.

Başka bir kez, günlerden pazardı, sabahleyin gittim, karyolalarının örtüleri altında saklandım. Halam kiliseye gitmek için yeni kalkmıştı daha. Dışarısı soğuktu, yatmakta olan eniştenin yanına yaklaştım, yatağın sıcaklığı içinde kıvrıldım, kaldım.

"Hadi kalk hazırlan da kiliseye gidelim."

Gitmek istemiyordum. Yatak yorgandan çıkan sıcaklık, tüm bedenimi sarıyordu. Eniştemin zayıf, kuru ve çıra gibi sağlam vücudunu duyumsuyordum. Kendi içine toplanmıştı. Hiçbir vakit açamayacağım kapalı bir katılıkta. Isınmak ister gibi o yana doğru kıpırdadım. Henüz değmemiştim ona. Tüm gücümle karyolanın ortasında toplandım; arkalarım ona yaklaşıyordu. Hissediyordum, çok sıcaktı orası, devam ettim. Ondan biraz çekinerek.

"Hey, gelmiyorsan ben gidiyorum. Vakit geçiyor."

Her şey uykumda geçiyormuşçasına, uyur gibi yapıyordum. Güya düş görüyordum ve bu beni, eniştemin bedeninin şekillendirdiği çukurluğa daha çok yaklaştırıyordu. Yandığımı hissediyordum neredeyse. Şimdi açık seçik bir ısı kaynağının bana değdiğini hissediyordum. Daha çok sokuluyordum. Heyecanım büyüktü. Enişte istiyor muydu, istemiyor muydu? Ya azarlarsa beni? Tehlikedeydim... Biraz

daha yaklaştım. O ise hareketsizdi. Beni izlediğini duyumsuyordum. Yani ne yaptığımı biliyor, fakat konuşmuyordu. Daha ne kadar yaklaşabilirdim? Yanıyordum. Sonunda halam gitti, yalnız kaldık. O zaman aniden korktum. Kapanan kapı, benimle enişte arasında kapanmıştı sanki. Aynı şekilde korkarak onun bedeninden ayrılmaya başladım. Bununla birlikte acı çekiyordum; az daha tamamen yasak bir şeye cüret edecektim. Bunun halamın yasa ve laflarından daha güçlü bir şey olduğunu biliyordum. Beni masum kılan itiraf edilmemiş bir şey vardı, yoksa nasıl cüret edebilirdim. Kollarımı çaprazlamasına önüme aldım, uyumak için kendimi zorladım, tekrar masum olayım diye. Olanaksız. Halam kiliseden dönünceye kadar karyolada kaldım, enişte ise kalkmış, hayvanları yemlemek ve keçilerin yerlerini değiştirmek için avluya çıkmıştı.

Bir öğlen vakti, elimde bir mandalina, küçük kapıdan çıktım. Artemis'in evinden, yüksek sesle o güne kadar hiç duymadığım bir şarkı taşıyordu: *Tekdüze yağıyordu, yağmur yağan bir gece.* Tarlanın ortasında durdum, dinledim. şarkıyı beğenmiştim. Çevre duvarının üstünden yaklaşıp baktım, mutfaklarının kapısı açıktı, içerden sesler ve gürültüler duyuluyordu: "Tekrar koy, iğneye dikkat et." Kısa bir sessizlikten sonra aynı erkek sesi ve aynı şarkı: *Tekdüze yağıyordu şafağa dek, yağmur yağan bir gece.* Büyülenmiştim. Elimde mandalina, ayakta, müzikle birlikte şarkı söylüyordum. Az sonra Artemis dışarı çıktı.

"Duydun mu?" dedi bana.

"Kim söylüyor?"

"Nikos Gunaris. Hoşuna gitti mi?"

Başımı salladım.

Bugün pikap ve plaklar aldık.

"Gramofon mu yani?"

"Hayır, bu mobilyadır, borusu yok."

Girmek istiyordum, ama halamdan korkuyordum.

"Zararı yok, ben burada oturur dinlerim. Çok şarkınız var mı?"

"Altı tane. Gunari'den dört, Toni Maruda'dan da iki... Otur da çalayım, hoşuna gideni söylersin bana."

Artemis evin içinde kayboluyor, biraz sonra tüm mahalle şarkıyla doluyordu.

Halamın ne elektriği vardı ne de radyosu. Günlerce her öğlen yemekten sonra, aynı saatte tarlaya çıkıyordum, Artemis şarkılar çalıyordu bana. Tümünü dışarda dinleyerek öğrendim ve evde söylemeye başladım. O büyülü makineyi şarkılarıyla birlikte görmek istiyordum; fakat ağabeyi Corci nedeniyle Artemislerin evine girmem yasaktı.

Annesi beni seviyor ve davet ediyordu:

"Aşağı taraftan gel, ne korkuyorsun? Gel gör. Kira Elisavi'ye benim çağırdığımı söyleyeceğim. Gel hadi."

Döndüm arkama baktım, halamın evinden yana sessizlik egemendi. Bir atlamayla avluda, sonra da küçük mutfakta buldum kendimi. Pikabın sesi, karanlık koridordan geliyordu.

"Işığı yak da göster ona."

Düğmeleri olan parlak tahta bir kutuda, ışıklı kadranıyla bir radyo ve dönmekte bulunan bir plak. Koluyla iğnesi. Artemis rahatça kullanmasını biliyordu. Her şey şaşırtmıştı beni. Müziğin sesi, Artemis'in evindeki güçlü bir kokuya karışıyordu. Hemen oğlan kokusu diye isimlendirdiğim bir koku.

Oğlan çocuğu olan başka yerlerde de dikkat etmiştim; o sırada orada bulunmasa da oğlanın kokusu, eve sinmiş olurdu. Müziği korkusuz oturup dinleyebilmek için, neler vermezdim. Ne ki, bu eve girdiğim andan itibaren, halamın evinden bambaşka bir yere girdiğimi duyumsuyordum. Her şey beni buraya çekiyordu. Annesinin güleç yumuşaklığı, koku, oğlan kokusu, müzik, yeni şeyler, her şey ve en çok özgür ortam, sanki bunların tümü oranındı. Her şeye hızla ve açgözlülükle baktım. Evin kokusunu derinden derine ciğerlerime çektim ve aceleyle tarlaya çıktım, yasaklanmış en güzel yeri gizlice ziyaret etmiş gibiydim. Şarkılar, koku ve Artemis'in annesinden kaynaklanan güven ortamı büyülemişti beni. Günler geçince yüreklendim, fırsatını bulduğumda kaçmaya başladım. Arkadaşımın evine, derinliği olan bir ardiyeye dalar gibi giriyordum. Sesli ortam, ilk kez ayırdına varılan duygular. Çok kez annesi bulunmazdı evde. Bütünüyle bizim oluyordu ev. Bir süreliğine bize ait bir yer. İlk oyunumuzla başlayan suçluluk duygusu, çekiyordu bizi. Yatak odasına gidiyor, çarçabuk birbirimizin üstünde karyolaya uzanıyorduk. Başlangıçta elbiselerimizi çıkarmıyorduk, sonra engel olmaya başladılar. Külotlarımızı çıkarıyor, birbirimizin üstünde kuvvetle abanıyorduk. Karyolanın gıcırtısı, terleyip kızarmamız, pikabın susup plağın boşuna dönmesi, heyecanla solumamız hoşumuza gidiyordu. Her şey çabuk, ateş içinde oluyordu. Başında da sonunda da konuşmuyorduk. Sanki kendiliğinden olan bir şeydi. Bununla birlikte Artemis, Andromahi'yle olan umutsuz aşkını anlatmaya başladı bana. Bense odaya sinmiş ağabeyinin oğlan kokusundan hoşlandığımı duyumsuyordum.

Nereye gidersem gideyim, hangi evde bulunursam bulunayım erotizm duygusu kısa zamanda beni esir aldı. Sınıf arkadaşım bir kızın, bizden çok büyük, iki ağabeyi vardı. Liseye gidiyorlardı. Huyları, kişilikleri değişikti. Bir de güzel kuzenleri vardı, biz yaştaydı, başka bir okula gidiyordu o. Kimi zaman biri, kimi zaman diğeri fırsatını bulduklarında beni duvara dayıyor, üstümde sürtünüyorlardı. Zorbalıkla, aceleyle, hiçbir şey söylemeden. Bundan memnun değildim. Bu temaslarda beni tahrik eden tek şey, kardeşler arasında bildiğim ortak bir noktanın, başka şeylere göre ne denli farklı oldukları düşüncesiydi.

Bir gün eve girdim, sınıf arkadaşıma seslendim, çıt yoktu. İçerdeki büyük yemek odasına girdim, kimse yoktu. Dört köşe büyük masa, kırmızı bir kadifeyle örtülüydü. İçinde bulunduğum bu boş odada, yine bilinen o koku, oğlan kokusu çarptı beni. Masanın altında bir şey kıpırdadı. Hemen gittım, masa örtüsünü kenarından kaldırdım. Kuzen yüzükoyundu, kardeşlerin küçüğü de üstündeydi. İkisinin de belden aşağısı çıplaktı. Taşlaştılar, bön bön baktılar bana. Masa örtüsünü hemen bıraktım. İzlenimim karmakarışıktı. İlk düşüncem: sadece benimle yaptıkları bir şey değildi; doğalarında vardı. Kızkardeşleriyle de yapıyorlar mıydı acaba? Ve anne babaları uyurken geceleri ne yapıyorlardı?

Başka bir evde de kunduracı ve ailesi kalıyordu. Onun da terzilik yapan büyük bir kızı ve liseye giden, yüzü sivilce dolu bir oğlu vardı. Halam bazen, makine dikişini öğrenmem için oraya gönderiyordu beni. Öyle bir kapıları da vardı ki, duvara tutturulmuş verev bir kol demiriyle kapatılırdı. Bu kol demirine asılmak ve tüm bedenimi orada çevirmekten hoşlanıyordum. Orada epey süre baş aşağı kalıyor,

evi tersinden seyrediyordum. Zemin sanki tavandı. Bir gün kunduracının, başkalarına oranla utangaç ve az konuşan oğlu geldi, güya inmeme yardım etmek amacıyla vücudunu bana dayayıp sürtünmeye başladı. Her seferinde yeni birinin niyetlerini açığa sermesinden dolayı, duyduğum hayreti hatırlıyorum. Duygu ve heyecan hep aynı idi, nefeslerden çıkan kokular bile... Pavlo'nun tersanedeki yakıcı nefesini, geceleri çok defa beni uyandıran anne babamın yatak odasındaki soluk soluğa nefeslerini anımsıyordum.

O dönem oyunlarım artık tamamen değişmişti. Bez bebeğimin eteklerini kaldırıp onu soymak büyülüyordu beni. Ne göğsü vardı, ne kuşu ne de başka bir şey. Halamdan ona bir külot dikmesini istedim, diktı. O eksikliğini örtsün diye giydirdim. Gözü, burnu, ağzı olsun da kuşu olmasın, bunu anlayamıyordum! Yine bezden, mavi renkte bir de denizcim vardı. Onun elbisesi üstüne dikilmişti, her konuda haklıydı o. Onu sık sık emsin diye göğsümc aldığımda, sadece analık duygusu değildi duyduğum. Zevk; suçluluk, korku ve heyecan duygusuyla karışıktı. Hep gizli emziriyordum onu; Halam yaklaştığındaysa bırakıyordum, yere düşüyordu, ruhsuz bir şey gibi. İlişkinin tüm büyüsü geziye çıkıyordu! Sonra ondan özür diliyordum.

Bu erotizm zamanla genelleşti. Artık başka bir cinsiyet ve yaş farkı yoktu benim için. Benden ve arkadaşım Artemis'ten küçük bir oğlan çocuğu, oyunumuza katılmaya başladı. Çocuğumuzdu. Bazen göğsümde emziriyordum, bazen de aşağıdan, kuşundan... Onun da, benim de hoşuma gidiyordu bu. Bir başka gün, bir öğretmenin kızıyla oynamak üzere, başka bir mahalleye gittim. Pembe-beyaz, tom-

bul, küçük bir kızdı. Evlerinin üst katı bitmemişti henüz; duvarları tuğlayla örülmüştü, ama pencere ve kapıları takılmamıştı. Oynamak için oraya çıktık. Ailesi aşağıdaki evdeydi. Kendimizi yukarda bulur bulmaz "kötü şeyler" konuşmaya başladık.

"Karı koca oyunu oynamamızı ister misin?" diye sordum.

"Evet ama, senin kuşun yok," dedi.

"Bir tane yaparım," dedim.

Bir tahta parçası buldum, ucuna bir mendil sardım, bulduğum bir parça sicimle mendili bağladım.

"Gel," dedim, "biraz havan eline benziyor, ama olsun."

Ayaklarımız açık, karşılıklı oturduk, aradaki küçük havan eli de baskı yapıyordu bize. Evlerine her gittiğimde bu havan eli oyununu oynadık.

Tüm okulun en aptalı, okula başladığım ilk günde öteki çocukların benimle birlikte dövdükleri bir kız vardı. Benden üç yaş büyüktü. Yıllarca onunla aynı sınıfta bulundum. Uzundu, iri kıyımdı ve büyük göğüsleri vardı. Adeta büyük bir kadına benziyordu. Halamdan öğrendiğime göre, evlat edinilmişti; bu annenin kocası gemiyle kaçıp gitmiş, bir mektup bile göndermemişti onlara. O zaman kadın, hayatla baş edebilmek için, zorunlu olarak okula temizlikçi girmişti. Bu hikâye beni oldukça duygulandırmıştı; bazı bazı derslerine yardım amacıyla evlerine gidiyordum, çünkü dersleri almıyordu kafası. Bütün öteki çocuklar onunla alay ediyor, arkadaşlık etmiyorlardı. O ev, terk edilmiş iki kadınla, oğlan kokusunun tersine, kesik süt kokuyordu sanki. Annesi bize ekmekle bal yediriyor, sonra çalışmamız için yalnız bırakıyordu. O gider gitmez külotlarımızı çıkarıyorduk; arkadaşım saatlerce oramı öpüyordu. Onunkine bakıyor, olağa-

nüstü büyük ve kıllı buluyor, hayret ediyordum. Üstünde bulunan her şey korkunç derecede büyük görünüyordu bana. O denli etkiledi ki beni, bir gün öteki kız arkadaşlarımı da topladım, okul sonrası evlerimize döneceğimize, tepenin üstünde kuytu ve tenha bir yer olan Apiganiya'ya gittik. Alt yanından dere geçiyordu. Tepenin ortasında bir mağara vardı ki, yemlik gibi açıktı, bir kadın organı gibiydi sanki. Görür görmez heyecanlandım. On kadar kız çocuğu çepeçevre oturduk. O günlerde tarih dersinde Delfilerin sırlarını ve kâhinlerini öğrenmiştik.

Ortalık ve yer, yağmurla ıslanmış toprak kokuyordu ve bu da beni coşturuyordu.

"Bir halka olun," dedim onlara. "Delfilerin kehânet yerinde bulunuyoruz; Ağni de kâhin. Buraya gel Ağni, şu üç ayağın üstüne otur..."

Onu ayakları açık, bir taşın üstüne çıkardım. Hava elektriklenmişti. Hepimiz az çok neyi görmek istediğimizi biliyorduk. O çok mutlu görünüyordu. İlk kez bir oyunun merkezi oluyordu.

"Külotunu çıkar," dedim ona.

Duraksadı biraz.

"Çıkarmazsan gideriz, kadın kâhinler külot giymiyorlardı."

Külotunu çıkardı ve tüm gözler koskocaman, zamanından önce büyümüş kadınlık organına dikildi.

"Şimdi de gözlerini kapatarak, ipnotize ol," dedim.

Gözlerini kapattı, bir eliyle önümüzde okşanmaya başladı. İlk kez bir kadının organını böyle açıkta görüyorduk. Hepimiz neredeyse nefesimizi tutmuştuk. Derken kırmızı delikten yavaş yavaş bir sıvı sızmaya başladı. Tümünün yüzünde bir şaşkınlık göz-

lemledim; benimki ise anlatılır gibi değildi.

"İşte kehanet!" diyerek heyecanla haykırdım. "İşte kehanet!" Dağ, çığlıklar ve alkışlarla doldu. Gözlerimizde şimşekler çakıyordu; birbirimize kontrolsüz ve yabanıl bir sevinçle bakıyorduk. Yanaklarımızdan alevler fışkırıyordu. Ağni korktu, ayaklarını topladı. Korkuyla bakıyordu bize; yaşamı ya da ölümü için vereceğimiz bir kararı bekler gibiydi.

Haykırmaları ansızın kestik. Dağın sessizliği korkuttu bizi. Bakışmayalım diye her birimiz bir yana çevirdik yüzümüzü. Bazıları yan taraftan inmeye başladılar bile. Gidiş biçimleriyle onları kovalayan varmış gibi arkalarına tekrar dönüp bakmıyorlardı. Külotunu giymiş olan Ağni ile ben, sona kalmıştık. Öbürlerinin kovalanırcasına kaçışları, pek de ilgilendirmiyordu beni. Ama dağdaki sessizlikle tüm bedenimi kaplayan ıslaklık önemliydi. Güneş arka tarafa dönmüştü, dağ gölgeden ıslaktı sanki. Ağni elinde torbası ağır ağır iniyordu. Arada bir de, bir ota eğiliyordu.

"Güzel hindiba var... Ve elleriyle sökmeye çalışıyordu... Meme otları, zohus." Toplamak için bir torba ve bir bıçak almamız gerekirdi. Tüm otları isimleriyle biliyordu.

"Salyangozlar da var..."

Seviniyor ve onları toplayıp torbasına asılı, okulda su içtiği çinko maşrapasına koyuyordu.

Ona bakıyordum; ot ve salyangoz toplamak amacıyla dağa yeni gelmiş biri gibiydi. Az önce kehanette bulunan kız çocuğu o değildi sanki. Üzerinde kehaneti anımsatacak hiçbir şey yoktu.

Sağda, dağın bir yarığından su akıyordu. O yana gittim, suyun şırıltısını o kadar saat nasıl oldu da duymamıştım. Ayaklarımı açtım, sarp yerden yanla-

masına akan suyun üzerinde durdum. Baktım, berrak ve soğuktu. Susamıştım.

"Ağni, hey Ağni!"

Tavşan gibi, bir ottan bir başka ota atlıyordu.

"Bu su içilir mi?"

"İçilir, içilir! Temizdir. Korkma, yukarıdaki kaynaktan geliyor."

Ellerimi o akışa soktum ve unuttum kendimi. Su şırıl şırıldı. İçmek için yüzümü eğdim. Kırmızı yanaklarımın üstüne akıyordu su ve ben onu öpüyordum.

... *Su, su nereye gidiyorsun? Isırabilseydim seni!*

Düşünüyordum; büyüdüğümde evlenecektim, her akşam kocamla uyurken kimseler bizi görmeyecekti. Kocamın kim olacağı ilgilendirmiyordu beni. Bu isteğimden dolayı her halde tümü de iyi olacaktır, diye düşünüyordum. O oyun hep ellerindeyken, kadınların kocalarıyla neden kavga ettiklerini anlıyamıyordum.

Erotizm o zaman, denetimsiz, şiddetli bir dalgaydı. İnsanları alt alta, üst üste getiren akıcı bir sıcaklıktı. Duygusallıklar yoktu, bedende doğal bir heyecan olurdu, gizemli güçlü bir çekicilik vardı; yasaklar onu daha da güçlendirirdi. Tüm insanlarda bu ortak noktanın bulunduğu düşüncesi vardı var olmasına, ama hiç kimse de bundan söz etmezdi. Sevgilimin hayalini hiçbir vakit şiddetli erotizmle birleştirmezdim. Aşk ve erotizmi son derece bağımsız, iki ayrı süreç olarak görürdüm. Biri kafamın içinde ötekisi ise bedenimde.

Çok kez oyundan ayrılırken, birimiz ötekinin içine, ilişkinin tanığıymış gibi küçücük bir taş koyardık.

"Kaybetme. Yarın kontrol edeceğim, bakalım yerinde duruyor mu..."

Gizli ve tatlı bir duygunun sadakat işaretiydi bu. Bedenimizin en gizli yerinin kıvrımları arasına yerleştirilirdi küçük taş. Yürürken yaptığı basıncı duyumsardık, çok kez de acıtırdı, ama bize yaşattığı duygu inanılmazdı. Sıraya otururken dikkat ederdik, çişe gittiğimizde de yine dikkatle çıkartır bakar, koklar ve özenle yerine korduk. Sırrım anlaşılmasın, içimdekinin acıtmadan yaptığı yumuşak basıncı duyayım diye bir yürüme nedeni bulurdum hep.

Bir akşam yatmadan önce çişe gitmem gerekirken, epey geciktirmiştim. Dışarıya çıkmaktan korkuyordum. Enistemden beni götürmesini istesem, küçük taşımı karanlıkta öbür taşlar arasında kaybederdim. Kısacası, uykuları gelsin de yatmaya gitsinler diye bekliyordum. Vakit geçiyor ve kimse uykudan söz etmiyordu. Oturduğum yerde kendimi sıkıp duruyordum; fakat o kadar sıktım, o kadar baskı yaptım ki, küçük taşı hissetmez oldum. Bir an geldi ki, önlerinde işeyeceğimi sandım. Büfenin yanındaki lazımlığa çaresizlikle bakıyordum. Önlerinde işemeye alışkındım. Ama o akşam yapamıyordum. Küçük taşın karnımın içinde kaybolmasını dileyerek, vücudumu hareket ettiriyordum. Bir an becerdiğimi sandım; basınç o kadar fazlaydı ki, taşı artık duyumsamıyordum. Gittim ve lazımlığa çıkıp oturdum.

"Bakmayın bana," dedim.

"Ne o, daha önce işemedin mi önümüzde?"

Enistem sırtını döndü. Halam yuvarlak gözlüklerinin üstünden sorgulayan bir bakışla baktı, ardından örgüsüne devam etti.

Ayaklarımı açtım, olabildiğince karnımı içime çektim, lazımlığa oturdum. İşemeye cesaret edemi-

yordum. Ama bir anda içimdeki her şey çözüldü. Dınk! Sesi çinko lazımlıktan yankılandı, korkmuş halde başımı eğdim. Lazımlığı boşaltmak gibi bir alışkanlığım yoktu. O akşam neler vermezdim o işi yapmak için. Utanç duyuyordum; küçük taşı kaybetmenin utancı... Yaşadıklarımın yasak oluşundan duyduğum utanç.

Dualarımda bunca rezillikten sonra, Tanrı'yla konuştuğumu anımsamıyorum. Hem mademki Tanrı her şeyi biliyordu, cezalandırmak isteseydi cezalandırırdı. Ana karnındaki gibi kıvrılarak uyuyordum. Bu duruş ve sessizlikte, cildim yokmuş gibi geceleri duyarlılığım iyice artıyor, bu dokunma duygusu acı veriyordu bana. Jelatinimsi saydam bir kütle gibi duyumsuyordum kendimi; olduğu yerde büyüyen, karyolanın üstünde titreyen, odayı dolduran, ama tehlikeyle birlikte taşmayan, dağılmayan, duruşunu bozmayan bir kütle... Bu güzel ve canlı şeyin ben olduğum duygusu, olağanüstü heyecanlandırıyordu beni; ertesi sabah uyandığımda da, sırılsıklam terlemiş ve ateşler içinde oluyordum. Halam, ateşten piştiğimi söylüyordu. Bakkalın kesekâğıtlarını sirkeli suda ıslatarak alnıma kompresler yapıyordu. Çatala sarılı yanan pamukla ve şarap bardaklarıyla sırtıma vantuzlar koyuyordu. Acı çekiyordum, korkuyordum; vantuzlar kanı kara kara sırtımda topluyorlardı. Hala, bu üşümüş kan diyor ve sonra alkolle ovuyordu beni. İşin acıklı tarafı, gün boyu içerde ve yatağa kakılıp kalacak olmamdı. Öte yandan bu doğal zayıflık, kafamdaki heyecanı yok ediyordu. Halamın çorbaları, içime çok zamandan beri gereksinim duyduğum bir sıcaklığı yayıyordu.

Halam üşütmekten, gripten bahsediyordu, bense terk edilmenin doğurduğu güçlü rahatsızlıktan,

kederden hastalandığımı biliyordum. İyi olmayı çok istediğim halde, ateşin düşmemesi bende kimi izlenimlere yol açıyordu. Örneğin; evin sakinleştiği müstesna günlerdi bu günler. Hala yumuşuyordu. Gözünün önünden kaçacak halim yoktu. Sağlıklı halimde reddettiğim tüm iyi şeylerle, şimdi onun küçük çocuğu oluyordum belki.

"Yüzü ateşten aydınlandı," dediğini duyuyordum, "gözleri olağanüstü büyüdü, yüzü aydınlandı."

Konuşma isteğim yoktu; kalp atışları içinde büyüyen o şekilsiz jelatine gömülüyordum. Sayıklıyordum anlaşılan. Halamın dürtmeleriyle uyanıyordum.

"Neyin var, niye sayıklıyorsun?"

Bizi ayıran şeyin kendi kaderimiz olduğunu söylercesine bakıyordum ona.

"Jöleyim," dedim ona.

"Nesin?.."

"Yediğimiz jöle ya da denizanası gibiyim..."

"Bakalım daha neler duyacağız! Portakalını iç, vitamini var onun."

İçiyordum, bardağı verirken de ağlamaya başlıyordum.

"Niye gurulduyorsun? Ağrın mı var?"

"Hayır! Evet! Ağrım var."

"Yarım aspirin vereyim. Sus, ağlamakla iyileşemezsin. Her şey beni buluyor. Ne yapayım..."

Aspirini getiriyor, sonra da bir iskemlede bir top olup, ağlamaya başlıyordu.

"Buyrun şimdi bende de guruldama başladı. Elalemin çocuğu gibi uslu otur diyorum, aldırış etmiyorsun. Bu hale dayanamayacağım! Dayanamayacağım!.."

İŞGAL

Enişte̊m, yaz öğlenlerinde Birinci Dünya Savaşı'nı anlatırdı bana. Kış sabahları ise, okula gitmeden önce, enişte çaylı zeytinli ya da kahveli tahinli kahvaltıyı hazırlarken, hala karyolasında İkinci Dünya Savaşı'ndan söz ederdi. İşgali, açlığı, bir şişe yağ, bir torba un, bir avuç incir, biraz bal, bir okka badem için çeyizinin, ziynetlerinin elden çıkarılışını anlatırdı:

"... Gittım, şifoniyeri açtım, işlemeli gelinlik beyaz çarşafımı ve güzel masa örtüsünü çıkardım. Ortasında yakutu olan bir yüzüğüm ve altı tane de pırlantam vardı. Nişanımızda enişten hediye etmişti. Bir yılda ördüğüm, uçlarında tavus kuşları, meleklerden kırlentleri olan bazı dantelleri de aldım Mirkella ve Sevasti'yle yürüyerek Kalimasiya'ya gitmek üzere yola çıktık. Şafakta yola çıktık akşam vakti, ancak Thimiana'ya varabıldık. Sevasti, orada bahçeleri olan bir aile tanıyordu. Alacakaranlıktı ve kapı kapalıydı Ayaklarımız taşımıyordu artık bizi. Açtık, üstelik yüklüydük. Kapıyı çalıp bekledik, ses çıkmadı.

"Ah, uç yalnız kadın karanlığa kaldık, şimdi ne yapacağız?

"Sevasti duvarın çevresinde dolandı ve bir incir tarlasına girdi.

"'Gelin,' diyerek işaret etti, biz de incir ağacı dolu tarlaya girdik. Ağaçlar incir doluydu. Bohçaları yere bırakarak büyük, bal gibi tatlı incirlerden yemeye başladık. Öylesine açtık ki, ağaçlara saldırdık, bir yandan yiyor, bir yandan da ceplerimize dolduruyorduk. Bir ara Markella, küçük incir ağaçlarının ardında kayboldu. O sessizlik içinde pırrr diye bir ishal sesi duyduk.

"'Hey Markella, ne oldu sana?'

"Sevasti'yle ben gülüyorduk.

"'Duymuyor musunuz, incirlerle bağırsaklarım boşaldı!'

"'Kimse gelip de bizi incir çalarken yakalamadan, çabuk bitir işini!'

"'Ahhh, tükendim artık.'

"Ağlamaya başladı. O anda da bir korucu elinde tüfekle ortaya çıktı. Ben utandım! O anı yaşamak istemiyordum.

"'Bu saatte burada ne yapıyorsunuz yahu?'

"'Bahçıvan Kir-Zisi'nin kapısını çalıyoruz, ama duymuyor. Arkada da bir kapısı olabilir diye bu yandan geldik.'

"Markella incir ağaçlarının altında inildeyip duruyordu. Ellerimiz incir doluydu. Adam baştan aşağıya inceledi bizi. Utandığımızı anladı, Markella'nın da cırcırını duyuyordu. Gitmeye yöneldi.

"'Kir-Zisi, nerdeyse döner; aşağıyı suluyor. Tarladan çıkın, bir başkası görürse başım belaya girer'

"'Teşekkür ederiz canım. Açlık ve yoksulluk bu hale getirdi bizi. Hoşça kal ve affet bizi.'

"Adam gittikten sonra, Sevasti'nin haline gülme krizi tuttu bizi.

"'Şu hale bak be kızım! Başkalarının tarlasında hem hırsız olduk hem de sıçıcı!'

"Ayakları tutmayan Markella'yı da alıp, yola çıktık yine.

"Epey geçti, sonunda bahçıvan geldi kapıyı açtı bize. Lambayı yaktılar, bir köşeye oturduk. Karısı Markella'ya bir adaçayı kaynattı. Her birimize ikişer parça buğday unundan yapılmış peksimetle bir avuç zeytin verdiler. Sağ olsunlar, iki kilimle bir çarşaf verdiler, mutfakta yere serip uyuyalım diye. Sabah olsun hayrolsun, köylere devam edelim. Markella yüzünden sabaha kadar göz kırpmadık. Sıçtı sıvadı adamlara. Ortalık iyice aydınlanmadan kalktık, yaygıları topladık ve köye gitmek üzere yola çıktık. Öğlene yakındı. Bugünlük bu kadar. Yarın da gittiğimiz Kalimasiya'da nasıl bitlendiğimizi anlatacağım."

"Hadi hala, devam et..."

"Neler hatırlatıyorsun bana... Tüm işgali anlattım sana. Bugün önünde bulup yediklerine saygı duyman için, o sefaleti yaşaman gerekirdi. Biz ekmeğe 'ekmekçik' dedik. Köyden bir elimde yağ, bir elimde peksimet döndüğümde, eniştenle burada oturup bölüşüyorduk onları. Çoğu kez kızım o, payına düşeni yemez, bana verirdi. Az yemek yer zavallı. Bense böyle büyük bir bedeni nasıl besleyecektim? Yatıp uyuyorduk açlığımızı düşünmeyelim diye. Ve nerde açlık varsa orda hır gür olur. Bırak anımsatma bana. Tabii gülünecek haller de vardı. Biz Ortadoğu'ya kaçıp gitmedik. Kaçmayı başaranlar, açlıktan kurtulmuş oldular."

"Ya Almanlardan hala, korkmuyor muydun?"

"Tabii, nasıl korkmayacaktım? Bir seferinde Ay Yorgi'den yüklenmiş salına salına geliyorduk. Bir cip önümüzde durdu. Sepetlerimizi açtılar, neyimiz varsa yarısını aldılar. Ayaklarınla taşı, bunca zahmete gir... İki avuç kuru üzüm, bir torba bademle dön-

düm buraya. Yağımı unumu aldılar. Haydi kalk, geç kalacaksın. Beslenelim diye her şeyi köylülere verdik; altınları da, servis örtülerini de... Hepsi gitti."

Bir doğu şarkısı duyduğumda, karşıdaki Türkiye dağlarını anımsarım; havaya göre zaman zaman yaklaşan, zaman zaman uzaklaşan dağları... Gün kararırken karşılarında durup, Çeşme'nin ışıklarının yanmasını beklerdim.

Çeşme benim için, dünyanın en uzak yeriydi. Karşıdaydı. Asya'da. Başka bir kıta. Aramızda bir su vardı, ama gidemiyordum. O saatte, gökteki yıldızlar gibi, evlerde de ışıklar yanıyordu. Karşıdaki sahili titreşen ışıklar dolduruyordu. Onlar da bizi böyle görüyorlar, diye düşünüyordum. Deniz kenarında, sahilde titreşen bir dizi ışık. Ama hepimiz deniz kenarında değiliz ki... Belki beni bilmiyorlardı ve hiçbiri şimdi kendilerini izlemekte olduğumu düşünmüyordu. Nasıl bir entari giymekte bulunduğumu bilmiyorlar. Ama benim onlara baktığım gibi, sanırım onlar da bana bakıp aynı şekilde düşünüyorlar.

Avlusunu süpürürken durup, garip garip bana bakan bir kadın görüyordum. Beyaz bir başörtüsü vardı; oğlu beyaz badanalı bir duvara tırmanmıştı ve yanı başında olan, fakat üstüne çıkamadığı çama bakıyordu.

Nerede savaşçı Türkler? O kesiciler?

Ne kadar ararsam arayayım karşıdaki Çeşme'de bulamıyordum onları. Kadının süpürürken kaldırdığı toz, avlumuzun toprağı gibi kokuyordu. Daha içerde olacaklar diye düşünüyordum. Daha derinde, dağların arkasında saklanıp bekliyorlardır.

Okulda, ulusal bayramlarda sergilenen afişlerde Türkler, yabanılmış gibi gösteriliyordu. Karagöz şa-

kalarında da. Halamın Türkleri haremde gösteren kırmızı bantını tercih ediyordum. O başkaydı; erotikti ve insan büyüklüğündeydi. Türkleri tarihin betimlediği şekilde acayip büyüklükteki burunlarıyla, kocaman dudaklarıyla ve de neden hep kızgın düşlediğimi bilmiyorum. Kötülüklerinden kırmızıydılar. Halam, ütü yapmak amacıyla ütüye kömür koyup yaktığında "Vapurcuk Türk oldu," derdi. Vapurcuk derdi, çünkü vapur gibi bacası vardı. "Çok kızdı. Tam Türk."

ETİYOPYALILAR

Bir gün okula iki çocuk geldi. Etiyopyalı, biri kız biri oğlan iki kardeş. Habeşistan'dan iki Yunan. Yüzlerinde başka bir hava vardı. Bir incelik, bir kibarlık ki, onca yıl orada tanıdığım kimselerde yoktu bu. Kıbrıs'tan gelen ve hemen dikkatimi çeken öbür oğlan Petros gibi...

Petros bütün bir alanı elleriyle yürüyordu. Bütün teneffüslerde başı aşağıda, ayakları yukarda alanı bir baştan bir başa geçtiğini ya da bedeniyle yuvarlaklar yaptığını görürdüm. Safi sinirdi vücudu. Ellerindeki, kollarındaki damarlar şiştiğinde, büyük bir insana benzerdi; çünkü tüm kaslar yüzünde toplanmıştı ve sertti. Vücudu zayıftı, çevikti, her gün daha fazla egzersiz yapmak bir tutku halindeydi onda. Petros zamanla, koşturan çocuklarla, elleriyle yarışıyordu. O bunları yaparken ben, seyrederek âşık oluyordum ona. Domna ile Thodosis de okula geldiklerinde dikkatimi hemen çekmişlerdi.

Domna'nın bir bel esnekliği vardı ki, çok etkiliyordu beni. Başını dizlerinin altına dayıyor, uzun süre bu zor konumda kalıyordu. Erkek kardeşi de öyle. Aynı şeyi yapabilmek için saatlerce uğraştım evde. Ayaklarım beni çekiyor, dizlerim bükülüyor ve

belim belli bir yerden sonra eğilmiyordu. Oysa ben jimnastikte birinci olduğumu sanıyordum! Gidip onunla konuşmak istiyordum, ama bu bükülemeyişim engel oluyordu bana. Habire eğilip duruyordum evde. Biraz daha, biraz daha... Sonra Etiyopya'dan gelmiş olmaları büyülüyordu beni. Ormanı, Tarzan'ı konuşmalıydım onlarla. Onu görmüşler miydi acaba? Nasıl biriydi?

Domna on iki yaşındaydı, ben ise dokuz; Yunanca'yı öğrensin diye gelmişti sınıfımıza. Bir gün jimnastik dersinde, nasıl bir mucize oldu bilemiyorum, hepimiz eğildiğimizde dizlerimin, dudaklarımın altında kaldığını gördüm. Öpmeye başladım.

"Domna!" diyerek bağırdım. "En sonunda, bak! Ben de yapıyorum bunu! Bunca zamandır seni izliyor, ama ben yapamıyordum."

Güldü bana ve o vakit gözlerinin sümbül mavisi gibi olduğunu gördüm.

Arkadaş olduk. Evlerine gittim. Mutfak kapısından geçerken gözüm, suyu kan gibi kırmızı olan bir tekneye takıldı.

"Bu ne Domna?"

"A o mu, bir şey değil, aybaşım."

Hayranlıkla dönüp baktım ona.

"Büyük kadınlar gibi, şimdiden aybaşın mı var?"

"Evet, altı aydan beri."

İşte, Domna ile beni ayıran bir şey daha... Aybaşısı vardı. Kadındı o. Olasıdır ki, okulda tekti.

"Nasıl oluyor? Yani kan gelirken ne hissediyorsun?"

"Karnında sanki bir demir bulunduğunu, düşeceğini ve seni de sürükleyeceğini sanıyorsun. Bir şey değil."

Gururlanmadan, yalınlıkla söylüyordu bunları.

Belki de bu yüzden öteki kızlardan başka, diye düşünüyordum.

Yine hayranlıkla sordum:

"Şimdi kadın mısın yani?"

"Kadınlığa hazırım. Bir oğlanla yatarsam çocuk doğurabilirim."

Sadelik ve ciddiyetle söyledi. Gözlerim mavi, saçlarım kestane der gibi...

Çok etkilenmiş olarak evlerinden ayrıldım. Yine eksiklik duyuyordum kendimde. Kilisede daha büyük kızlara bakıyor, bu sırrın tümünde bulunduğunu düşünüyordum. Kanama ayda bir kez. Kadınlığa hazır olmanın işareti. Büyükler gibi çocuk doğurmaya hazır.

Karnımın her ağrıyışında, aybaşım olmasını diliyordum. Her akşam lazımlıkta eğilip, önceki günlere göre daha kırmızı olup olmadığına bakıyordum. Aklım karnıma inmişti. İçerde hangi küçük çeşmenin bunu yaptığını bilsem, açacaktım. Bir daha sefere kanı göstermesi için Domna'ya ricada bulundum. Peçete yerine tertemiz beyaz bir bez aldı, tuvalete gitti. Çıktığında elindeki diğer tampon kana bulanmıştı.

"Çok kanamam var. Özellikle ilk üç günde. Uç saatte bir değiştiriyorum."

Sessiz peşkire bakıyordum.

"Kim yıkıyor?"

"Annem!"

"O görüyor diye utanmıyor musun?"

"Hayır, doğaldır."

Sade ve yukardan bakan bir ifade vardı yüzünde. Annesinin çok iyi olabileceğini düşünüyordum. Ben ise halama nasıl söyleyecektim? Nasıl karşılayacaktı acaba?

"Annene hemen mi söyledin? Yoksa birkaç ay sır olarak sakladın mı?"

"Tabii söyledim. Hepimizin söylemesi lazım. Kötü bir şey değil. Tüm kadınlar biliyor bunu."

Küçük taşlarla oynadığım oyundan vazgeçmiştim. Arkadaşım Artemis'e daha seyrek gitmeye başladım. Duvara dayatılmalarıma son vermenin zamanı olduğunu korkuyla düşünüyordum. Çünkü ben bilmeden kanamam gelirse, gebe kalabilirdim ve halam, kızgınlığıyla öldürürdü beni.

Kafadan bir hikâye uydurdum, aybaşı tarihlerimizi hatırlamamız lazım, ne vakit çocuk yapabileceğimizi bilmemiz için.

"Erkek karısının ne zaman aybaşısı olduğunu bir takvime yazar," diyordum, "bakkal hesabını tuttuğu gibi. Kadın-erkek için gerçek takvim, kadının aybaşısıdır."

Kafamdan çıkmıştı bütün bunlar. Çocuklar beni dinliyor, ama konuşmuyorlardı.

Bunları halamla konuşmak istiyor, ama cesaret edemiyordum. Bir gün küçük beyaz peşkirleri yıkamakta olduğunu gördüm. Kar gibi beyazdılar.

"Hala," dedim, "nedir o küçük peşkirler?"

"Ne olacak, işte kadınlar için bezler... Sende de geldiğinde elbisenin içine koyacaksın. Kısa bir süre sonra hoş geldin diyeceğiz!"

"Ama ben küçüğüm daha. Gelmesi için kaç yaşında olmam gerekiyor."

"Kişiye göre... Kimi on ikisinde, kimi on beşinde. Ben büyüdüğümde oldum, on altı yaşımda geldi. Ama sen erken geliştin. Göğsündeki limonlara bakmıyor musun?"

Üstümden bir ağırlık kalktı. Şükür, bu konuda

halamla uyum halindeydik.

Üç gün sonra okulda, teneffüs saatinde tuvalete gittiğimde, külotumun kan dolu olduğunu görmez miyim!.. Böyle ansızın ve çarçabuk! Gizli bir sevinç sardı beni. Öğretmenler odasına koştum hemen. Top-lanmış konuşuyorlardı. Müdür uzun boylu, bıyıklı, çok sempatik bir adamdı. Yıl ortasında, yeni gelmişti, bayramlarda keman çalıyordu. Odada daha iki erkekle üç kadın öğretmen bulunuyordu. Bayanlar Argiro ve Kiki, aşağı okulda daha küçük çocuklara öğretmenlik yapıyorlardı. Öğretmenler odasına her çocuk gelişi güzel giremezdi. Ben alışmıştım oraya. Öğretmenler beni harita aramaya, bittiğinde bir kutu tebeşir, öğrenci adlarının yazılı olduğu listeyi ya da küreyi almaya gönderirlerdi. Sınıftan çıkmaktan hoşlanıyordum; dersliklerin kapıları kapalı olduğundan hiçbir çocuk dışarda olmazdı. Saçak altını geçip başkalarına yasak olan yere giriyordum. Erkek öğretmenlerin geride bıraktıkları bir koku vardı, kimileyin sigara kokardı. Ama en çok, büyüklerin konuşmaları kokardı; öğretmenlerin sonu gelmeyen o kışlarda, teneffüslerde kendi aralarında yaptıkları konuşmalar. Kapının karşısında, pencerenın önünde müdür beye ait büyük bir masa, sağ tarafta içinde haritalar, kutular, tebeşirler ve kitaplar bulunan kapalı tahta bir dolap vardı. Sol karşıda içinde kimya aygıtları bulunan camlı bir vitrin duruyordu: Bir damıtım aygıtı, bir mikroskop, borulu cam şişeler, gizemli, çekici parçalar... Kapıda bir an durdum. Sevincimden yanaklarımın kızardığını, heyecanlandığımı duyumsuyordum. Aralarında konuşuyorlardı. Döndüler, gördüler beni.

"Affedersiniz, eve dönmek için izin istemeye geldim."

Müdür sempatiyle bana bakarak:

"Neden, ne oldu?" dedi.

"Size söyleyemem ama, eve gitmem gerektiğini biliyorum."

Çok ciddiydim. Öyle bir tavırla söyledim ki, "İnanmayacaksınız, ama aybaşım geldi!" der gibiydim.

Öne doğru iki adım attım, beşinci sınıfın öğretmeni Bayan Dafni'ye yaklaştım. Duldu, bir oğlan çocuğunun annesiydi, sertti, karalar giyerdi.

Derinliği olan bir suç ortaklığıyla baktım ve:

"Sadece size söyleyebileceğimi sanıyorum," dedim ona.

Ayaklarımın ucuna basarak yükseldim, o da biraz eğilerek kulağını uzattı, söyledim.

"Evet Müdür Bey, gitsin."

Böyle bir duruma uyan, güzel bir biçimde söyledi: güvenerek.

Gittim, kimseye bir şey söylemeden çantamı aldım, sanki birinin güvenerek bana söylediği en büyük sırla okuldan ayrıldım.

ÇATLAK NAR

Artemis'le olan arkadaşlığımı, Mikrafendi'nin bahçesinde olduğumuz bir gün kestim, attım. Dipte, yaseminlerle, hanımelinin gizlediği Andromahi'nin evi vardı. Artemis sıçradı, nar ağacından çatlak bir nar kopardı. İçindeki meyveler kırmızı pırlanta taşlar gibi parlıyorlardı.

"Ayıklamasını biliyor musun?"

Avucumda tutmuş, inceliyordum. Narı arkama sakladım:

"Sıkıca sarılmış bin kırmızı taş, nedir?"

"Aç yarısını bana ver de, yiyelim."

"Sıkıca sarılmış bin kırmızı taş nedir?" diyerek daha kuvvetle bağırdım, kuyu duvarının etrafında koşarak oyunu başlatttım.

"Bilmeceleri saçmalıkları bir kenara bırak... Narı ben sana yiyelim diye verdim."

Kuyunun çevresinde koşuyor ve gülüyordum:

"Bin kırmızı taş..."

"Bağırmayı kes, Andromahi duyacak bizi."

"Duyarsa onu sevdiğini ve arzu ettiğini söylerim."

Buydu. Yabani kedi gibi saldırdı, arkamdan yakalayarak kuyunun duvarından ayırmaya çalıştı.

"Söylersen kuyuya atarım seni!"

Olağanüstü güçlüydü. Ellerim duvardan kurtuldu. Artemis iteleyerek kuyunun ağzına yanaştırıyordu beni. Yirmi metrelik ağaç bir merdivenle inilen yerde, tüm bahçeye suyu pompalayan elektrikli bir makine vardı.

"Delisin sen, içine atarsan beni ölürüm!"

"Ben de seni öldürmek istiyorum."

Gözlerinde görüyordum bunları. Kararlıydı. Büyük derinliğin sonunda daralan yerde, suyu görüyordum.

"Boğacaksın beni!" diye bağırdım, "boğacaksın!"

"Boğayım da, rahat edeyim! Hep muammasın, hep oğlanlarla flört ediyorsun! Hazır kimse yok, şimdi içine atacağım seni."

Kuyu ağzına gelmiştik. Umutsuz direniyordum. Korku ve şaşkınlığım büyüktü. O kadar zaman bir elimde narı tutarak, öbür elimle nasıl boğuştuğumu anlayamamıştım. Tırnaklarım içine gömülmüştü, kan gibi suları üstümden akıyordu.

Ağaç merdivende asılıydım artık. Bir ara narı, hızla kuyuya attım. Bluuum! diye çıkan sesle Artemis dondu, hareketsiz kaldı. Ben de çarçabuk ağaç basamakları tırmandım, çıktım. Sapsarı olmuştu, ölü gibi hareketsizdi. Sanki ansızın bir şey çarpmıştı ona.

"Az kalsın boğacaktım seni!" diye mırıldandı ve başını eğerek gitti.

Eve koşturdum. Beni ölümden daha çok korkutan, Artemis'in beni sevdiğini anlamamdı.

AMERİKA

Enişte nin Amerika'da, İrini adında uzaktan bir yeğeni vardı. Hala sık sık ondan söz ederdi.

"Lüksü ve tuvaleti orada görmelisin! Bir yaz geldiklerinde, misafir etmiştik onları da şaşıp kalmıştık. Her gün başka bir entari, başka bir tuvalet. Tiyatro kadını gibi. Yüksek topuklu, altın rengi iskarpinleri giymesine giyiyordu ama, burada tarlalar, taşlar içinde nasıl yürürdü? Kocası tutuyordu düşmesin diye."

"Yorgo, Yunanistan çok taşlıklı, çok taşlıklı!"

İğrenç hale getirdi pabuçlarını. Giderlerken her şeylerini burada bıraktılar. İçim acıdı onlara.

"Üzülme yeğenim, Amerika'da yirmi çift pabucum var, her mevsim değiştiriyorum."

Entarisini bir aydan fazla giymezdi kızım. Bir iki kez giyer, sonra da armağan ederdi.

"Başka alacağım!"

Bizse gözümüzün bebeği gibi saklarız! Amerika'ya gider gitmez bir paket gönderirlerdi bana. Paketi açtığımda bir de ne göreyim, yüksek topuklu, küçük boyda on çift pabuç! Tüllü dekolte fistanlar. Kimlere gönderdiklerini bilmek isterdim. Bazı lasteksler, bazı korseler, küçük göğüsler için dantelli

sutyenler... Bazen de eniştene bir gömlek. Yeni, pahalı, ama yararsız şeyler. İyi de bütün yaz büyük bedenli olduğumu görmüyor muydu? Giyemeyecek olduktan sonra niye gönderiyordu? Bir de postanelere koşturma zahmetine giriyordum. Şimdi yine paket gönderiyor. Senin için bir şey bulunacak mı, bakalım.

Amerika'dan gelecek paketi heyecanla bekliyordum. Ancak gelmesi için, iki ay geçmesi gerekti. Halam, paketi küçük salonda açtığında, Amerikan elbiselerinin kendine özgü kokusu sardı beni. Özellikle yapılmış bir kokulandırma değildi, başka bir yaşamın havasını taşıyordu. Bana göre, tüm Amerika'dan çıkan bir kokudur bu. Sanki mikrobu öldüren bir ilaç; giyilmiş, kimyasal temizlikten geçmiş elbisenin aynı zamanda kokusunu koruması... Her neyse, şu ana kadar burnumda olan, ama betimleyemediğim bir koku.

O koku hoşuma gidiyordu o zaman. Tüllü, gepgeniş elbiseler, pullar, dantelli kombinezonlar, yüksek topuklar... Halama yarayan tek şey, naylon ince çoraplardı, kimi dikişli, kimi dikişsiz. Bejin tüm tonları.

"File olanları örgüsüz. Geçen yıldan üç çift var. Kaçığı olursa, bir yerde kalır. Ötekilerini örmeye dikmeye yetişemiyorum. Giyene kadar hop, gidiveriyor!"

Halam, ince çorapları giyebilmek için, siyah eldivenleri takıyor, parmaklarını tükürükleyerek, çorabın arka çizgisini ortalıyor, yukarısını lastik çorap bağıyla tutturuyordu. Dizlerinin altında etine giriyordu onlar. Ayakkabılarını giydikten sonra ayağını balerin gibi verev uzatıyor, karnının üzerinden uzanıp, görüntüyü bozmasın diye eteğini düzgünleştirerek, ayağına bakıyordu. Sonra öbür ayağını çıkarıyordu.

Kendi kendine,

"Bacaklarım güzeldir," diyor, sonra bana dikiyordu gözlerini: "Baksana, dikişi düzgün mü?"

Bazen duvardaki aynayı indirip, arkasından bacakları hizasında tutarak bakardı:

"İyidir!"

Bol çorap vardı. Bense mukavva kutuya gömülmüş, bu yeni şeyleri hayranlıkla seyrediyordum. Özellikle ayakkabıları. Siyah kastordan, acayip yüksek topuklu, topukları inci gibi işlenmiş, önlerinde de fiyonklar. Altlarına bakıyordum, yepyeniydiler, yani giyilmemişlerdi. Bana büyük olduklarını bildiğim halde, bu yüksek topuklara çıkıyor, ama içten içe de büyük olmadığıma ve büyük bir ülkede yaşamadığıma üzülüyordum.

"O yürürken yere basmıyor ki... Otomobilden eve, evden otomobile. Yolları bizimkilerin on katıymış ve asfaltmış. Orası Amerika çocuğum! Başka bir yaşam. Haydi bakayım, niye deniyorsun o elbiseyi? Çıplaklığa, rezilliğe bak; memeleri de dışarda!"

Halam, paketi azar azar komşu kadınlara dağıtıyordu. "Sen şu lasteksi al, sen şu entariyi." Hiçbirinin ayağına uymadığından, bir tek siyah ayakkabılar kalıyordu geriye. Zaman zaman onları çıkarıyor, o anlamadan çarçabuk bir prova yaparak teselli buluyordum.

Paketten bana tek uyan, taparcasına sevdiğim dantelli beyaz bir kombinezonla, kelimenin tam anlamıyla çaldığım mavi satenden bir sutyendi; onu gizlice takıyor, göğüsleri desteklesin diye pamuklar koyuyordum. Gizli, şehevi bir zevk duyarak okula sutyenli gidiyordum. Böyle iç çamaşırlarla büyüyordum. Altıncı sınıftaki büyük göğüslülere bakıyordum da, neden sutyen kullanmadıklarını anlayamı-

yordum. Benimkiler, halamın dediği gibi, "küçük limonlar," yeni başlamışlardı ayırt edilmeye. Ben yıllarca, büyük görünsünler diye pamuk koyup durmuştum. Beni tek rahatsız eden şey, gayet dik ve sert oluşlarıydı. Bu yüzden kimsenin göğsüme dayanmasına izin vermiyordum.

KEMANLI ÖĞRETMEN

Bıyıklı okul müdürü keman çalıyor, bayramlarda koroya eşlik ediyordu. Kemanın müziği büyülemişti beni. Bir gün müdür, beni odasına çağırdı.

"Şu kâğıdı al, sözleri öğren. Güzel bir şarkıdır o, sana öğreteceğim onu. On gün sonra bayram var. Ben keman çalacağım, sen şarkı söyleyeceksin."

Uçtum. Sevincimden çıldırıyordum yine.

"Başüstüne!" dedim.

Sözlere baktım, derin bir heyecan duydum: *Dağ inişindeki çeşmeye yakındır ıhlamur ağacı, / gölgesinde sıkça oturup düş kurarım.*

İkindi vaktiydi; okul, öğrencilerin bulunmayışından doğan boşlukla, çok büyük ve ciddi görünüyordu. Sabahtan öğlene kadar sesler, gülüşler ve çığlıklar uğuldardı. Her köşede kırmızı, sarı ve pembe renkli küçük kazaklar, küçük kara kafalar bir salyangozun üstüne eğilmiş olurlardı. Camdan bilyelerle üzerinde oynadığımız toprakta açtığı yol bir labirenti andırıyordu. Bilyesiyle onu kırmadan kim varacaktı merkezdeki salyangoza? Ne çelmelemeler, ne hırlaşmalar!

"Çizgiye değdin!"

"Değmedim, kör müsün?"

Ya da:

"Yolun dışına çıktın. Geri dön."

"Şimdi görürsün."

Bilye açılmış kanalda, öbür bilyenin peşinden, durduğu yere onu avlamak için saldırır. Orta parmağı öbür elin yanına koyarak, hafif sağa sapması için baskı yapardık, sonra bir nevi yay gibi bilyenin gitmesini istediğimiz yere göre bırakırdık. Bu hareket bilyenin yolunu belirlerdi; gideceği yeri ve mesafenin uzunluğunu...

Avlu salyangoz doluydu. O kıvrımlı biçimi, uzun saatler mıknatıs gibi kendine çekerdi bizi. Bizi yutan bir tutkuydu; öyle ki, içeri girmemiz için çalan çanı bile çok kez duymazdık.

Sağ köşede, saçak altında, kiliselerdeki gibi bronz küçük bir çan asılıydı; bir iki kez ipini çekerek çalmak olanağını bulmuştum.

Çanın altında ilk duruşumu anımsıyorum. Tüm sınıflar içerde, dersteydiler. Kendi kendime diyordum ki: Tümü bunu bekliyor, ama ne zaman çalacağını bilmiyorlar. Acayip bir duygusallığım vardı. Sonra süregelmekte olan sessizlik felç ediyordu beni. Bu korkunç sesle nasıl korkuturdum sessizliği ama! Tutmakta bulunduğum çanın ipinde, büyülü bir güç bulunduğunu düşünüyordum. Bir hareketimle hepsi dışarı fırlayacak, diyordum. Sessizlik çocuk sesleriyle, avlu çocuklarla dolacak, öğretmenler öğretmen odasına gideceklerdi. Bu düşünceler bende korkunun sınırlarına varan büyük bir gerilim yaratıyordu. Çanı çalmak üzere beni göndermiş olan bayan öğretmen dışarı çıkmış, kararsız, ipi tutmakta bulunduğumu görmüştü.

"Niye çalmıyorsun, ne bekliyorsun?"

İpi kendime doğru çektim, belli belirsiz bir ses

duyuldu. Sanki acemice, kararsız bir sesti bu. Öğretmenin arkasından küçük bir oğlan çocuğu belirdi.

"Bayan, bayan ben çalayım mı?"

Saldırdı, elimdeki ipi aldı, kudurmuş gibi şiddetle çalmaya başladı.

"Yeter, yeter!" diye bağırdı bayan öğretmen.

Basamakları tırmandım. Boş alan içime doluyor, beynimi oynatıyordu. Öğretmen kemanıyla orada, öğretmenler odasında bekliyordu beni. İkimiz şarkının provasını yapacaktık.

"İçeriye, sınıfa girelim," dedi.

Boş sınıf yontulmuş kurşunkalem ve tebeşir kokuyordu. Yeşil renkli öğrenci sıraları düzenliydi. Birinci sıraya oturdum. Öğretmen masanın arkasında siyah kutusunu açtı, kemanı çıkardı, çenesinin altına koydu, akort etmeye başladı. Boş alan seslerle doldu yine. Gergin izliyordum. Başını kemanın üstünde eğişiyle boynu kızarıyor, parmakları teller üzerinde gidip geliyor, öbür eli de yayla yumuşak bir biçimde sallanıyordu.

"Şarkıyı bir kez dinle," dedi bana.

Çalmaya başladı. Heyecandan ürperiyordum. Ona nasıl bakıyordum, kimbilir.

"Sözleri öğrendin mi?"

"Evet, öğrendim."

"İlk dizeyi benimle beraber, yavaş yavaş söyle."

Hafif titriyordu sesim. Onunki ise sınıfı dolduruyordu. "Sevinçte tasadaaaa! Sevinçte tasadaaaa!"

"Yüksek," diyorum ona.

"Kalk, daha yakına gel."

Kalktım yanına gittim ve ayakta onunla birlikte şarkıyı söylemeye başladım.

"İyi, şimdi ben söylemeyeceğim, yalnız sen söyleyeceksin."

Bir gün uzak, yabancı yerlere gidiyorum
yine selamlamak için geçiyorum ıhlamur ağacını.
bana haykırıyor gibi uğulduyor dalları
oh, hep yanımda kal, huzur bulacaksın burada
huzur bulacaksın burada...

Sesimin gerginliğinden ve ıhlamur ağacının uğultusundan sersemliyordum. Yüreğim hızlı hızlı çarpıyor, gözlerim yaşarıyordu.

Kemanını çenesinden çıkardı, masaya koydu.

"Buraya gel, niye titriyorsun?"

Elini uzattı, beni daha yanına çekti. Eli sıcaktı ve yakıyordu.

"Şarkıyı güzel söylüyorsun. 'Burada huzur bulacaksın' dediğin kısım ince uzundur. Bu sesi çıkarabilmen için titrememen gerekir, yoksa sesin boğulur, anladın mı?"

Konuşurken elimi de okşuyordu. Bayılacak gibiydim.

"Ben de heyecanlandım. İşte buraya bak, nasıl büyümüş."

Ansızın döndü, bacakları arasında pantolonun içinden taşmış kabarıklığı gösterdi.

"Nasıl büyüdü, görüyor musun?"

Donakaldım. Nereye bakacağımı bilemedim.

"Ne utanıyorsun? Daha önce görmedin mi?"

Başımı salladım! Hayır görmediğim gibi, şarkının ortasında da böyle bir şey beklemiyordum.

"Birkaç gün önce buraya geldiğinde aybaşın vardı. Niye bana söylemedin? Utandın mı?"

Yine başımı salladım. Sesim kaybolmuştu sanki.

"Şimdi büyüdün, kadınsın artık. Utanma. Karşı-

ya geç bakayım, eteğini kaldır da bacaklarını göreyim!"

Tereddüt ediyordum. Bir utanç dalga gibi yükselip gömüyordu beni. Bir sürükleniş felç etti beni, bir şaşkınlık, sesimi aldı götürdü. Derin bir hayal kırıklığıyla yutkunuyordum. Az önce tüm gücümle sevmiştim onu. Keman çalarken. Şimdiyse bacaklarımı görmek istiyordu. O sandalyeye oturmuş bana bakıyor ve bekliyordu.

Bir adım daha geriye gittim, ne yapacağımı şaşırmış bir halde, eteğimin ucunu kaldırdım.

"Daha arkaya, daha arkaya. Duvara. Böyle! Şimdi kaldır eteğini! Daha yukarı, daha yukarı, böyle! Eh, haydi biraz daha kaldır!"

Bıraktım eteğin ucunu, düştü. Sırtım soğuk duvara dayanmış kaldım. Şimdi kaçmak istiyordum. Yalnız kalmak istiyordum. Ne olduğunu anlayayım diye.

O yıl, keman eşliğinde çok şarkı söyledim. Öğretmen her seferinde bana yaklaştığında, tüm vücudumda yakıcı bir sıcaklık duyumsuyordum. Bir süre sonra, tüm dikkatimde o adam vardı; ne diyordu, nasıl yürüyordu, bana nasıl bakıyordu... Gülüşü. Okuldan eve dönerken mutsuz oluyordum. Onu düşünüyordum. İkindileri tarlaya çıkıyor, onu görürüm umuduyla kente giden otobüslere bakıyordum. Rastlantısal, içinde olması durumunda, sevincimden yüreğim hop ediyordu. Seviyordum onu. Tüm çalgı aletlerinden, tüm müziklerden en hoşuma gideni kemandı. Ve bir radyodan da duyduğumda iç çekiyordum.

Yaz tatilinde tam üç ay onu göremeyecektim. Okulun açılmasını beklemekten başka çarem yoktu.

En uzun yaz o yazdı. Halama, eşekarısı yuvasına çomak sokarcasına, binbir zorluk ve gözyaşıyla, bir kordonla bağlanan kırmızı satenden bir mayo aldırdım. Ester Williams'ın çikletlerden çıkan karton üzerinde mayolu bir resmi vardı bende, onunkine benzeyen bir mayo seçtim. Deniz için deli oluyordum. Denize gidip banyo yapacağımı, kendisinin de söylediği üzere, tüm mahalle haber alıyordu. Kunduracının kızı annesiyle giderse, sadece onlara emanet ediyordu beni.

"Denizde on dakikadan fazla kalmasına ve ıslak mayoyla güneşlenmesine izin vermeyin. Üstünü hemen değiştirsin ve bir saatte dönün. Yoksa başka sefer bırakmayacağım!"

Denize gidebilmek için Armenis Irmağı'nı izlememiz gerekiyordu. Ayakların açtığı yoldan yarım saatte gidiş, yarım saatte gelişimiz, eder bir saat. Güneş altında, kuru çakıl taşlarıyla insan çöpleri arasında yürüyorduk. Şurda burda, bahçeleri ırmakla ayıran yüksek çevre duvarları vardı. Armenis Irmağı'nı seviyordum. Tamamını yürümüştüm onun; çıkış yeri Piğana'dan kışları denize döküldüğü yere dek. Kışın yağmur yağarken şiddetle iniyor, köprünün altında kızgın uğulduyordu. İlk günler kırmızı ve çamurlu olurdu. Sonra temizlenir, altındaki beyaz çakıllar görünürdü. Yorgiafendi'nin bahçesi dışındaki büyük çınarda yıllarca oyun oynadığım ev vardı.

Çok zamanım yoktu, bu yüzden çok çabuk öğrendim yüzmeyi. Başlangıçta bir ayağım dibe basarak, öbür ayak ve kollarımla tüm yüzme hareketlerini yapıyordum Bir gün arkadaşım Artemis geldi:

"Aşağıya basarak bizlerle dalga geçiyorsun," dedi.

"Hayır, dedim, bak."

Öteki ayağımı da bırakınca gördüm ki, vücudum kendiliğinden yukarıya çıkıyordu.

"Yüzüyorum, yüzüyorum," diye bağırdım ona, "bak!"

Bana baktıkları sürece yüzüyordum. Bakmadıklarında, korkumdan ağırlaşıyor, su yutuyor, boğuluyor, ama kimseye bir şey söylemiyordum.

Bir gün sahilden kardeşi Corci'nin bana bakmakta olduğunu görünce, sırtüstü dönüp, Ester Williams gibi yüzmeye başladım. Oydu. İki üç kez sonra açılmaya başladım.

Komşu kadın yunus balığı gibi yüzdüğümü söyleyince, halam tedirgin oldu tabii.

"Bir daha gidemezsin. Deniz banyosu serinlemen içindir, balıklarla yarışmak için değil. Oyunumuz vardı şimdi de yüzme çıktı... Bakalım başka ne çıkaracaksın. Kara bir tencereye benzemene izin vermeyeceğim."

Ben hüngür hüngür ağlamaya başlardım. Her neyse. Demek istiyorum ki, yazları beni denize bıraksaydı, kış mevsiminin o kadar çabuk gelmesini istemeyecektim. Okula gittiğimden beri, yıldırımlardan daha az korkuyordum.

RIHTIM

Enişte yaz pazarları bizi rıhtıma indirir, pasta ikram ederdi. Bunun ön hazırlığı bir şenlikti. Dolaptan, iyi günlerde giydiği çizgili gri kostümünü çıkarır, hiç giyilmemiş gibi duran siyah pabuçlarını parlatır, kolalı beyaz gömleğini giyer, vişne rengi ipek kravatını ve başına hasır şapkasını takardı. Her hareketi sakin ve saygılıydı. Enişte sadece beni sevindirmek için rıhtıma ınerdi. Yine kendisi öğleden sonraları, yüzü denize dönük duvarın üstünde oturur keçiyi içeriye alma vaktine kadar, saatlerce konuşmadan, karşıkı Anadolu dağlarını seyrederdi. Halam yüzünü pudralar, fakat çoğu kez pudra yüzüne yayılmamış olurdu. Biraz ruj sürer, kendi bacaklarına olan hayranlığından, bilinen pozu takınarak, ince naylon çoraplarını giyerdi. Benim de elbisemi buruşuksuz ütülerdi. Volanlı, küçük beyaz çiçekli, organze gül rengi bir elbiseydi. Altınımı, yüzüğü, bana satın aldığı kimliği, hiçbir zaman istemediğim fakat pazarları beni kiliseye götürmek için zorunlu gördüğü süslerle, ıkı dirhem bir çekirdek, otobüse binmek üzere yola çıkardık. Tüm komşular görürdü bizi.

"İyi saatler olsun. Aşağı mı iniyorsunuz?"

"Mıski'de bir pasta yemeye gidiyoruz."

"İyi edersiniz. Geçen pazar biz de oradaydık."
"Bakalım masa bulabilecek miyiz?"
"Evet ama, henüz erken."

Otobüse binmem, benim için büyük bir eğlence oluyordu. O zaman tüm meslekler içinde otobüs şoförlerini kıskanırdım. Otobüsle, gidip gelerek adanın tüm insanlarını görmeleri ne şanstı ama.

Pazarları otobüs, kolonya, pudra ve ter kokardı. Hoşuma giderdi. İnsanlar iyi giysilerini giyerlerdi, hallerinden memnunlardı. Başımı cama dayar yolboyunun zevkine varırdım. Tüm durakları bilirdim. Tüm insanları gözlerdim. Kimi zaman Latomi'den babaannenin mahallesinden geçerken, Pandeli Amca'nın bir kova suyla komşu bahçeden çıktığını görürdüm. Bostan dolabından çekilen buz gibi bir suydu ve babaanneye götürüyordu. Başka seferlerde de duvarın üstünde oturarak kente gitmekte olan otobüsleri izlerdi. Ayağa fırlayarak beni görmesi için ellerimi sallardım.

Bütün ada pazarları rıhtıma inerdi. Limana varmadan önce, lokmaların çirkin bal kokusu sarardı bizi. Daha aşağıda, çocukların almak için kuyruk olduğu yeni çıkmış şişler. Şişin tanesi bir drahmi. Ne kadar istersen, ekmeği bedava. İnsanlar sahile girişte, valizlerle boğuşurlardı. Gemi oraya yanaşırdı. Liman boydan boya şekerciler, kahvehaneler ve uzocularla doluydu. Ana baba günü. Çok gürültülü bir alan. Bir yanda gelenler bir yanda gidenler vardı. Gemiden inip uzaklaşanlar, aylak aylak gezenler. Tüm sahil ışıl ışıl aydınlık. Daha elli metre yürümeden, dünya kadar insanla karşılaşarak tökezleyip kokularını terlerini koklardın. Oğlan çocukları, onarlı yatay gruplar halinde, rıhtımın yarısını arşınlarlardı Ve daha seçkinleriyse iki iki ya da en çok üç

kişi olurlardı. Şayet biri tek başına yürümekte olursa, fark edilirdi; çünkü acele yürür, kalabalıklar içinde birini ararcasına huzursuz olurdu. Bu yalnızları ayırt ettiğimi anımsıyorum. Uzaklaşmalarını izlerdim. Ne giydiklerine, saçlarının rengine, ağızlarına, gözlerine bakar ve sonra oturacak masa bulduğumuzda da inip çıkan o insan dalgası arasında onları tekrar ararım. Sandalyemi farkında olmadan, gelip geçenlere doğru çevirirdim. Bademli pastayı yavaş yavaş yer ve gözlerimle insan seli arasında kaybolurdum.

"Adam gibi ye pastanı."

Ben kendimden geçercesine kalabalıkları izlerken, halamın gözleri benden başkasını görmezdi.

"Gözü karatavuk gibi, çavuşkuşu gibi oynuyor! Şuna bak nasıl bakıyor! Vah, vah Hıristiyanım!"

"Bana bak, burnundan getirelim diye buraya gelmedik. Bırak!.. Ne yapsın, bakmasın mı?"

"Bak! Nasıl baktığına bak! Nereye bakıyor! Anlayamıyorum bunu."

"Başka işin yokmuş gibi onunla didişiyorsun! Bırak onu!.."

Pastayı bitirdiğimde enişte elini cebine atar ve bana bir beşlik verirdi.

"Git, şiş kebap al kendine... Ama çabuk gel. Kaybolma!"

Gitmek üzere hemen kalkardım.

"Kaybolsun diye mi yalnız bırakıyorsun?"

Enişte benimle gelirdi. Süslenmiş kızların, yan yana beşerli onarlı kol kola, aşağı yukarı volta attıklarını görürdüm, kimlerle flört ettiklerini, kimleri beklediklerini bilirdim. Tombul yuvarlak yüzleriyle, süsleriyle, altın bilezikleriyle kocalarının kollarına asılan, pahalıya satın aldıkları kocalarını dünyaya

flama gibi gururla gösteren yeni evliler görürdüm. Kayınpeder ve kayınvalidelerin çocuklarını arkalarından belli bir uzaklıktan gururla izleme fantezilerine, halam, kendilerini beğenmişler, derdi. Kendilerini beğenmişler. Cepleri gürler, paraları konuşur. Başkaları da vardı; küçük yaşta evlenmiş, kocaları vapurlarda çalışanlar. Rıhtımda onların dolaşmaya hakları yoktu; özel bir durumda, annelerinin ya da kayınvalidelerinin çıkarmaları dışında... Utangaç, mahzun, yoksun, katlanan, tasasızlardı. Birçoğu lisedeki büyüklerle ya da subaylarla flört ediyorlardı. Zaman zaman çok şeyler duyuluyordu.

"Milletinki tellalde, bizimkiyse övünç kaynağı," derdi halam.

Vapur, liman dışında göründüğünde herkesin gözü denize çevrilirdi. Beyazdı, büyüktü, yüklüydü. Limana girmeden bir manevra yapar, tüm gücüyle de üç kez düdük çalardı. Kalın demir zincirinin gürültüsünü duyar, çapasının düşüşünü izlerdim. Uzaktan herhangi bir yolcunun bir başına köprüye çıkışını ayırt edebiliyor, vapur yaklaştıkça da belirgin özelliklerini görebiliyordum.

"Seni getiren ve adını taşıyan vapur Andro dışında battı. Bu nedenle gelmiyor."

"Yavaş ol! Kim söyledi?"

Beni üzmek için söylediğini sanmış, kızmıştım.

"Gerçekten, geçenlerde postacı söyledi. Gazeteler de yazdı. Çürüktü de battı. Şimdi bu yola yeni, iki büyük vapur koyuyorlar, Miaouli ve Karaiskaki'yi..."

Hüzünlenmiştim; sanki bir daha kaçıp gidemeyecektim. Battığını ve denizin onu yuttuğunu görür gibiydim.

"İnsanlar kurtuldu mu?"

"Ölen olmadı," dedi. "Limanın dışında battığından yetişip kurtardılar."

Etkilenmiştim. Halamın söylediğini tekrar tekrar düşünüyordum: "Seni getiren vapur bir güzel battı..."

Az sonra bir insan seli çıkıyordu sinemadan.

"İnsanlardaki keyfe bak, nasıl da koşturuyorlar sinemaya. Ne buluyorlar onda bilmem ki? Benim başım dönüyor. Eh, bir Yunan komedi filmi oynarsa, değer. Fakat o yabancı filmler pöh, pöh, pöh! Hıristiyanım, o yabanıl suratlar, sakallarıyla o korkunç insanlar... Benden eksik olsun. Öldürüyorlar, yere düşüyorlar; tamam bitti artık dediğinde, tekrar konuştuklarını görüyorsun. Ben bu numaraları anlamıyorum."

"Onlar öldürülenler değil halacığım!"

"E nasıl ayırt edersin? Tümü birdir onların."

"Odysseia adlı çok güzel bir eser oynuyorlar, Rozana Podesta ile. Fotoğraflara gidip bakabilir miyim?"

"Otur bakayım yumurtalarının üstüne. Başımıza iş çıkarma!"

"Bizi okulla götüreceklerini söylüyorlar."

"Bir yere gidemezsin. Bunun için bir drahmi bile vermem sana."

Tedirgin, enişteye dönüyordum:

"İlkin okullar açılsın, sonra çaresine bakarız."

"Gelecek pazartesi."

İçimi çektim. Kemanlı öğretmeni düşünüyordum yine. Şarkıları. Beni düşündüğüne, acı çektiğine bayağı emindim. Bu saatte neredeydi acaba? Köyünde mi? Ah, bir anlığına olsun görebilseydim onu!

KURTARICI YORTUSU

O uzun yazda "Resimli Klasikler"i keşfettim. Her öğlen, uyuyamadığımdan, bir tane okuyordum. Victor Hugo'nun "Sefiller"i, Jean Valjean. Ben Küçük Cosette'tim, kemanlı öğretmen de Jean Valjean. Kitap, aralarındaki aşktan, sevgiden söz etmiyordu hiç. Ama ben biliyordum ki Cosette, Jean Valjean'a aşıktı. Elisavi Hala, Javert'ti; onlar kaçtıkça önlerine çıkan, peşlerinden gelen korkulu düşmanları. "Alis Harikalar Diyarında" hoşuma gidiyordu. Özellikle iskambil kâğıtları konuşurken, ama oğlan yoktu. Alis kime âşıktı? Akşamları düşünde kimi görüyordu? "Mişel Strogof" çok hoşuma gidiyordu. Kızgın kılıçla gözlerini dağlayıp kör ettiklerini okuduğum saat, ağladığımı anımsıyorum. Devamında okudum, o da annesini gördüğünden ağlamış ve böylelikle kurtulmuştu. Kahramanların konuşmaları hoşuma gidiyordu. Güzeller iyiydi, çirkinler kötü; öyküyü birlikte hazırlıyorlardı.

Masallardaki güzeller güzeli de bendim; bilmeceleri çözen, dünyanın ucuna seyahat eden prens de... Dağları mavi olan kentler var mıdır diye düşünüyordum... Bizim çevremizdekiler kahverengiydi. Şimdiyse Yunanistan dağlarının mavi olduğunu ve

ağırlıksız deniz üstünde yüzdüklerini biliyorum.

Kurtarıcı'nın beş ağustos yortusu, büyük bir bayramdı. Bölgemizin kilisesi de kutlardı bunu. Kiliseye kadar olan yol biberiye ekiliydi, üstlerinde renkli kırlentlerle küçük bayraklar, kilise girişinde sağda solda, yayılıp acayip büyümüş geniş yapraklı ve kıvırcık fesleğenler. Bölgede oturanlar bunları kilise için, bahçelerde özel yetiştiriyorlardı. Köylerden ve kentten portatif sehpalarıyla susam helvacılar gelirdi. Delibozuk kızlar, parlak taftadan elbiseler diktirirlerdi. Yaz boyu gölgede kalıp, süt gibi beyaz kolları ve dekolteleriyle şenliğe katılırlardı. Babalarıyla birlikte gelirlerdi, utangaçtılar, yere bakarlardı; ama üstleri başları yörede oturanların bakışlarını çekecek denli kışkırtıcı olurdu. O gün, güzellik yarışması ve refah gösterisi günüydü sanki.

Damatlar öteki kilise çevrelerinden, beyaz gömlekleri ve takım elbiseleriyle, geliyorlardı yine; dindar ve içten hesaplı. Onlarla kıvanan anneleri, gelin adayının yürüyüşünden, bakışlarına, tombulluğuna değin görünüşünü değerlendirerek arkalarından gidiyorlardı. Bunların tümü de iki tarafın "karşılıklı anlaşmasıyla" oluyordu; sonucu belirleyen, herkesin bildiği yazılı olmayan yasalardı bunlar: Çeyizler, yükümlülükler, ailenin ahlâksal durumu... Kaptanlar o denizci toplumun en yüksek rütbelileriydi. Değerleri, tıpkı altın lira gibi, zamanla ölçülürdü. Bu nedenle annelerin tümü de her özveride bulunarak oğullarının liseyi bitirip, kaptan olmalarını isterlerdi. Karacı mesleklerin hepsi de değersizdi, yoksulluktu. Tabii doktorlar, avukatlar, mimarlar vardı, ama bunlar binde birdi ve hangi biri öne geçip alabilirdi bunları. Kızları, kaptanlara vermek amacıyla evde, adeta saksıda yetiştiriyorlardı; dış dünyayı ya-

rıklardan izlemek için yüzleri pencereye dayanmış salon bitkileri gibi.

Halamı derin bir umutsuzluğa iteleyen şey, benim evde kapalı kalmamak için direnmemdi. Hep yanıbaşında olmamı düşlüyordu; bizim sınıfımızdan bir delikanlıya verene dek, oya yapayım, örgü öreyim. Kaptana cesaret edemiyordu. Daha çok gemilerde aşçılık yapan birine ya da bir üçüncü makiniste; çünkü çeyiz olarak vermesi gereken bin altın lirası yoktu. Enistenin elleriyle inşa ettiği küçük evi ve toplayabildiği birkaç altın lirası vardı. Sanırım güzel dolabının içinde gizli bir yerdeydiler, ki hiçbir zaman merak edip karıştırmadım. Bana da bir bavul almayı hayal ediyordu; yavaş yavaş onu çarşaflarla, işli masa örtüleriyle, semen ve kare dantellerle, geceliklerle, oda giysileriyle ve daha başka şeylerle doldurmak için. Sevastula Teyze kızının bavulunu açtığında, aklım duruyordu. Nakışı ben de öğrenmiştim "sayılıyı", "iğneardını", "beyaz işi", "kesmeyi", "fistoyu"... kışları da kaşkol örüyordum. İlk nakışım, yünle, kalın etamin üzerine, olağanüstü büyüklükte bir çoban kızı olmuştu; yemyeşil bir çayır üstünde, mavi entarili, pembe Avrupa şapkalı, ardındaki kahverengi bir yol, dışında iki selvi bulunan bembeyaz bir eve ulaşıyordu. Kızın dalgın bir yüz ifadesi, elinde de kesilmişe benzeyen bir ip vardı, çünkü görünürde bir kuzu yoktu.

"Kuzucuğu unutttun," diyordu halam. "Ötekilerine kıyasla nakışın iyi."

Kızlar elişlerini birbirlerine göstererek gururlanırlardı.

Denizci kardeşler ya da babalar, dünya limanlarından çeyiz taşımaktan yorulmuyorlardı. Ama tümünden ağır basan Japon işi parçalardı.

"Mathio Japon işi bir parça getirdi, bambaşka bir şey. Pembe atlastan, beyaz fuller ve krizantemlerle süslü. Çıldırtıcı bir şey!"

Anneler birbirleriyle yarış halinde olurlar ve zaman zaman bavulları açarak komşulara gösterirler, ünlenirlerdi.

Kısacası o yortu günü, çevreden dünya kadar insan geliyordu. Fesleğen, gülsuyu, susam helvası, pudra ve yeni kumaş kokuları sarardı ortalığı. Çöpçatanlık, hasret ve gerginlik egemen olurdu havaya. O denli ki, görkemli günün şerefine davet edilen despot bile tahrik oluyordu. Ayini iki üç kez kesiyor, gürleyen sesiyle bayraklarla süslenmiş vardakostalara benzeyen kadınları azarlıyordu: "Dışarı, dışarı!.. Tanrı'nın evinden dışarı çıkın!" Gözleri şimşekler çakıyordu, yıldırımlar atan Zeus'unkiler gibiydi. Şıngırdayan bilezikleriyle ayininden çalan kadınlara tahammülü yoktu. Kutsallık ve insanlık dramı karşı karşıya geliyordu.

Tüm despotlar, tir tir titriyorlardı onun karşısında. Skandalları ve bağırmaları nedeniyle, kendisi hakkında şüpheli söylentiler vardı. Yoksul Yunanistan tarikatının korumasına verilen zangoç ve oğlan çocuklarıyla olan ilişkileri... Vaaz kürsüsüne çıktığında, riyakârlık sanatıyla yalın insanları büyülüyordu. Büyük bir tiyatro sanatçısıydı. Gözyaşları dökerek ağlıyor, aniden kükrüyor ve insanların nefesini kesecek kadar, görkemli bir şekilde de sessizliğe bürünüyordu. Her yıl davet etmemeye karar veriyorlardı, fakat kilisenin itibarı sarsılacaktı! Despotsuz panayır mı olurdu!

Kalabalıkları fırsat bilerek, kaçıp avluya çıkıyordum; öteki küçük çocuklarla avlunun parmaklıklarına asılıp dururken hoparlörlerden, şimşek ve yıldı-

rımları duyuyorduk. Aynı hoparlörler, aşağıdaki alanda, okaliptüs ağaçlarına asılıyor, insanları dansa davet ediyordu. Kutsal inançlar, panayır insanı gibi oynak değildi. Kısacası, yüzmek için denize birlikte gittiğim kundura tamircisinin ailesine de, bana da güvendiler.

Alanda kalabalıklar ve aylak aylak gezinenler... Çepeçevre küçük küçük masalar konmuştu, dibe de müzik aletleri. Bir santur, bir klarnet, bir lavta, gitar ve keman... Sirtakiler başladı. Mezeler, salatalar gitti geldi ve ilk çiftler kalktı. Biz ve başkaları ayakta, çevrelenmiş izliyorduk onları. Aileler kendi aralarında oynuyorlardı, baba evlilik çağındaki kızıyla, erkek kardeş kuzenle. Farkında olmaksızın piste girmiş, bir başıma oynar buldum kendimi. Müzik sürüklemişti beni. Tüm oyunları oynuyor ve oturmuyordum. Az sonra, ilk kez gördüğüm bir kız çocuğu geldi, benimle birlikte oynamaya başladı.

"Nerelisin sen?"

"Atina'danım. Bir ay önce geldik; babam yöreye karakol komutanı olarak atandı."

"Ben de Perama'danım. Salamina'yı ve tramvayı biliyor musun?"

Tramvayı da, Salamina'yı da biliyordu; tüm oyunları da bir güzel oynuyordu. Bir süre sonra sadece ikimiz pistin ortasında oynamaya başladık, ötekiler de çevrelenmiş, ellerini çırpıyorlardı. Babası da geldi, bizimle oynamaya başladı. Sonra tanımadığımız adamlar ondan gidip, bizimle oynamak için izin istediler. Bütün panayırda oynadım, oynadım... Kendimi tamamen unutmuştum. Kız arkadaşımın babası, kundura tamircisi, bir ara piste geldi, bir sirtaki oynattı bana.

"Dönmemiz gerek," dedi bana. "Gece yarısı on iki oldu, halan huzursuzlanıyordur."

Elli yaşlarında bir adamdı. Benim güzel pabuçlarımı, moda dergisinden ruganlarımı o hazırlıyordu. Gitmek istemiyordum.

"Bir oyun daha, sonra gideriz."

Santur, klarnet ve keman, bir deniz havası estiriyorlardı içimde.

Müziği ve panayırı geride bırakarak eve gitmek üzere kendimi yolda bulduğumda, başka bir dünyaya girdiğimi sanıyordum.

"Çok güzel oynadın bu akşam. Yorulmadın mı?"

Kundura tamircisinin kızı evlilik çağına gelmiş kızlardandı, utangaçtı. O akşam hiç oynamamıştı. Yol yavaş yavaş kararıyordu, acele yürüyorduk. Yanaklarımın kızarıklığını, karanlıklar içinde hissediyordum. Oynamaktan yanan ayaklarıma gece, adeta serinlik gibi geliyordu. Yüreğimin, bedenim içinde hâlâ oynadığını duyuyordum. Sevinçliydim. Müzikler, cildimin altında binlerce havai fişek tutuşturuyordu. Bedenim yıldız doğuran boş, karanlık bir gökyüzüydü. Konuşmuyor, kendi kendime tebessüm ediyordum. Ana yolu bırakıp, sola saptık. Kunduracının evi birkaç metre yukardaydı. Durduk.

"İyi geceler. Gelecek yıla da erişelim."

"Bekle Kali'yi eve bırakayım, sonra da seni götüreyim."

Dönüp gökyüzüne baktım. Yıldız doluydu ve olağanüstü büyüklükte yusyuvarlak bir ay vardı.

"Ortalık gündüz gibi, dedim. Bir başıma da gidebilirim. Sadece çukurdan çıkan kurbağalardan korkuyorum."

"Kaçma, geliyorum. Seni kapıya kadar götüreceğim."

Biraz sonra yalnız geldi.

"Gel buraya, ver elini."

Aldı, sıkıca tuttu; sanki ona korktuğumu söylemiştim.

Halama kadar olan yol üç yüz metreden fazla değildi. Yürürken nefes nefese soluğunu yanı başımda duyuyordum. Küçük kapının dışındaki çevre duvarını döner dönmez, tuttu, duvara yapıştırdı beni. İnletircesine elimi sıkıyordu; ne olduğunu daha anlamadan, ağzını dudaklarımın üstüne yapıştırdı. Sıkabildiğimce dudaklarımı sıktım, sakallarının ciddimi deldiğini hissediyordum.

"Bu akşam çok güzel oynadın."

Beni bırakmasını bekliyordum. Beni öptüğü sırada, kapılarının kol demirine tutunarak fırdolayı dönerken, beklemediğim bir anda üzerime yapışan oğlunu düşünüyordum.

"Halana söyleme. İyi geceler."

Küçük kapıyı açtım, tarlada koşarak evin kapısına kadar olan kısımda elim ağzımda, siliniyordum.

Enişte geldi açtı kapıyı. Çarçabuk karyolama gizlendim. Bana bulantı veren ağız kokusu derimdeydi. Biri zorla benden bir şey çalmış gibi kızgındım. Karanlıkta dikkatle kalktım, hayatımın ilk öpüşünü gittim, lazımlığa tükürdüm. Evlerine bir daha gitmeyeceğimi düşünüyordum.

AŞK

Güz geldi, okula gittim. Zil çaldı, bağırıp çağırmalarla, itelemelerle sıraya girdik. İyice gerilmiştim, öğretmenlerin öğretmen odasından çıkmalarını bekliyordum. Şimdi diyordum, şimdi. Hepsi sütunların önüne sıralandılar, ellerini çaprazlamasına göğüslerine götürdüler, ayin başladı.

Nerede o? Neye gelmiyor?

Kalbim heyecandan sıkışmaya başladı. Odasında işi vardı belki. Belki hastaydı.

Otuz beş yaşlarında, çok esmer yüzlü, bıyıksız, gri-mavi elbiseli yeni bir öğretmen ortada duruyordu. Ayin bittiğinde bir adım öne çıktı, bize konuşmaya başladı. Yeni müdürdü. Bütün bir yaz beklediğim, sevdiğim öteki gelmeyecekti artık. Köyüne tayin edilmişti.

Hevesim kırılmıştı. Yeni gelene öfkeyle bakıyordum. Her şeyden sorumlu oymuş gibi. Umutsuzluğum yetmiyormuşçasına, öğretmen olarak başımızda olacaktı!

Sınıfa girdik, az sonra içeri gelip, arkasından da kapıyı kapatmaz mı!

"Sizi, dördüncü sınıfı alayım, bu yıllar içinde sizi liseye hazırlayayım," dedim...

Sakin bir görünüşü vardı; konuşurken de sesi sınıfı dolduruyordu. Ona bakarken, onun yerinde ötekini düşünüyordum. Hatırlıyorum, daha küçükken ben, kürsüdeki öğretmen siliniyor ve onun yerinde babam bulunuyordu. Her bir şey onu hatırlatıyordu bana. Bir hareket, bir gülücük, aynı renk gömlek... Şimdi durum başkaydı. Öbürünün yokluğu sınıfı dolduruyordu.

Kâğıt kalem çıkarttı, ödev verdi. Bahar üzerine yazdım ben. "Keman gibi şakıyordu kuşlar. Sadece selvinin üstündeki bir kuşun, ağlıyordu eşi keman yayı gibi ıssızlıkta. Küçük çay ıhlamur ağacını söylüyordu: Her zaman yanımda ol! Huzur bulacaksın burada! İlkyaz yılın en güzel zamanıdır; tümü ilkyazda doğar, sonra tümü de sonbaharda melankolik olur, düşünceler sararır yaprak gibi içimize düşerler. İlkyazı özlediğimden, sonbahardan hoşlanmam, hüzünlüyüm. Müzikte kemandan daha güzel bir ses yoktur. Yazık ki hepimiz keman çalmasını bilmiyoruz." Ve daha bir yığın şey...

İki gün geçti. Düzeltilmiş ödevleri getirdi. En güzellerini okumaya başladı. Sonunda:

"Ve şimdi," dedi, "size bir ödev okuyacağım, hoşunuza giderse nedeniyle birlikte söyleyeceksiniz."

Pek iyiden iyiye anımsamadığım ilk sözcükleri duydum. Ardından kemanı, kemanları duyduğumda, başımı eğdim ve kıpkırmızı oldum. Bitirdiğinde derin bir sessizlik titretti beni. Bana kızacak mıydı, cezalandıracak mıydı bilmiyordum. Derin bir utanç duyuyordum; o kadar şaşkındım ki, gerçeği haykıran bunca şeyi yazmaya nasıl cesaret edebilmiştim. Suçlu gibi daha da eğildim, tepkilerin patlamasını bekledim. Öğretmene bakmaya cesaret edemiyordum. Bazılarının parmak kaldırarak konuşma izni

istediklerini hissediyordum.

"Bayım, bayım," diyen bir oğlan çocuğunun sesi, ağır sessizliği bozdu. "Bu ödev konunun dışında. Burada ilkyazdan, kemandan söz ediyor."

Herkes güldü; bir kız çocuğu kalktı ve,

"Benim çok hoşuma gitti," dedi. "Çünkü ilkyazın keman müziği gibi olduğunu söylüyor. Bu gerçektir."

Ben heyecanlandım. Gözlerim yaşarıyordu, çünkü ne derlerse desinler haklıydılar, âşık olduğumdan ben suçluydum. Bu mutsuzluğum içinde, öğretmenin yumuşak bir sesle şöyle dediğini duydum:

"Bu ödev çok duygulandırdı beni. Şiirin duygulandırması gibi... Şiir gerçektir."

Anlamıyordum, sapıtmıştım. Bütün bunları ben yazmıştım; ama gerçeği herkese söyleyemiyordum. Beni teselli edecek bir şey yoktu. Daha da suçluluk hissettim, daha çok kızardım."

"Bu ödevi yazan öğrencimin edebiyat öğrenimi yapması gerekir (ilk kez edebiyat sözcüğünü duyuyordum); söz sanatıyla yoğrulsun ve yazsın diye."

Başımı kaldırdım, ona baktım. Gözleri ciddiydi; heyecanın verdiği bir nemlilik acayip bir şekilde parlatıyordu onları. Yoksa tutmak için mücadele ettiğim kendi gözyaşlarım mıydı onlar? Bu heyecan içinde, derin bir güven ve gönül borcuyla sevdim onu.

Bütün çocuklar dönüp, bana baktılar. O sırada teneffüs zili çaldı, bir öğrencinin fiskos halinde şunu söylediğini duydum:

"Öğretmen ona âşık olduğundan söyledi bunları."

Buydu. Bütün bir yıl sonu gelmeyen ödevler yazdım. Bitirdiğimde başım dönerdi. Bu baş dönmesi

hoşuma giderdi. Daha önce karşılaşmadığım bir sevecenlikle, bana yazmayı ilk öğreten bu öğretmendi.

Âşık olmuştum ona. Her zaman doğrudan doğruya gözlerine bakıyordum. O da öyleydi. Nihayet bir gün odasında yalnız kaldık, bakışıyorduk. Yaklaştı ve ağzımdan öptü; derin bir tatlılık sardı beni.

"Seni seviyorum," dedi. "Sevdiğimi biliyor musun?"

"Ben de sizi çok seviyorum."

Baştan aşağı titriyordum. Hoşuma gidiyordu beni ağzımdan öpmesi. Tadı hoşuma gidiyordu, içtiği sigaranın kokusu hoşuma gidiyordu. Şimdi artık geceleri düşler kuruyordum: büyüdüğümde karısı olacaktım, başka birisini istemiyordum. Grece Kelly'nin Monaco'ya prenses olacağı dönemdi. Bütün gazete ve dergiler ondan söz ediyorlardı. Bir fotoğrafını gördüğümde, suratımı oraya gömüyor, yazılanları yutuyordum. Düğün öncesi hazırlıkların ayrıntıları büyülüyordu beni. Ne kadar güzeldi; gerçek bir prensesti. Bu masal, ruhumun derinliklerine kadar büyülüyordu beni. Grace Kelly'ninkine çok yakın bir taranmam vardı; sadece halam dudaklarımın büyük olduğunu söylüyordu (mantar).

"Dudaklarını mantar gibi astılar."

Hemen aynaya gidip baktım. Gerçekten dudaklarım biraz büyük gibiydi. Belki çok büyük. Düşünmeye başladım. Kısacası küçültmeye karar verdim. Özellikle üst dudak aşırı çıkıyordu. O ana kadar hiç dikkat etmemiştim. Böylece ağzımı, yukardaki dudağımı sıkarak, alttakini dışarıya çıkararak, toplamaya başladım Özellikle öğretmene bakarken ya da fotoğraf çektirirken. Halam bu durumun üstünde durmakta gecikmedi.

"Nedir bu hal? Niye ağzını tavuk götü gibi büzü-

yorsun öyle? Daha güzel olduğunu mu sanıyorsun?"

Yine aynaya koştum, üst dudağımı biraz gevşettim, ama yalnız kaldığımda ya da gece uykudan önce kuvvetle sıkıyordum onları. Diğer sıkma ise, beldeydi. Bir yerde Gina Lollobrigitta'nın ölçülerini okumuştum; bel elli iki... Her gün biraz daha artırarak kemerimi öylesine sıktım ki, çatlayacaktım az kalsın! Sonra da mezüreyi alıp ölçerdim: elli, kırk sekiz, kırk dört, kırk iki... İkiye bölüneceğimi sanıyordum.

"Gevşet be şeytan, gevşet! Soluk alamıyorsun artık!"

Değişim herkes tarafından görülüyordu artık. Gözlerine saatlerce baktığım öğretmen sıkça ve yavaşça "Grace!" diyordu bana.

Büyük göğüslü, benden beş yaş büyük bir kızı, aşağı yukarı benimle yaşıt iki ve bir tane de benden küçük bir kızı daha vardı. Hepsini seviyordum. En iyi babaya sahip olduklarından, her gün görebildiklerinden, onunla yemek yediklerinden kıskanıyordum onları. Karısı güzel değildi, ama sempatik buluyor ve kıskanmıyordum. Kim bilir neden evlenmişlerdi, diyordum aklımca. Aşk evliliği olduğuna inanmıyordum. Geceleri yatağımda, bizi ayıran yılları tekrar tekrar hesaplıyordum. Ben şimdi on, o ise otuz beş; ben on sekizimdeyken o kaç yaşında olacaktı? Ben on sekizimde olmayı, onun da otuz beşinden yukarı çıkmamasını istiyordum. İhtiyarlığını istemediğimden başka düşünemiyordum da.

O bir gün bana:

"Büyüdüğünde karım olacaksın," dedi.

"Evet olacağım. Kaç yıl sonra?"

Göğsünün üstünde sıkıyordu, kokusunu soluyordum.

"Her tarafını öpmek istiyorum," dedi bana.

"Öp, ben de istiyorum."

Tereddüt ediyordu.

Beni kollarına aldı, boş olan sınıfın masası üzerine uzattı. Ayaklarımı öpmeye, sonra yukarıya çıkmaya başladı. Tamamen gevşedim, dudaklarının bedenim üzerindeki gezintisini izlemeye başladım. Karnıma gelip de külotumu çıkardığında, dalgalar halinde, içinde yüzdüğüm, sıcak yumuşak tenden bir sandala getirip götürüyorlardı beni.

"Nasıl hissediyorsun?" diyerek sordu.

"Tatlı, kadın gibi," dedim ben de.

O masadan kalktığımda, sınıftaki sıralar bir sağa gidiyordu, bir sola; yeşil dalgalar, oyunlar... Etrafımızda kimse yoktu. Sonsuza dek orada kalabilseydik. Tümüyle, başka dünya olmasaydı!

"Daha fazla dokunamıyorum sana."

Saçlarımı okşuyordu.

"Anlıyor musun?"

"Ama ben karın olmak istiyorum."

"Şimdi değil, büyüdüğünde."

Akan su gibi geçti o yıl. Bir gün bile hasta olmadan gittim okula ve öğleden sonraları da onun yanında biraz yalnız kalabileyim diye, ötki çocuklardan önce koşturuyordum.

"Başkalarının önünde böyle bakma bana," diyordu, "kimse bilmemeli. Bazen öbür çocuklar gibi seni de azarlayacağım. Fakat seni sevdiğimi bilesin."

Beni öbürlerinin önünde azarladığında, kızıyor ve gerçekten ağlamaya başlıyordum. Tüm bu korunmalardan, tiyatro oynamalardan çok hoşlanmıyordum. Beni gerçekten üzen bir başka şey, sevgilimden kimseye söz edemeyişimdi.

Bana nakışı öğreten arkadaşım nişanlanmıştı. On sekizinde var yoktu. Yaz öğlenleri evlerine gidiyor-

dum, nakış için. Nişanlısını anlatmaya başladı bana.

"Öpüyor, saatlerce öpüyor beni."

"Biliyorum. Her tarafını öpüyor, öyle değil mi?"

Döndü, hayretle baktı bana.

"Evet, ama sen nerden biliyorsun?"

"Biliyorum," dedim. "Ama anlatamam sana. Biliyor musun, ben de âşığım."

"Söyle bakayım bana, ilk defasında niye kaybettim ben kendimi? Böyle olmuyordur bu iş dediğimde, herkes böyle yapıyor diyerek direndi benimki."

"E tabii," dedim bir bilen kişi havasıyla. "Seni seviyorsa her tarafını öpmesi gerekir."

"Senin oranı öpüyor mu?"

Başımı sallayarak nakışa devam ettim.

"Deme! Neler hissettin?"

"Çok güzel, tatlı, dedim. Ya sen?"

"Ben de!.. Şaşırmış, gülmeye başladı. Vayyy!.. Konuştuğumuz şeylere bak sen. Beterinden korusun! Söylesene, kim senin sevgilin?"

"Söylüyorum sana, konuşamam. Okulu bitirdiğimde söyleyeceğim."

"Ben tanıyor muyum?"

"Hem evet, hem hayır! Sorma bana."

"İyi, mademki söylemek istemiyorsun, zararı yok. Her gün görüyor musun onu?"

"Görüyorum."

"Peki, Elisavi Hala'ndan korkmuyor musun?"

"Hayır. O hiçbir zaman öğrenemeyecek."

"Şimdi kaç yaşındasın? On bir mi?"

"Evet, seneye okulu bitiriyorum, oradan liseye gideceğim. Öğrenim yapacağım. Edebiyatçı olacağım, büyüdüğümde de onunla yaşayacağım."

"Daha karısı olmadın mı?"

"Hayır, hayır tam değil. Korkuyorum. Söyler mi-

sin bana, hiç gördün mü erkeklerin alt tarafı nasıldır?"

"Hayır görmedim. Büyüyen bir şeyleri olduğunu sanıyorum."

Kemanlı öğretmeni anımsadım.

"Öyle bir şeyin nasıl olduğunu çıplak olarak görmedim. Sen gördün mü?"

"Bir kez gördüm ve korktum, yüzümü öbür tarafa çevirdim. Koskocaman. Nereye sığar bu şey söyleyebilir misin bana?"

"Belki de acır, kim bilir..."

İkimiz de derin bir sessizliğe gömülüyorduk.

"Bir gün görürsen söyler misin bana? Öbür insanlarda da öyle olup olmadığını bilmek istiyorum..."

"Göremeyeceğim, çünkü küçüğüm daha. Sanırım küçük olduğumdan, korkmamam için göstermiyor bana."

"Benimki normal yapmadığımızdan, acı çektiğini söylüyor. Seninki?"

"Benimki, küçüklüğüm nedeniyle yapamayacağımızdan acı çektiğini söylüyor."

"Hoşuna gittiğini söylemiştin, değil mi?"

"Tabii hoşuma gidiyor."

"Benim de, ama hem utanıyor, hem korkuyorum. Yalnız kalmayalım kızım, aklı hemen oraya gidiyor."

Gerçek bir arkadaş kazanmıştım. Bir suç ortaklığı bizi birleştiriyordu; o yaz hayatımın en güzel ve en büyük nakış işini yapmıştım. Acele ediyordum büyümeye, öte yandan okuldan ve öğretmenden uzak kalacağımı düşününce azap çekiyordum. Pazar günleri geçmek bilmiyordu. Noel, paskalya günleri kâbustu.

"Seni evlat edinmek isterdim," dedi bir gün. "Se-

ni evime, ailem arasına alayım. İster misin?"

Şaşırarak baktım ona. Tabii yanında olmak isterdim, ama karısı? Galiba olanaksız görüyordum.

Fakat halam bir gün kızdırdığında, lafı yapıştırdım:

"Öğretmenin beni evlat edinmek istediğinden haberin var mı? Oraya gideceğim!"

"Aldığı parayla mı!.. İlkin dört kızını beslesin de, sonra sıra sana gelir. Evvela buraya gelip sorsun seni, sonra kararını değiştirir herhalde."

"Gerek yok, beni tanıyor!"

Okulun son iki yılında birden uzadı boyum. Boyuma göre ilk sıraya girdim.

"Elbise yetiştiremiyoruz, ne olacaksın, leylek mi? Yeter artık, gördüğümde dalga geçtiğim bazı develer gibisin..."

Boyca ona yetiştiğim için, bir süreden beri dövemez olmuştu beni.

"Uzuyorsun, uzuyorsun ama, suratın tatsızlaştı. Zayıfladı ve sucuğa benzedi! İnsanlar seni yedirmediğimizi sanacaklar. Kılların çıktı mı ha?"

O eteğimi kaldırır, ben kaçardım. Artık bana bakmasına izin vermiyordum.

Hangi küçük kız eve gelirse gelsin, külotu var mıydı yok muydu, rengi neydi, temiz miydi diye eteklerini kaldırır bakardı. Sonra dizlerine kadar gelen kendi külotunu gösterirdi.

"Benimki pırıl pırıl."

Parmağıyla etini iki üç kez bastırırdı.

"Etime bak, bembeyaz! Güzel ve kaymak gibi etim vardı."

Bulanıkdere'den Yorgaki Sfiridis ayda bir kez evin önünden geçerdi. Altmış yaşlarında, akıl hastası bir dilenciydi. Haki renkte kalın bir jandarma ka-

putu olurdu sırtında. Yaz kış adanın bir başından bir başına, köyden köye, mahalleden mahalleye günlerce yürürdü. Kendi evi yoktu. Dere, ırmak köprülerinin altında yatmaktan zevk alırdı. Sadece askeri elbiseler ve iç çamaşırı olarak külotlar isterdi.

"Madam! Hey madam!"

Çatlak bir sesi vardı, sanki aksıracakmış gibi.

"Kim o?" diye seslenirdi hala.

"Benim, Yorgaki Sfiridis, Bulanıkdere'den."

Halam dışarıya çıkardı.

"Hoş geldin. Nereden geliyorsun?"

"Lithi'den... Radyo haberlerini dinledin mi? Bu yıl çok su taşkınları olacak. Tabii, radyo da söyledi."

Radyo ve haberlerine karşı bir tutkusu vardı.

"E dereler taşarsa ne yapacaksın? Nerede yatacaksın?"

"Benim derelerim taşmaz, çünkü ben gider köprülerin altında yatarım."

"Yedin mi? Vereyim yer misin?"

"Yemek istemiyorum. Bir külotun var mı?"

"Sen jandarmasın, külotu ne yapacaksın?"

Gülerdi halam.

"Zararı yok, giyeceğim."

"Soğuklar için uzun bir don istemez misin?"

"Hayır güzelim, külot istiyorum."

Halam içeriye girer, elinde uzun bir külot geri gelirdi.

"Bu bana olmaz güzelim. Parlak beyaz ve kısa istiyorum. Haydi iyi akşamlar. Haberleri duymadınız mı? Çok su taşkını olacak bu yıl."

Halam yadırgar ve,

"Şuna bak, verdiğimi almıyor," derdi.

Bir de "uskuna" Stelaki vardı. Zeytinyağı mengenelerinin çuvallarıyla örtünüp, eğik bir halde ge-

zerdi. Yüzü, kömürle ya da ayakkabı verniğiyle boyanırdı, hep karaydı. Hep sarhoş, yalpalayarak gezdiğinden, "uskuna," derlerdi ona. Gittiği her yerde çocuklar arkasından izlerlerdi onu. Karagöz, Diyojen gibiydi, deliliğin tüm türlerine giren bir şaklabandı. Adanın en ünlü, en sevilen kralıydı. Bir armatörün bir şey isteyip istemediğini soruşuna yanıt olarak okuduğu şiiri, adadaki herkes biliyordu:

Deniz ve gök
Aynı renktedir
Skuna ile Livanos
Aynı toprağa girecekler.

Bunun üzerine armatör Livanos, çıkarıp bir altın lira verdi ona.

"Midillili Theologos, çok okuyup yazmaktan çıldırmıştı," dedi.

"Çok okumaktan kaçırmıştı keçileri," dedi halam. "Ne sanıyorsun, iyi mi yapıyorlar?"

Gürleyen bir sesi vardı ve ilahi okurken kilisenin camları titrerdi. Bağrı açıktı, badem gibi iri gözlüydü, korkunç bir bakışı vardı, vahşileşmiş tanrı gibi. Uzun boylu, zayıftı; siyah bir palto, siyah pantolon ve beyaz gömlek giyerdi. Konuşurken elini kaldırırdı. Hareketleri, parmakları, kilise kubbelerindeki Kadir-i Mutlak'ın (Tanrı) elleri gibiydi. Uzun parmaklı elleri bende öyle bir izlenim bırakırdı, sonu yokmuş gibi, çünkü insan ellerine benzemezlerdi. Oysa Midillilininkiler tıpkısıydı. Konuşmak için ellerini kaldırır, sadece kendisinin gördüğü bir yere gözlerini diker ve gürleyen sesi başka bir dünyadan geliyormuş gibi çıkardı. Bir gün o, bir komşunun, Angeliki Teyze'nin evi önünden geçerken, ben de

çevre duvarı üzerine oturmuş, ona bakıyordum. Dönüp beni gördü, elini kaldırarak:

"Yüreğime kara çizgiyi sen çektin," dedi, "işte böyle..."

Eliyle verev bir çizgi çekti göğsüne. Öyle bir biçimde söyledi ki lafı, kalbini görmüş gibi oldum. Sevinç ve korku karışımı bir duygu içindeydım. Bakışı zamanı aşıyor gibiydi, çok yıldan sonra beni görmüş gibiydi.

Bütün deliler aşağıdan yukarıya tüm adayı yürürlerdi. Beklemediğin yerde karşılaşırdın onunla, sonra da kaybolurdu, nerede görürsen gör, hep orada olduğunu sanırdın.

ON İKİ YAŞINDA

O kış ağırdı. On iki yaşındaydım. Babam bir gün geldı, ünıformasızdı. İşine son verilmişti. Kıdem tazmınatı olarak bir defada elli bin aldı ve bir ev yaptırmak uzere adaya geldi. Otuz yıllık hizmetten sonra. Akşamları mangalın yanında oturarak Thodori Enişte'yle hesaplar yaparlardı. Tuğlalar şu kadar, çimento şu kadar. Zorlukla tuttururlardı hesabı.

"Eh başta ıkı küçük oda yapalım, banyo ve tuvalet, sonra bakarız."

Ötekiler Perama'da kalmışlardı. Ev bittiğinde, oturulur hale geldiğinde getirecekti onları.

"Bu ay temeli atarız, bahar geldiğinde de örmeye başlarız."

Ocak ayıydı. Çok kar yağdı; yarım metreyi buldu. Her şey bembeyaz oldu. Böyle bir kar ada tarihinde ilk kez oluyordu. Halam da hastalandı, ölümcul bir halde yatağa düştü. Menapozdayım, diyordu. Azraılı gözleriyle yatak odasının dışında görüyordu.

Babama,

"Tüfeği al, gece geleceği vakit tuzak kur ona." dıyordu.

O, girişte ayakta nöbet tutarken, halamı sakinleştırmeye çalışıyordu bir yandan.

"Bunlar kuruntu. Menapozla sinirlerin bozulmuş."

Doktor geldi.

"Sıkılmaması gerekir. Zamanla geçecek."

"Kız öldürdü beni doktor. Sıkıntı sıkıntı üstüne, bu hale getirdi beni."

Herkes bana onu üzmemem gerektiğini söylüyordu. Sanırım çok geçti artık. Ve sadece varlığım bile kanını tepesine çıkartıyordu. Aylar geçiyor, durumu gittikçe ağırlaşıyordu.

Bahar geldi, ama babamın paraları azalmıştı. Latamiyu tepesinde küçük bir ev buldu, kiraladı, aileyi getirdi. Onların hepsi yine yanımda olunca, mutlu oldum. Bu arada, sarışın bir kız kardeşim dünyaya geldi. Annem ve ablam yepyeni ve güzel giysiler giymişlerdi. Adada yaşayacaklarından memnun değillerdi. Başka türlü yaşamaya alışmışlardı. Sık sık eve giderek ailemi ziyaret ediyordum. Annemin onca cam ve tabak ve biblo satın almış olması, ilginç geliyordu bana.

Halam memnun değildi; iki kapılı olduğumu söylüyordu. Lise giriş sınavları arifesinde halamın evinden kaçtım, babamın evinde okudum. Elisavi Hala'dan gizlice giderek lise sınavlarını verdim. Öğrendiğinde büyük bir kavga çıktı. Evden kaçtım.

Bir hafta sonra eşyalarımı almak üzere döndüm. Eve yaklaştığımda, yıllar geçmiş gibi geldi bana. Camdan gördüm; halam, gireceğim küçük kapıya bakıyordu. Kapı açıktı. İçeri girdim. Bir sessizlik ve bir matem durgunluğu vardı.

"Dönmek için yolu bulabildin mi?"

"Gideceğimi söylemek için döndüm."

"Bunca yıl sana boşuna baktık."

Sesi boğazında düğümleniyordu.

"Acımadın. Bir Çingene çocuğu alsaydık, daha iyi olurdu."

Ağlamaya başladı.

"Daha fazla kalamayacağım. Hep kavga ettiğimize göre... Enişte nerede?"

"Nerde olur. Kuyunun üstünde oturup ağlıyordur. İlk kez ağladığını görüyorum."

İçimde duyumsadığım taş terlemeye başlamıştı. Onun yanında ağlamak istemiyordum.

Dışarıya, tarlaya çıktım. Gurup vaktiydi, ortalık sakindi. Uzaktan gördüm, kuyunun üzerinde, batmakta bulunan güneşe doğru oturmuştu, ellerini çaprazlamasına karnının üstünde tutuyordu. Ona yaklaşırken, tamamen kişisel alanına giriyormuşum gibi, ayaklarımın ucuna basıyordum.

"Enişte!"

Döndü, baktı bana. Kıpkırmızı gözleriyle, bana veda ediyordu. Tek söz çıkmadı ağzından. Sadece baktı bana. Elini öpmek istedim, ama yapmadım. Döndüm, yine ayak uçlarıma basarak kaçtım. Güneşin yüzünü altınlaştırdığını ve sonra tepenin ardında, mezarlıkta kaybolduğunu gördüm.

Ailemin evine gittiğimde, büyüdüğüm öteki evi düşünüyordum.

Ev değiştirdim. Okul değiştirdim. Vücudum değişti. Ablama öğretmenden söz etmeye başladım. Aylardan beri görmemiştim onu. Onu düşünüyordum. O yasak aşkı kafamda yaşıyor, kimsenin bana yaklaşmasına izin vermiyordum.

Lisedeki o ilk yıl, öğrenme ateşi içinde geçti. Şiir okuyordum ve gözlerim bozulduğu için bir miyop gözlüğü taktım. Bir erkek öğrenci seçtim, kızlara bakmıyordu, onları rahatsız etmiyordu, özellikle de bana ilgi göstermiyordu, kafası da, vücudu da güzel-

di. Duygularıma karşılık vermeyebileceği korkusuyla sevdim onu. Vücudun, özgür olduğu bir dünyadan çıkıp, duyguları beynin belirlediği bir başka dünyaya girmesine benziyordu bu. İçimde yayılan bir katılık hissediyor, vücudumla ilişkimi kaybediyordum.

Bir gün banyo teknesinin içinde dalgın yıkanır, sabunu göğsüme sürerken, ulusal bir şairimizin şu dizesini anımsadım: *Güzel dünya, namuslu, melek yüzlü yaratılmış...* Eğildim, önceleri bir gülcük olan vücudumun alt kısmına baktım. Başımı daha aşağı uzattım, kıllar çıkmıştı. Düşünüyordum... Evet, sonra yıkandım.

Bakirelik ve platonik aşklarla iki yıl geçti. O çocuk âşık oldu bana. Gözlerimizle aramızda doğmakta bulunan dünyayı bildiğimizi sanıyorduk. İleriki mahallede yaşıyordu. Benim kaldığım yerdeki yoldan, bisikletle iki üç kez geçti. Aralıktı. 8 Aralık. Dışarı, karanlığa çıktım. Onu izledim. Derin yürek çarpıntısıyla nereye gideceğimizi, nerede gizleneceğimizi bilmiyorduk. Tüm öteki dünya karşımızdaydı. Önümüze çıkan bir yıkıntıda bulduk kendimizi. İçinde, iğneleri batan kaktüsler bitmişti. Yıkıntılar içinde uğuldayan soluk soluğa halimizle gecenin içinde yalnız buluşunca, ne yapacağımızı, birbirimizi nasıl tutacağımızı bilmiyorduk. Hiç konuşmamıştık. Soğuktan donmuş elini bana verdi. Ona değdiğimde otlar, bahar koktu. Yüzüme vuran nefesi, bahar ve vaftizlerde kullanılan kutsal yağ kokuyordu. Beni öpüşü yaşamımın ilkiydi.

Öpüşmeyi bilmiyorduk. Dişleri dişlerime vuruyordu. Bir buçuk yıl uzaktan seyrettiğim elbiselerini tutuyor, okşuyordum.

"Korkuyordum gelmeyeceksin diye."

"Ben de beni sevmediğinden korkuyordum."

Başımızın üstünden yıldızlara bakıyorduk. Kış nedeniyle hepsi soğuktu; oysa bizim yüreğimizde öyle bir sıcaklık vardı ki, bütünüyle bir ev, bütünüyle bir yaşam kurardı.

Zaman bizi kovalıyordu. Ayrılmak istemiyorduk. Hayatımın ilk aşkıydı. Bekâret dedikleri şeyi duyumsuyordum.

Her şey hiçten doğuyordu.

Paris, 16 Ocak 1983

DESPİNA TOMAZANİ

KONUŞMAYAN SU

CAN

ROMAN

Konuşmayan Su, günümüz Yunan edebiyatının en ilginç romanlarından biri. Yazarı **Despina Tomazani** bize çok yakın bir coğrafyadan. Sakız Adası'nda doğmuş. Ailesinin bir yanı Ayvalıklı, bir yanı Ordulu. Yazarın yaşamından öğelerle bezeli bu roman, yoksul ailesi tarafından Sakız'daki halasının yanına gönderilen bir genç kızın bedenini ve cinselliğini keşfedişinin öyküsünü anlatıyor: "Bedenim değişti. Kız kardeşime öğretmenimden söz etmeye başladım. Aylardan beri görmüyordum. Onu düşünüyordum. O yasak aşkı kafamda yaşıyor, bir başkasının bana yaklaşmasına izin vermiyordum..." Tomazani'nin "erotik bir masal" diye nitelediği *Konuşmayan Su*, ilkgençliğin cinsel uyanışını yalın, içten bir üslupla öykülüyor. Yıllar sonra akla düşen gizemli anılar, sürükleyici bir romana dönüşüyor.

KAPAK RESMİ: BALTHUS

ISBN 978-975-07-0808-4
9 789750 708084
http://www.canyayinlari.com

KDV İÇİNDEDİR
12,00 YTL